

**TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İÇİ İLETİŞİMİN
TELEVİZYON VE İNTERNET KULLANIMI BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ: ÜNİVERSİTE LOJMANLARI ÖRNEĞİ**

Esra ERDOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı

Doç. Dr. Naci İSPİR

2014

Her Hakkı Saklıdır

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

Esra ERDOĞAN

TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İÇİ İLETİŞİMİN İNTERNET VE
TELEVİZYON KULLANIMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
ÜNİVERSİTE LOJMANLARI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Naci İSPİR

ERZURUM - 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

11/02/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İÇİ İLETİŞİMİN İNTERNET VE TELEVİZYON KULLANIMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ : ÜNİVERSİTE LOJMANLARI ÖRNEĞİ " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanması için izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ ☐ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

11.02.2014

Esra ERDOĞAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç.Dr. Naci İSPİR danışmanlığında, Esra ERDOĞAN tarafından hazırlanan bu çalışma 11 / 02 / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Naci İSPİR

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 11 / 02 / 2014

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ARACI OLARAK TELEVİZYON VE İNTERNETİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’ DE KULLANIMI

1.1. KİTLE İLETİŞİMİ VE ETKİLERİ	15
1.2. TELEVİZYON	17
1.2.1. Türkiye’ de Televizyonculuğun Gelişimi	18
1.2.1.1. Televizyon Yayıncılığı Denemeleri.....	18
1.2.1.2. Kamu Yayıncılığı ve TRT	19
1.2.1.3. Özel Yayıncılık Dönemi.....	23
1.3. İNTERNET	25
1.3.1. Dünyada ve Türkiye’de İnternet.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE AİLE İÇİ İLETİŞİM

2.1. İLETİŞİM VE KAPSAMI.....	35
2.2. İLETİŞİMİN İŞLEVİ VE ÖNEMİ	37
2.3. İLETİŞİMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	38
2.4. İLETİŞİMİN TEMEL BECERİLERİ	40
2.5. TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İLİŞİKİLERİ İÇERİSİNDE İLETİŞİM SÜRECİ.....	41
2.5.1. Aile ve Aile Çeşitleri	41
2.5.1.1. Ailenin Karakteristik Özellikleri	41

2.5.1.2. Aile Çeşitleri	43
2.6. SOSYOLOJİK VE PSİKOLOJİK OLARAK AİLE	45
2.7. GÜNÜMÜZ TÜRK AİLE YAPISI.....	47
2.8. AİLE İÇİ İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ, SORUNLARI VE İLETİŞİM HATALARI	48
2.9. MUTLU BİR AİLE İÇİN GEREKLİ İLETİŞİM BECERİLERİ, DOĞRU VE SAĞLIKLI İLETİŞİMİN SONUÇLARI.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İÇİ İLETİŞİMİN İNTERNET VE TELEVİZYON KULLANIMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ ÜNİVERSİTE LOJMANLARI ÖRNEĞİ

3.1. ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ BULGULAR.....	56
3.1.1. Çocukların Demografik Özellikleri ile İlgili Bulgular	56
3.1.2. Çocukların Televizyon İzleme Durumu ile ilgili Bulgular.....	57
3.1.3. Çocukların Televizyon ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular	60
3.1.4. Çocukların İnternet Kullanım Durumu ile ilgili Bulgular	62
3.1.5. Çocukların İnternet ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular.....	65
3.2. ANNE-BABA İLE İLGİLİ BULGULAR	67
3.2.1. Anne-Babanın Demografik Özellikleri ile İlgili Bulgular.....	67
3.2.2. Anne-Babanın Televizyon İzleme Durumu ile ilgili Bulgular	68
3.2.3. Anne-Babanın Televizyon ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular	71
3.2.4. Anne-Babanın İnternet Kullanım Durumu ile ilgili Bulgular.....	73
3.2.5. Anne-Babaların İnternet ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular.....	76
3.3. ANNE-BABA VE ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI İLE İLGİLİ BULGULAR	78
SONUÇ.....	88
ÖNERİLER	90
KAYNAKÇA	92

EKLER.....	96
Ek 1. Ebeveyn Anket Formu	96
Ek 2. Çocuk Anket Formu	99
ÖZGEÇMİŞ.....	102

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İÇİ İLETİŞİMİN İNTERNET VE
TELEVİZYON KULLANIMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
ÜNİVERSİTE LOJMANLARI ÖRNEĞİ**

Esra ERDOĞAN

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Naci İSPİR

2014, 101 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Naci İSPİR

Yrd. Doç. Dr. Yusuf YURDİGÜL

Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM

Bu çalışma, internet ve televizyon kullanımının aile içi iletişime etkilerini konu alan bir alan araştırmasıdır.

Çalışmamız, internet ve televizyonun aile hayatına olumlu ve olumsuz çeşitli etkilerde bulunarak aile içi iletişimi etkilediği fikrinden hareketle gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızın teorik kısmında sırasıyla kitle iletişimi, televizyon, internet, iletişim, Türk aile yapısı, aile içi iletişim kavramlarını tanımlamaya ve izah etmeye çalıştık.

Uygulamamız Erzurum Atatürk Üniversitesi lojmanlarında ikamet eden aileler arasında tesadüfi yöntem yoluyla seçilmiş 100 çocuk, 136 ebeveyn olmak üzere toplam 236 kişiye 16’ şar sorudan oluşan bir anket uygulaması sonucu elde edilen verilerin analizinden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan anket araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan “ İnternet ve Televizyon Kullanımının Türk Ailesi Üzerinde Etkisini Belirleme Anketidir.”

Araştırma sonucunda ele alınan değişkenler ile ailelerin yaşantılarında internet ve televizyon kullanımına bağlı olarak kısmen ortaya çıkan ailevi problemler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Kitle İletişimi, Televizyon, İnternet, Aile, Aile İçi İletişim

ABSTRACT**MASTER THESIS****THE ANALYSIS OF HOUSEHOLD COMMUNICATION IN PAINT OF
TELEVISION AND INTERNET USAGE IN TURKISH FAMILY : THE
SAMPLE OF UNIVERSITY****Esra ERDOĞAN****Advisor : Assoc. Prof.Dr.Naci İSPİR****2014, Pages: 101****Jury: Assoc. Prof. Dr. Naci İSPİR****Assist. Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL****Assist. Prof. Dr. Besim YILDIRIM**

The study is about the influences of the usage television and internet to the communication among the family members.

In the study, it is inferred that television and internet have influenced household communication by affecting in positive and negative ways. As for the theoretical part of study, it is tried to explain the terms which are in order the mass media, television, internet, communication, the life style of Turkish family, household communication.

On the other hand, in the case stud, there is the analysis of questionnaire data. The questionnaire called “The questionnaire to define the influences of the usage television and internet in the communication among the family members” -which has been used in study- consist of 16 question and is conducted to 236 individuals which are chosen randomly 100 children and 136 parents; they have been picked out among the families, develling on Atatürk University Houses in Erzurum.

In the end of the study, the used variables the usages of television and internet have showed that there are some family.

Key Words: Communication, Mass Communication, Television, Internet, Family, Family Communication

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
ARPENET	: Amerikan Federal Hükümeti Savunma Bakanlığı
BBC	: British Broadcasting Corporation
CNN	:Cable News Network
DARPA	:Savunma Araştırma Projeleri Kurumu
DNS	:Domain Name System
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
HBB	:Has Bilgi Birikim
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
RTL	:RadioTelevisionLuxembourg
RTÜK	:Radyo Televizyon Kurumu
TCP/IP	: Transmission Control Protocol/Internet Protocol
TGRT	:Türkiye Gazete Radyo Televizyon
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurum
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
TÜVAKA	: Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumlar Ağı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması	29

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Çocukların Demografik Özellikleri	56
Tablo 3.2. Çocukların Televizyon İzleme Durumu.....	58
Tablo 3.3 Çocukların Televizyonda En Çok İzledikleri Programlar.....	59
Tablo 3.4. Çocukların Televizyon ile İlgili Düşünceleri	60
Tablo 3.5. Çocukların İnternet Kullanım Durumu	63
Tablo 3.6. Çocukların İnterneti En Çok Kullanma Durumları.....	64
Tablo 3.7. Çocukların İnternet ile İlgili Düşünceleri	65
Tablo 3.8. Anne-Babanın Demografik Özellikleri	67
Tablo 3.9. Anne-Babanın Televizyon İzleme Durumu	68
Tablo 3.10. Anne-Babanın Televizyonda En Çok İzledikleri Programlar	70
Tablo 3.11. Anne-Babanın Televizyon ile İlgili Düşünceleri	71
Tablo 3.12. Anne-Babanın İnternet Kullanım Durumu	74
Tablo 3.13. Anne-Babanın İnterneti En Çok Kullanma Durumları	75
Tablo 3.14. Anne-Babaların İnternet ile İlgili Düşünceleri.....	76
Tablo 3.15. Anne-Babanın ve Çocukların Televizyon İzleme Durumu ile İlgili Karşılaştırma	79
Tablo 3.16 Anne-Babanın ve Çocukların Televizyonu En Çok İzleme Durumları	82
Tablo 3.17. Anne-Babanın ve Çocukların İnternet Kullanma Durumu ile İlgili Karşılaştırma	84
Tablo 3.18. Anne-Babanın ve Çocukların İnterneti En Çok Kullanma Durumları.....	86

ÖNSÖZ

“Türk Aile Yapısında Aile İçi İletişimin İnternet ve Televizyon Kullanımı Bağlamında İncelenmesi: Üniversite Lojmanları Örneği” adlı yüksek lisans çalışmamda teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımızın her safhasında yer alan kitle iletişim araçlarından televizyon ve internetin insan hayatını kolaylaştırırken bireylerin sosyal ilişkilerine de zarar verebileceği endişesini beraberinde getirdiği göz önünde bulundurularak, toplumun temelini oluşturan ailede, aile içi iletişimi nasıl etkilediği tartışılmaktadır.

Tezin hazırlanmasında yardımcı olan danışmanım Doç. Dr. Naci İSPİR’ e, anket sorularının hazırlanmasında yardımını esirgemeyen Yrd. Doç. Besim YILDIRIM’a, istatistiksel analizde yardımcı olan Doç. Dr. Başaran GENÇDOĞAN’ a, ihtiyacım olduğu her an benden desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Süleyman ÇİĞDEM’e ve ailesine, tezimi yazarken her aşamada yanımda olan ve hiçbir desteği esirgemeyen sevgili eşim Kürşat ERDOĞAN’a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Erzurum-2013

Esra ERDOĞAN

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır. İnsanın sosyal bir varlık olması demek tek başına yaşayamayacağı anlamına gelir. İnsan aynı zamanda sorgulayan bir varlıktır. Sorgulayan bir varlık olması ise insanın her şeye kendiliğinden boyun eğmeyeceği anlamını taşır. Sorgulayan ve sosyal bir varlık olan insan bir grup ve toplum içerisinde yaşar. İnsanların oluşturduğu gruplardan sosyal hayat, sosyal hayattan da sosyal olaylar ve olgular ortaya çıkar. Aileler, cemaatler, şirket ve dernekler insanların gruplar içinde yaşadığı birlikteliklerdir. Sosyal hayattaki ilişkiler etkileşim kalıbı açısından; birey-birey ilişkisi, birey-grup ilişkisi ve grup-grup ilişkisi bağlamında ele alınıp incelenebilir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren insanlar birlikte yaşama ihtiyacı duymuşlar ve farklı toplumlar oluşturmuşlardır. Bir toplumun oluşması için, o toplumu meydana getiren bireylerin bazı ortak yaşantıları paylaşmaları gerekir. Böylece tarih, kültür, din, dil gibi bazı ortak özellikleri bir kuşaktan diğer bir kuşağa taşırız. Bu özelliklerin aynı toplumu oluşturan bireyler tarafından paylaşılması ise aralarında kurdukları iletişim sonucunda gerçekleşebilir. İletişim aracılığı ile insanlar diğer insanların bilgi, duygu ve düşüncelerini öğrenir ve bunları onlarla paylaşırlar.

İnsanlar, yeryüzüne gelişlerinden itibaren birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunabilmek için çok çeşitli yöntemler denemişlerdir. Toplumların uygarlık düzeyleri geliştikçe iletişim araçlarının çeşidi de artmıştır. Günümüzde teknolojik gelişmenin sağladığı imkanlar, iletişim araçlarını çok ileri bir düzeye ulaştırmıştır.

İletişim, toplumsal bir varlık olan insan yaşamının kaçınılmaz ve önemli bir boyutunu oluşturur. Belirli bir sosyal çevre içinde yaşayan insanlar, farkında olsun ya da olmasın birbirleriyle iletişim içindedirler. İnsanlar karşılaştıkları sorunları çözebilmek için düşünce alış verişinde bulunma gereksinimi duymaktadır. Kişiler arası ve toplumsal sorunların çözümü, eğitimin yanı sıra karşılıklı iletişimi gerektirir. Sağlıklı iletişimin geliştirilmediği toplumlarda, insanların sorunlarını çözmek amacıyla başlattıkları iletişim, çatışmaya dönüşür. Böylece mevcut olan sorun çözülemediği gibi sorunlara yenileri de eklenir. Başkaları ile sağlıklı iletişim kurmayan insan, yalnızlık çeker ve iç dünyasındaki gerilimleri ile baş başa yaşamak durumunda kalır. Bu nedenle çağdaş bir toplum olabilmek ve sorunlara demokratik çözümler getirebilmek için o toplumu oluşturan insanlarda sağlıklı iletişim becerileri geliştirmek zorundayız. Bu da

toplumların eğitime verdikleri önemi iletişime de vermeleri ile mümkündür.

İletişimin toplumsal amacı, toplumu oluşturan bireylerin ortak yaşantılarını paylaşımları, kültürlerini nesilden nesile aktarmaları ve toplumsal rollerin öğretilmesi şeklinde yorumlanabilir. Toplumu oluşturan bireyin amacı ise kendini anlatabilmesi, yeni bilgi ve beceriler kazanabilmesi olmalıdır.

İnsanlara anlatmak istediklerimizi iletişimin en büyük aracı olan dilimizi kullanarak yapabiliriz. İnsanlar duygu, düşünce ve hayallerini diğer insanlara daha çok konuşma yoluyla iletirler. Yani insanlar daha çok dil aracılığıyla iletişim kurarlar. Dil, sembollerle anlaşıma yöntemlerinden biridir.

Dille kurulan iletişim en gelişmiş anlaşıma yöntemidir. İnsanlar dil dışında farklı araçlar yardımıyla da anlaşabilmektedir. Mektup, çizgi, şekil, sinema, tiyatro, televizyon, internet, telefon, müzik, resim de birer iletişim aracı olarak sayılabilir. Dille gerçekleştirilen iletişim, diğer araçlarla gerçekleştirilen iletişimden çok daha kolay ve kullanışlıdır. Diğer araçlarla gerçekleştirilen iletişim çok sınırlıdır, hem de zordur.

İnsanın öteki insanlarla anlaşabilmesine, onlarla birleştirici bağlar kurabilmesine imkan sağlayan dil, bireyleri birbirine bağlayarak onların toplum potasında birleşmesini sağlar. Bu açıdan dil, toplum hayatının can damarıdır. İnsanın, kendisi için hayati bir öneme sahip olan dilin inceliklerini, ayrıntılarını çok iyi öğrenmesi ve onu özenli bir şekilde kullanması gerekir. Çünkü insanın dili kullanmadan sosyalleşmesi, toplum hayatında kendine başarılı bir yer edinmesi, diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kurabilmesi mümkün değildir.

İletişim insanların etkinliklerinin tamamlandığı bir araçtır. Etkileşimin olduğu her yerde iletişim, iletişimin olduğu her yerde ise etkileşim vardır. Bundan dolayı iletişim konusunda insanlarla dengeli bir yol izlemek zorundayız. İletişim, toplumsal sistemin sürekliliğine katkıda bulunmak amacıyla norm ve değerleri aktararak yönlendirerek toplumsal yaşamın kolaylaşmasına hizmet eder. Toplum dediğimiz varlığın toplumsal ilişkiler bütünü ve bu ilişkilerin de ancak iletişim ile sürdürülebiliyor olması iletişimin toplumsallaştırma işlevini açıkça ortaya koymaktadır. İletişim bir anlamda, toplumun varlığı ve bu varlığın sürdürülmesi için zorunlu bir eylemdir.

İnsanın ortaya çıkışıyla birlikte insanın kendisiyle ve fiziksel çevresiyle iletişimi başlamıştır, çünkü insan biyolojik olarak yoğun ve karmaşık bir iletişim ağından

oluşturmuştur. Bu biyolojik iletişim bütünü aynı zamanda “biyolojik kendini” sürdürme çabası nedeniyle, zorunlu olarak kendisiyle ve çevresiyle iletişimde bulunacaktır. Bu, varoluşun zorunlu bir kuralıdır. Bu iletişimin en başlangıç şekli belki de biyolojik yaşamını gerçekleştirme ve sürdürme dürtü ve duygularının egemen olduğu bir biçimdir. Açlık duyan insan, hem bu açlığı duyma sürecinde hem de bu açlığı giderme yollarını arama ve bulmada kendisiyle ve dış dünyasıyla iletişime girer. Aksi takdirde biyolojik varlığını sürdürme olasılığı ortadan kalkar. Bunun anlamı oldukça açıktır: İletişim varoluşun zorunlu gereğidir (Erdoğan, 1999: 7).

İnsanlar “kendi yaşam gereklerini (means of subsistence)” üretmeye başlayınca, kendilerini hayvanlardan ayırt etmeye başlarlar (Marks, 1969:7). Önceden sadece kendi dışındaki fiziksel çevreyle kendini sürdürmek için mücadelecilik ve egemenlik ilişkisi kuran insan, ilişkisine ve ilişkisini yürütmek için iletişimine önemli bir boyut daha katar. Diğer insan ve insanlar. İnsanın doğayla ve biz olarak benimsediği diğer insanlarla ilk ilişkisinin eşitçilik ve ortaklaşa şekilde biçimlenmesi, bu sırada işaretler ve diğer sözsüz anlatım yanında kelimelerin kullanılması ve dilin gelişmesiyle, insan iletişiminin ilk önemli temel olan diyalogu oluşur. (Freire, 1973: 62-66). Diyalogun olduğu yüz yüze iletişimin karakteri sosyal yapıya ve yapıdaki ilişkinin karakterlerine göre değişir. Eşitçilik ve dayanışmaya dayanan bir yapıda, aile içi ve dışı, aileler arası ve diğer üretim birimleri arasındaki yüz yüze iletişim simetrik veya simetriğe yakın bir özellik gösterir. Yüz yüze iletişim ortaklaşmanın bir uzantısı olur.

İlkel yapılarda nüfusun artışıyla fiziksel ihtiyaçlar ve dolayısıyla yaşam gereklerini sağlamak için çevrenin kontrolü ihtiyacı da artmıştır. Bu ihtiyaçlara cevap olarak araçlar ve silah için metal işleme, ev işleri, hayvanların evcilleştirilmesi ve sonra yerleşik hayat biçimini getiren tarım gelmiştir. Kavimler aralarında ilişkiye başladığında, eşyaların mübadelesinden daha çok örgütlü sosyal biçimlerin ilk faaliyetleri olan savaşlar gelmiştir. Bu faaliyetler iletişimin yapılaştırılmasına yansıtılmıştır.

Eski imparatorlukların kölelik düzenine doğru olan gelişmesinde, sahiplik, üretim araçları ile emek gücü üzerinde toplanmıştır. Sosyal biçimlenmeler kendi üretip kendi kullanan veya ortaklaşa üretip ortaklaşa tüketen yapısal biçimden, üretim araçlarına sahipliğe ve güç yapısına göre biçimlenmiş üretim ilişkilerinde aldıkları yere

göre gruplaşan kademeler biçimine dönüşmüştür. Üretim araçlarıyla farklılaşmış ilişki üretimden farklılaşmış pay demektir. İnsan tarihinde, yeni üretim güçlerinin gelişmesi ve bunun üretim ilişkilerini değiştirmesiyle yeni sınıflar oluşmuş ve sosyal biçimlenmeler değişime uğramıştır. Bu değişimle birlikte iletişim biçimlenmeleri de değişmiştir. Diyalog özel bir ilişki biçimi içine çökertilmiştir. Böylelikle diyalog aynı veya benzer sosyal statüye sahip olanlar arasında olmaya başlamış; sosyal tabakalaşmada tabakalar arasında monolog ve tek yönlü baskıcı iletişim biçimi gelişmiştir. Bu biçim yasalar, kurallar, gelenekler, kaideler, adetler, dini merasimlerdeki sessizlik, hürmet, susup-dinleme ve riayet etme ve korku ile beslenmiştir (Erdoğan, 1999:14).

Uygarlıkların farklı dönemlerinde kil, papirüs, parşömen gibi çeşitli iletişim medyası baskın olmuştur. Her iletişim aracı egemenliği belli biçimdeki bilgi tekeli tipini destekler ve her yeni araç kendi bilgi tekeliyle diğerinin yerini alır. (Innis, 1951:8)İletişim, taş, çamur tabletler, ağaç tabletler, papirüs ve hayvan derisi üzerine işlenen yazının kullanılış biçiminde, ekonomik yönetimin ve siyasal egemenliğin bir parçası olarak oluşmuş ve gelişmiştir. Ekonomik gereksinmelerle başlatılan ilk grafik yazı biçimleri, ardından imparatorlukların güç yapısının ihtiyaçlarına adapte edilmiştir.

İletişim zaman içinde olur ve zamanla kısıtlıdır. İnsanın kullandığı zamanın yer bakımından aynılığında yüz yüze iletişim veya zamanın aksi yönde etkin rol oynayabilecek bir uzaklığın olmadığı durumlarda zaman üzerinde kontrol gereği arka planda kalır. İmparatorluklar arası siyasal ve ekonomik ilişkiler ve bu ilişkilerde ticaret, savaş ve haber koşullarının sağlanması ve geliştirilmesi önem kazanır. Bu gereksinmeler sonucu olarak ekonomik ve siyasal alt-yapı (özellikle yollar) ve bu alt yapıyla ilgili bakım, denetim, koruma ve geliştirme mekanizmaları ve bu mekanizmalarla bütünleşik giden ve iletişimi hızlandıracak iletişim ağları kurulması gereği ortaya çıkar (Erdoğan, 1999:28).

Sanayileşmeyle birlikte iş koşulları farklılaşmaya başlayan modern toplumlar, kentlerde birikerek yeni bir yaşam tarzı geliştirmeye başladılar. Bu yeni yaşam tarzında modern birey, geleneksel toplumdaki bireylerin duygu yoğunluklu ilişkilerinin aksine, formel ilişkilerle sınırlanmaya, dolayısıyla da yalnızlaşmaya başlamıştır. Bireyselleşmenin yaygın bir toplumsal olguya dönüştüğü modern toplumlarda,

informel insan ilişkilerinden elde edilen kazanımlar gittikçe azalmaya başlamıştır. Modern bireyin yalnızlığını besleyen en önemli olgu ailenin dönüşerek küçülmesi ve rollerinin görece azalmasıdır. Modernliğin yarattığı yeni toplumsal durumlar, her ne kadar modern bireyin yalnızlığını beslemişse de modern bireye yeni şartlar ve imkanlar sunarak modern bireyin yalnızlığını aşmanın yollarını da sunmuştur. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler bu yeni imkanların sunumunda önemli roller oynamıştır. (Medya okuryazarlığı içerikleri http://medyatiki.blogspot.com/2012_08_01_archive.html). Dijital teknoloji, bilgisayar, internet, kablo televizyon, uydu iletişimi, sanal dünya gibi kavramlar konuşma dilimize yerleşmiş ve gündelik hayatımızın geneline yayılmıştır. Toplumun her kesiminin belirli ölçüde kullandığı bu kavramlar önümüzdeki yüzyıla yön verecek hale gelmiştir.

Toplumun varlığını sürdürebilmesi için gerekli en önemli unsurun iletişim olduğuna değinmiştik. Fakat bu devamlılığın gerçekleşmesi için aileyi unutmamamız gerekmektedir. Aileyi toplumun küçültülmüş bir örneği olarak düşünmek mümkündür. Toplumu anlamak için aileye yakından bakmak yeterlidir. Güç, yakınlık, özerklik, güven duygusu ve iletişim becerileri gibi konular aynı zamanda dünyadaki yaşam biçimimizin de temelidir. Aile yaşamı, bize ilk duygusal dersleri veren okuldur. Kendimizi nasıl göreceğimizi, başkalarının bizim isteklerimize ne şekilde tepki verebileceklerini, umutları, korkuları nasıl anlayıp ifade edebileceğimizi öğreniriz. Kendi değerimizi veya değersizliğimizi, hayata karşı olan güvenimizi veya güvensizliğimizi çok küçük yaşlarda aile içindeki iletişimden aldığımız derslerle oluştururuz.

Aile hayatı buzdağına benzer. Çoğu kişi, aile içinde yaşanan olayların sadece küçük bir kısmının farkındadır. Görüp duyabildiklerinden daha fazlasının yaşandığından şüphelenirler fakat tam olarak ne olduğunu bilemezler. Bu bilinmezlik, aileyi tehlikeli bir yola sokabilir. Nasıl ki denizcinin kaderi buzdağının görünmeyen kısmını bilmesine bağlıysa ailenin kaderi de günlük aile olaylarının altında yatan duyguları ve ihtiyaçları anlamaya dayanır. Bireylerin aile içinde duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmeleri, ailenin sağlıklı bir yapı taşıdığını gösterir. Bireyler aile içinde duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edemiyorlarsa, kendi dünyalarında yaşıyorlarsa, değişik sıkıntılar zamanla oluşmaya başlayacaktır. Bu sıkıntılar arasında depresyon, endişe ve huzursuzluklar, düşmanlık duyguları, suçluluk hisleri gibi duygulara sık rastlanır.

Sınırları açık ve herkesin rahatça kendini ifade edebildiği ailelerde iyi niyet, karşılıklı anlayış ve işbirliği hakimdir. Samimiyet içinde yetişen çocuklar geleceğe güvenle bakarlar. Bu durum onların psikososyal ve sosyokültürel konumlarını, işlevselliklerini ve ruhsal durumlarını etkiler. Sonuç olarak sağlıklı birey, sağlık ve bütünlük ile fonksiyonel aileyi oluşturacak, sağlıklı aile sağlıklı toplumu oluşturacaktır.

Aile, bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en temel ögedir. Bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir.

Aile kurumu hem toplum hem de bireyler için özel bir öneme sahiptir. Bu önem toplumun kültür kalıplarının, değer, norm ve davranış sistemlerinin aktarıldığı bir ortam olmasından kaynaklanır. Yetişmekte olan çocuklar açısından aile içgüdüsel güvensizliğin aşıldığı ve sosyokültürel doğumun gerçekleştiği bir yuvadır.

Kendini sürekli yenileyen iletişim teknolojileri gündelik hayatta kullanılan iletişim araçlarını da değiştirmiştir. Önceleri karasal yayın yapan televizyonlar akla gelirken şimdi dijital yayıncılığın hakim olduğu yayınlar, cep telefonu, internet vb. araçlar akla gelmektedir. İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte insanlar gündelik yaşamlarını, aile içi ya da çevresiyle olan ilişkisini teknolojik yeniliklerin kullanımına göre belirlemektedir. Bu çalışmada televizyon ve internet kullanımının aile içi iletişim ne kadar etkilediği üzerinde durulmuştur. Bu noktadan hareketle televizyonun ve internetin tarihi gelişimi, ülkemizde kullanımı ve etkilerine değinilmiştir.

İnsanlık televizyondan önce bir takım iletişim araçlarına başvurmuştur. Ancak televizyonun bu iletişim araçları arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olmasının nedeni, salt bir iletişim nesnesi olmamasındandır. Televizyon bir iletişim imkanı sunmakla birlikte, bilgilendirmek ve eğlendirmek gibi ek bir imkanı daha sunmaktadır. Televizyonun görsellik esası üzerinden işlerlik kazanması, yani sesin yanı sıra görüntüyü de kullanması onu büyümlü bir niteliğe büründürmüştür.

Televizyonun böylesi kitlesel bir ilgiyle karşılaşmasının en temel sebebi, televizyonun insanların birden fazla ihtiyacına cevap verebilmesinden dolayıdır. İnsanlar televizyon aracılığıyla bilgi ve haber edinmek, eğitim ve kültür seviyelerini yükseltmek ve ayrıca boş zamanlarında hoşça vakit geçirip, eğlenmek ve dinlenmek

ihtiyaçlarını karşılamak isterler. Televizyonun yoğun bir teveccühle karşılanmasının bir diğeri sebebi ise televizyon izlemenin para harcamak, okur yazar olmak, elit bir kùltüre sahip olmak ve gündelik yaşam mekanlarını değıştirmek gibi bir takım zorunlulukları gerektirmemesidir.(Medya okuryazarlığı içerikleri aile ocuk ve televizyon.

http://medyatiki.blogspot.com/2012_08_01_archive.html)

Günümüz dünyasında hemen her yaş grubundan insan televizyonun izler kitlesi arasında yer almaktadır. Ancak televizyonun en büyük izler kitlesini oluşturanlar arasında çocuklar baş sırayı çekmektedir. Yetişkinler televizyon karşısında kısmen de olsa bilinçli ve istençli bir tavır geliştirebilmektedirler. Çocukların televizyon karşısında daha edilgin bir konumda olmaları, televizyon ve ocuk ilişkisini daha dikkate değer kılmaktadır. Çünkü televizyon her tür değerden bağımsız, bütünüyle nesnel bir araç değildir. Televizyon her durumda olumlu ya da olumsuz bir mesaj içerir. Çocuklar, televizyonun ierdiğı mesaj ya da mesajlarla yetişkinlere kıyasla büyüklerin dünyası tarafından manipüle edilmeye daha açık bir haldedirler.

Toplum üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri itibariyle, telgraf, telefon, radyo ve televizyondan sonra iletişim teknolojisi alanındaki en büyük dönüşüme yol açan internetin, her alanda hayatımızı, yaşam biçimimizi, bakış açılarımızı ve alışkanlıklarımızı değıştirmiş ve değıştirmeye devam edeceğı inkar edilemez bir gerçektir. Hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline dönüşen internetin hayatımızı nasıl etkilediğini anlamak ve araştırmak önem arz etmektedir.

İnternet toplumumuza birçok fayda ve kolaylık sunmakta ve bu kolaylıkları her gün ve her an sağlamaktadır. Öncelikli olarak, inanılmaz bir zengin içeriğe sahip olması nedeniyle insanlar hiç yorulmadan kolaylıkla istedikleri her bilgiye ulaşabilmektedirler. İnternet insanların akıllarına gelen her soruya anında cevap bulabilmelerine ve gerektiğinde detaylı araştırma yapabilmelerine imkan sağlamaktadır.

İnternet kullanımının birçok alanda hayatımızı kolaylaştırıyor olmasının ve bireylere önemli fırsatlar sunuyor olmasının yanı sıra bazı riskleri ve sorunlu alanları bulunmaktadır. İnternetin gerçek hayata destek olarak kullanılması gerekirken, insanlar sanal hayat içinde gerçeklikten uzaklaşmaktadır. Sanallıkla gerçeklik çizgisi karışmış durumdadır.

Teknoloji ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla dijital dil kavramı ortaya çıkmıştır. Dijital dili ailelerin bilmiyor olmasından ve hemen hemen her gün yeni şeyler ortaya çıkmaya başladığından kuşak çatışmasının süresi bir iki yıla düşmüş durumdadır. Aileler ve gençler arasında uçurum oluşmaya başlamıştır. Bazı gençlerin neyin faydalı neyin zararlı olduğunu bilememesi, ailelerin de bu konuda gereken eğitimi verememesi nedenleriyle internetin zararlarına açık bir toplum ve gençlik ortaya çıkmaktadır.

Aileler bilgisayar kullanımı konusunda yasaklar getirirken gençlerin ve çocukların cep telefonu, tablet veya diğer elektronik aletler sayesinde internete erişebildiklerini bilmemektedirler.

İnternetin sağlıksız kullanımı aile içi iletişimi olumsuz etkilemektedir. Akşamları ailelerin bir araya geldiği saatlerde herkesin evde ister cep ister bilgisayar ister televizyon olsun bir teknolojik aracın karşısında olması aile içi iletişimde kopukluğa yol açmaktadır.

Her ailede az veya çok diyalog aksamaları olabilmesine rağmen, iletişimi ayakta tutmaya çalışan ailelerde vahim problemler daha az yaşanmaktadır. Bu problemlerin devamlılık kazanması halinde, aile içindeki huzursuzluk giderek artar. Bu sebeple aileyi tesis eden fertler, ailenin sağlıklı ve huzurlu bir yapısı olması için, aile içi iletişime dikkat etmek zorundadırlar. Aile içi münasebetlerde iletişim çok önemlidir. Aileyi, yaşayan bir organizmaya sinir sistemimizi de aile içerisindeki iletişime benzetirsek, durum daha iyi açıklanır. Sinir sistemimizde olabilecek bir problemde organizmayı meydana getiren unsurların işleyişi ve birbiri ile olan bağlantısı bozulur. Benzer şekilde aile içinde oluşabilecek iletişim bozukluğu, aileyi oluşturan her ferde derinden tesir ederek, aile bağlarının zayıflamasına, aile fertlerinin birbirinden uzaklaşmasına, yanlış anlaşılmalara, aşırı ters tepkilere ve gereksiz strese sebep olabilir.

Zaten günümüz ailesi televizyon, bilgisayar, ekonomik güçlükler, yoğun çalışma şartları, şehir hayatı ve yalnızlık, kişisel gelişim ile ön plana çıkarılan ferdiyetçilik gibi iletişim problemlerine yol açan unsurların tesirindedir. Bu sebeple aile fertlerini birbirinden koparan ve ailede diyalog aksamasına yol açan bütün bu olumsuzlukların yaşandığı günümüzde, aile bağlarını kuvvetlendiren ve aileyi bir arada tutmaya yardımcı olan aile içi iletişim daha da önem kazanmaktadır.

Ailede ideal iletişimi sağlayarak, bunu çocukların model almasını sağlamak her anne babanın görevleri arasında yer almaktadır. İnsanların birbirinden uzaklaştığı, ben merkezliyetçiliğin ön plana çıktığı, sağlıklı iletişim modellerinin örnek gösterildiği günümüzde, öz değerlerimize bağlı kalarak oluşturulacak sağlıklı bir iletişime fert, aile ve toplumun büyük ihtiyacı vardır.

Araştırmanın Problemi

Aile kurumu hem toplum hem de bireyler için özel bir öneme sahiptir. Bu önem toplumun kültür kalıplarının, değer, norm ve davranış sistemlerinin aktarıldığı bir ortam olmasından kaynaklanır. Yetişmekte olan çocuklar açısından aile içgüdüsel güvensizliğin aşıldığı ve sosyokültürel doğumun gerçekleştiği bir yuvadır.

Hayatımıza yenilikler getiren iletişim teknolojileri gündelik yaşamda sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Sanal ortamda bireyi yalnızlaştıran bu yenilikler insanların birbirine yabancılaştırmıştır. Bu yabancılaşma ve yalnızlık aile içi iletişimi etkilemekte ve sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır.

Aile içerisinde iletişim problemlerinin belirli bir düzeyde yaşanması normal olarak karşılanmaktadır. Ancak iletişim problemleri ailenin işlevselliğini kaybetmesine neden olacak boyutta ise aile için problem teşkil etmektedir.

Günümüzde aile kurumu yapısal ve işlevsel değişime uğramıştır. Ancak iletişim problemleri gerek geniş ailelerin gerekse çekirdek ailelerin temel sorunu haline gelmiştir. Çözümüne yönelik ailelerin bilinçlendirilmesi kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının temel sorumlulukları arasında olmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Yeni iletişim teknolojilerinin hayatımıza yön vermesi insanları çoğu zaman hayattan soyutlamamaktadır. Aileler, çocuklar ve iletişim konusu çok önemli ve önemli olduğu kadar karışık bir konu. Günümüzde ailelerin ve çocukların birbirlerine nasıl davrandıkları ve davranması gerektiği ilgili genelleme yapmak sakıncalı olabilir çünkü her aile özeldir. Çocuğun ilk eğitim yeri ve kişilik oluşumunu sağlayan yer ailedir.

Aile bireyleri birbirinden aldıkları mesajları ile kendilerini değerli veya değersiz,

güvende veya güvensiz hisseder. Modern dediğimiz bu çağda, dengeli bir aile hayatı sürdürmek oldukça zorlaşmıştır. Hayatımıza giren hatta hayatımızı kontrol altına alan televizyon ve internet aile hayatını büyük bir şekilde değişime uğratmış, aileler her geçen gün biraz daha parçalanmıştır. Bugün bazı aile üyeleri birbiriyle konuşmaz, birçok aile sadece yemek ve uyku için aynı ortamı kullanır olmuştur. Toplum hayatımızın temel taşı olan ailenin güçsüzleşmesi toplumun her katmanını etkiler olmuştur.

Bu çalışma, insan ilişkilerini etkileyen televizyon ve internet kullanımının aile bireyleri arasındaki iletişimi ne kadar etkilediği, günümüzde var olan iletişim problemlerinin aile için ne kadar önemli olduğunu, onu ne kadar etkilediğini ifade etmek için hazırlanmıştır. Aile toplumun temelidir ve aile içerisinde yetişen bireyler topluma yön vereceklerdir. Televizyon ve internet aile bireylerine saadet mi getiriyor, yoksa var olan ilişkileri tehlikeye sokarak, aynı çatı altında yaşayan ancak birbirinden kopmuş bireyler mi ortaya çıkarıyor? Bu bağlamda, televizyon ve internet kullanımının karşılanamayan sosyal ihtiyaçlardan kaynaklandığı düşüncesine dayanarak, aile içi ilişkilerin niteliği ile ilgili televizyon ve internetin kullanımı arasındaki nedensellik ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Dünyada olduğu kadar ülkemizde de insanların vazgeçilmezleri arasında yer alan iletişim teknolojilerine duyulan hayranlık, ailelerin televizyon ve internet kullanımı konusunda bilinçsiz hareket etmesi sonucunu doğurmaktadır.

1990' lı yıllarda, internetin her haneye hakim olmadığı dönemlerde, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1995 yılında ülke genelinde yapılan Aile ve Televizyon adlı araştırmada televizyonun Türkiye' de aile ilişkilerini etkileyen önemli faktörlerden birisi olduğu tespit edilmişti. Bu araştırma ile televizyonun ailenin bir bireyi haline geldiği ve ülkemizde evlerin “elektronik hane” haline geldiği sonucuna ulaşılmıştı. (Batmaz,1995:77)

Günümüzde ise, televizyonun evlerimize ilk defa girmesiyle yaşanan bir sürecin aynısı yaşanmaktadır. Ancak, internetin televizyon gibi tek yönlü bir iletişim yerine iki yönlü etkileşimli bir ortam sunması ve zaman - mekan kısıtlılığının olmadığı bir zeminde gerçekleşmesi sosyal ilişkilerdeki dönüşümü televizyonla kıyaslandığında daha hızlı gerçekleşmektedir. Ülkemizde televizyon ile şekillenen elektronik haneler varlığını devam ettirirken bunun üstüne bir de online hanelerin eklenmesi aile içi ilişkilerin etkilenmemesini kaçınılmaz kılmıştır.

Toplumun temel taşı konumunda bulunan ve yasalarla koruma altında aile kurumunun televizyon ve internet kuşatmasından en asgari zararla kurtulması için bilinçli bireyler yetiştirmenin gerektiği görülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada literatür taraması ve survey yöntemi kullanılmıştır. Survey denince akla gelen ilk şey genellikle anket ve mülakat teknikleridir. Bu yöntem çerçevesinde, ebeveynlere ve gençlere televizyon ve internet kullanmaları ile ilgili konularda sorular yöneltilmiştir. Bu araştırma temelde veri toplama aracı ile toplanan veriler ile ilgili literatürden elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Araştırmanın temel verileri, ilgili literatür taramasından elde edilen bilgilerdir.

Bu araştırmada, deneklerin görüş ve düşüncelerini belirlemek için hazırlanan ankette kapalı uçlu sorular ve likert türde hazırlanmış maddeler yer almaktadır.

Çalışmamızda kullandığımız lme araçları ile ebeveynlerin ve gençlerin televizyon ve interneti ne için kullandıkları, ne kadar zaman harcadıkları, bu iki iletişim aracıyla ilgili düşünceleri, ailelerine karşı olan tutumlarında bir değişiklik olup olmadığına ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Evren ve örneklem

Çalışma evreni Erzurum merkezinde yer alan Erzurum Atatürk niversitesi kampüsünde bulunan niversite lojmanlarıdır. Söz konusu yerleşkede 1038 hane bulunmaktadır. Bu hanelerde ikamet eden ailelerin gelir durumu ve eğitim seviyesi göz önüne alındığında araştırmamıza konu olan internet ve televizyon sayısının ve kullanımının yoğun olacağı dşnlmş ve bu hanelerden örneklem alma yoluna gidilmiştir.

Örnekleme oluşturan haneler tesadüfi yöntemle seçilmiştir. 150 ebeveyn, 150 ocuk olmak üzere toplam 300 deneğe anket formu dağıtılmıştır.

Veri Toplama Araçlarının ve Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın uygulama bölümünde başlıca bilgi toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anketler mümkün olduğunca araştırmacı tarafından dağıtılmış olup, ailelerin tepkisini de gözlemleme fırsatı doğmuştur. Konu ile ilgili çeşitli kaynaklar da taranarak oluşturulan anket formu ebeveynlere ve çocuklara 16' şar soru sorulmak kaydıyla yapılmıştır. Deneklere kapalı uçlu ve likert ölçeğinde hazırlanmış sorular uygulanmıştır. Uygulama sonucunda çelişkili bulunan ya da eksik doldurulan anket formları değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca anket formlarının dönmediği haneler de olmuştur.

Anket formları dağıtılırken anketin bilimsel amaçlı olduğu, herhangi bir sakınca doğurmayacağı ve kişisel bilgilere değinilmediği için doğru ve samimi cevaplar verilmesinin önünde herhangi bir engel bulunmadığı belirtilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan anket formunun soruları ve cevapları bilgisayar ortamında değerlendirmeye açık olacak şekilde numaralandırılmıştır. Toplanan anket formundaki veriler öncelikler bilgisayar ortamına aktarılmış, daha sonra 4 farklı istatistiksel analiz kullanılmış olup bu analizler bilgisayarda SPSS 18.00 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Bu analizler:

1. Frekans
2. Yüzde
3. Ki kare analizi
4. Spearmanrho korelasyon analizi

Bu analiz çeşitlerini kısaca açıklayacak olursak;

1. Frekans: Ham veriler sahip olduğu özelliklere ilişkin ipuçlarını yansıtmazlar. Düzenlenmemiş, dağınık haldeki verilere bakarak, betimleyici ifadelerde bulunmak mümkün değildir. Bu yüzden verilerin genel hatlarıyla resmini çekmemizi sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Frekans dağılımı yaygın olarak kullanılan veri düzenleme yöntemidir. Basit olarak bir frekans dağılımı; verileri gruplara veya sınıflara ayırarak, her bir grup ya da sınıftaki gözlem sayılarının gösterilmesi sürecidir.

2. Yüzde: Toplanan verilerin deneklere göre tablolaştırılarak gruplanır. Burada her farklı denek bir grup olarak tanımlanır. Grup sayısı farklı denek sayısına eşitlenir.

Her grubun frekansı ilgili grubun tekrar etme sayısı olarak belirlenir. Frekans dağılımlarında dağılımın daha belirgin resmedilmesi için oransal frekans yer alır. Oransal frekans o grubun frekans içindeki yüzdesini ifade eder.

3. Ki Kare Analizi: sayılarak elde edilmiş değişkenlerin bulunduğu ve gözlenen ile beklenen karşılaştırmanın yapılacağı problemlerde Ki kare (χ^2) dağılımını esas alan tekniklerle çözümler bulunabilir. Bu teknikler:

- . Ki kare uyum testi: Örneklem dağılımının, binomal, normal veya diğer bir dağılıma uyup uymadığını,
- . Ki kare bağımsızlık testi : İki değişkenin bağımsız olup olmadığını,
- . Ki kare homojenlik testi: İki den daha fazla sonuç söz konusuysa gözlenen frekansların beklenen frekanslardan farklı olup olmadığını belirlemede kullanılabilir. Ki kare değişkeni, 0 ile sonsuz arasında dağılım gösteren tek yanlı bir değişkendir.

4. Spearmanrho korelasyon analizi: İki değişken arasındaki ilişki, korelasyon olarak adlandırılır. Korelasyon yön ve derecesi, korelasyon derecesi, korelasyon katsayısıyla belirlenir. Somutlaştıracak olursak içilen sigara sayısı ile akciğer kanseri olgusunun yüksek korelasyon gösterdiği işaret edilir. Spearmanrho korelasyon analizi, iki sıralanış arasındaki ilişkinin yön ve derecesini gösterir ve -1 ile 1 arasındaki bir değerdir.

Tablolar ele alınırken sayısal büyüklüklerin yanında büyük çoğunlukla, çoğunluk, yarıya yakını, bir kısım gibi kavramlar da kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Atatürk Üniversitesi lojmanlarında ikamet eden ailelerle sınırlıdır. Ankette yer alan sorularla sınırlıdır. Ankette yer alan soruları yanıtlayan ebeveyn ve çocukların verdikleri cevaplarla sınırlıdır. Evinde televizyon ya da internet olan ailelerle sınırlıdır. Evli ve çocuklu olan ailelerle sınırlıdır. Araştırma farklı kuşaklardaki bireylerin teknolojiyi kullanma durumlarını belirlemek için geliştirilen ölçme araçlarıyla sınırlıdır.

Hipotez: Ebeveynlerin ve çocukların televizyon ve internet kullanımı aile içi iletişimi etkiler veya bunların kontrollü kullanımı aile içi iletişimi en asgari düzeyde etkiler.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ARACI OLARAK TELEVİZYON VE İNTERNETİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’ DE KULLANIMI

1.1. KİTLE İLETİŞİMİ VE ETKİLERİ

Kitle iletişimi bir kitlesel araç yardımıyla (basın, radyo, televizyon, sinema vb.) dolaylı bir biçimde kurulan iletişim sürecidir. Kitle iletişim teriminin tarihine baktığımızda ilk olarak, 1940’larda Harold Lasswel tarafından siyasal bilimler hakkında yapılan araştırmalarında tanımın kullanıldığını görmekteyiz. Burada terimin kullanılmasının amacı ise toplumsal örgütlenmeyi belirten modern koşulları belirtmek ve siyasal karar alma süreçlerinde iletişim teknolojilerinin rolünü vurgulamaktır (Mutlu 1998:s.211).

Vivian’a göre kitle iletişimi bir süreç olarak diğer iletişim türlerine benzer. Bir mesaj oluşturulur, sonra bu mesaj ortak bir taşıyıcıyla (dil gibi) kodlanır, gönderilir ve sonuç olarak bir başkası tarafından alınarak içselleştirilir. Fakat kitle iletişiminin kuşkusuz farklı olduğu tarafları da vardır. Milyonlarca farklı geçmişe ve ilgi alanına sahip kişiye iletilecek etkili bir mesajı oluşturmak, kişilerarası iletişim kurma becerilerinden daha farklı yetiler gerektirmektedir. Ayrıca bu mesajın başka bir deyişle iletinin hedef kitlesine ulaşması bir aracı olarak televizyon gibi bir kitle iletişim aracını gerektirdiğinden daha karmaşıktır (Vivian, 1999: 368–370).

Kişilerarası iletişimde, ileti tek bir kişi için kodlanmakta, oysa kitle iletişiminde iletiyi alacak olan hedef kitlenin genişliği ve çeşitliliği, iletelerde kullanılacak olan çeşitli simgelerin de hedef kitle tarafından bilinen, ortak simgelerden seçilmesinin gerekliliğini arttırmaktadır (Oskay, 1999: 46–47).

Kitle iletişim araçlarının etkileri ile ilgili ilk incelemeler, genelde basın üzerinde yoğunlaşmış, basın ve toplum arasındaki ilişkiyi inceleyerek, basının toplumsal işlevlerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. (Erdoğan ve Alemdar, 2002:S:41). Bunun bir nedeni İkinci Dünya Savaşı sırasında bir propaganda aracı olarak kitle iletişim araçlarının yoğun olarak kullanılması olabilir. Kitle iletişim araçları her ne kadar teknolojik birer aygıt olarak görülse de yadsınamaz bir biçimde toplumsal özelliklerinin

de ağır bastığı açıktır. Kitle iletişim araçları içinde bulundukları toplumsal yapının üç temel yapısıyla sıkı bir ilişkiye girmekte, bu şekilde toplumlar arasında farklılaşmasını sürdürmektedir. Kitle iletişim araçlar toplumsal yapının en çok sosyal, ekonomik ve siyasi yapısından etkilenmektedir.

Kitle iletişim araçları ve bu araçlarla sağlanan iletişim bazı farklı noktaları da bünyesinde taşımaktadır. Kitle iletişim araçlarının anlamsal referansının, teknolojik olarak veya işlevsel olarak mı alınması konusu her yönden karşımıza çıkmaktadır. Burada farklı bir anlamsal karşılaştırma yapılması gerekmektedir. Kitle iletişim araçlarının sadece bir teknoloji olarak değil, işlevsel olarak değerlendirilmesiyle bu araçların kavramsal açılımının “medya” olması gerektiği savunulmaktadır. Medya kavramsal karşılık olarak bu şekilde daha geniş bir yelpaze içinde değerlendirmeye açılacaktır (Mutlu, 2005:13).

Kitle iletişim araçlarının toplumsal gelişiminde büyük bir yer tuttuğunu vurgulayan Prof. Dr. Ünsal Oskay “Kitle iletişimin tüm toplumsal iletişim süreçleriyle birlikte ele alınmasını, yeni toplumsal yaşam biçiminde kitle iletişime düşen görevin belirlenmesini, kitle iletişimin başat kültürü diğer alt kültürlerde belirli derecelerde geçerli kılma gücünün araştırılmasını, insanın kitle iletişim sürecine katılımındaki hızlanmanın tespitini, kitle iletişimin kültürel işlevinin sadece kitle iletişim altyapısındaki teknolojik gelişmeyle ele alınmayıp, kültürün bu alandaki yer bulma uygunluğuna değinilmesini ve özellikle Batı toplumlarının gelişme modelini uygulamaya çalışan ülkelerde toplumsal egemenliğin, kendisini kültürel düzenlemelerle donatmasının büyük önem taşıdığının vurgulanmasını” öneriyor (Oskay,1998:25).

Günümüzde toplumsal var oluşu gerçekleştirerek ortaklık yaratmak, bu var oluşu ve ortaklığı sürdürebilmek için kitle iletişiminde dolayısıyla kitle iletişim araçlarına ihtiyaç vardır. Çünkü kitle iletişim araçları, uzmanların ortak bir noktada birleştikleri üzere sahip olduğu özellikleriyle alıcı kitlesi üzerinde yarattığı etki ve etkileşim süreci sonunda toplumsallaştırmayı gerçekleştirmeye gücü yeten araçlardır.

Kitle iletişim araçları, toplumda etki, denetim ve yeniliklerin potansiyel araçları olarak güç kaynağı, çoğu toplumsal kurumun çalışması için gerekli bilgilerin kaynağı ve aktarım aracıdır. Ulusal ve uluslararası toplumsal yaşamın yer aldığı bir konum, bir arena görünümündedirler. Toplumsal gerçekliğin imgeleri ve tanımları için referans

olarak kullanılırlar. Etkili performans sergileme için şöhrete giden yoldur. Toplumun ve grupların değerlerinin oluşturulduğu, saklandığı ve açıkça görünür kılındığı temel bir kaynaktır. Toplumsal anlam sisteminde nelerin normal olduğunu ve normlara uygun anlamların dolaşımını belirleyen bir kaynaktır (Türkoğlu 2003: 79-80) .

Kitle iletişim araçlarının yönlendirmesi sonucu iradesini kullanamayan günümüz insanı gittiği her yerde nereye bakarsa baksın, ne dinlerse dinlesin medyanın karşısında adeta tutsak olmuştur. Farklılıkları olmadığı ve giderek tek tipleştiği düşünülen ve günümüzde giderek genişleyen kitlenin, tek bir kanal aracılığıyla, tek tip bir mesaj ya da ileti aldığından bahsetmek imkansızdır. Çünkü bireyler birden fazla iletişim aracını aynı zamanda kullanmakta ve birçoğuna maruz kalmaktadır.

Bu kapsamda televizyon ve internet üzerine inceleme yapıp, Türkiye’ de doğuşu, gelişimleri ve yaygınlaşması üzerinde durulacaktır.

1.2. TELEVİZYON

Televizyon sözcüğünün anlamına baktığımızda birçok iletişim terimi gibi Latince’ den kaynaklanan bir sözcük olduğu görülmektedir. Latince anlamı kısaca “uzağı görmek” biçimindedir. Bu anlam referansıya da daha sonra McLuhan’ ın da kitle iletişim araçları hakkındaki kuramlarının da temelini oluşturacak niteliktedir. Televizyon bu anlamıyla gerçekten insanın görme duyusunun en ileri aşamasını ifade eder. Kitle iletişim araçları içinde de televizyon, insanın görme yetisini inanılmaz bir boyuta ulaştırması ile dikkati çekmektedir (Mutlu 1991 : s.15).

Televizyonun sadece uzağı görme deyiminden söz etmek, televizyonun tanımlanması için yeterli olmayabilir. Bu deyimle birlikte uzağı duymaktan da söz edebiliriz. “Televizyon da diğer kitle iletişim araçları gibi, ancak bunlardan daha önemli şekilde insanın zaman ve mekan kısıtlamalarıyla daralmış olan gündelik yaşam deneyimlerini geliştiren, geliştirmekle kalmayıp bu deneyimlerin nitel ve nicel örüntüsün de önemli değişiklere yol açan bir teknolojik olanaktır.” (Mutlu 1991: s.15).

Televizyon, Erol Mutlu’ nun “Televizyonu Anlamak” (1991:16) adlı kitabında değindiği gibi sadece teknolojik bir ilerlemenin sonucu olan bir iletişim aracı değildir. Eğitim düzeyi, gelir durumu, dünya görüşü, yaşı, cinsiyeti... farklı olan milyonlarca insanın hayatında bir yeri olan televizyon, bu insanlarla belki de daha derin bir ilişki

içindedir. Ayrıca televizyon, sadece “teknolojik bir araç değil aynı zamanda, toplumsal, kültürel ve endüstriyel bir biçimdir.” Televizyon programları ve bu programların içeriği ile ilgili yapılan eleştirileri ele alırsak ki bu eleştirilerin bir kısmı yine televizyon programlarında ve günlük gazetelerde yapılmaktadır, bu eleştirilerin televizyonun teknolojik yapısından çok, televizyonun ortaya koyduğu sosyokültürel yapılarla ilgili olduğunu söyleyebiliriz. İşte bu nedenle Mutlu, televizyonu toplumsal ve kültürel bir yapı olarak ele almıştır.

Raymond Williams, televizyonu en başta gazete olmak üzere kendisinden önce ortaya çıkmış olan tiyatro, sinema, radyo, reklamcılık gibi kültürel etkinlik veya yeniliklerin bir birleşimi ve gelişmiş bir hali olarak görmektedir. Televizyonun görüntü ve sesi aynı anda iletmeye yarayan bir araç olması, bütün bu sayılan faaliyetlerinde aynı anda çok geniş bir izler kitleye ulaşabilmesini sağladığını savunmaktadır (Mutlu,1991:33).

Televizyonun toplum, kişiler ve kültür üzerinde ve hatta diğer kitle iletişim araçları üzerinde etkisi çok yüksektir. (Vivian, 1999: 194) VIVIAN, John (1999). Media of Mass Communication, Fifth Edition, Boston: Allynand Bacon. http://www.gobookee.net/get_book.php?u=aHR0cDovL2FjLWpvdXJuYWwub3JnL2pv dXJuYWwvMjAwOC9TcHJpbmcvQm9va1JldmldzIucGRmClRoZSBNZWRpYSBvZ iBNYXNzIENvbW11bmljYXRpb24gKDkgZWQuKQ==) Günümüz kitle iletişim araçlarını iç içe geçmişliğini göz önüne alırsak, bir programın ertesi gün gazetelerde haber olarak sunulması, başka programlarda tartışılması, Vivian’ ın görüşünü destekler niteliktedir.

1.2.1. Türkiye’ de Televizyonculuğun Gelişimi

1.2.1.1. Televizyon Yayıncılığı Denemeleri

Türkiye’de televizyonculuğun tarihi eğitim amacıyla İstanbul’da İstanbul Teknik Üniversitesi’nin düzensiz yayınları sayılmazsa Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile başlar. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, ya da daha bilinen kısa şekliyle TRT kurulduğu 1 Mayıs 1964 tarihinden bu yana, daha doğrusu hukuken 1994, fiilen de 1990 yılına kadar önce radyo, daha sonra televizyon yayınları tekelinde yürüten bir kamu kuruluşuydu. Bu yayın kuruluşu 1960 devriminden sonra devrim anayasası uyarınca

oluşturulan özerk birkaç kurumdan biriydi. Ancak anayasa ve anayasa uyarınca yürürlüğe girmiş olan TRT yasasına karşın, Türkiye'de galiba özerk yayıncılık anlayışına uygun bir ortam yoktu. Çünkü TRT daha kurulduğu günden başlayarak toplumda en çok tartışılan kurumlardan biri oldu. Tartışmaların büyük bölümü "özerklik" kavramı üzerinde odaklanıyordu (Mutlu1991:19).

TRT'nin özerklik yıllarında başına gelenler şüphesiz sadece kendisine yönelik eleştiri şiddetiyle sınırlı kalmadı. Bunun yanı sıra hükümetin çeşitli baskılarıyla da karşılaştı. TRT'nin özerk olmayan kurumlarla olan yazışmaları sonunu yaratıyordu, zira siyasal iktidar bu kurumu, TRT'yi "ne edeceğini, nereye koyacağını" bilemiyordu. TRT "devlet içinde devlet miydi" yoksa "devlet aygıtının dışında mıydı?"(Mutlu 1991: 20).

TRT 1971 yılında, 12 Mart askeri müdahalesinin ardından özerkliğini yitirmişti ama karşılığında bir süre sonra televizyona reklam almaya başlayarak paraya para dememeye başladı. TRT ve siyasal cemaat "özerklik" derdinden kurtulmuştu ama anayasanın amir hükmü olan "tarafsızlık" meselesi hala varlığını sürdürüyordu. Tarafsızlık konusu gerçekten TRT için bir mesele haline geldi. Özerklik kavramıyla desteklenmese bile "tarafsızlık" bir yayın kuruluşunun sadece siyasi partiler karşısındaki konumunu tanımlayan bir kavram değildi. Kurumun toplumdaki tüm katmanların, kuruluşların, sivil örgütlenmelerin, cinsiyetlerin, alt-kültür kümelerinin, kısacası tüm farklılıklarının karşısındaki konumunu da tanımlıyordu ya da tanımlaması gerekiyordu. Gerçekte bir kamusal yayın kuruluşunun tarafsızlığının gerçek anlamı bu olması gerekirken, Türkiye'de bu anlamdaki gerçek "tarafsızlık" siyasete kurban edildi. Böylelikle TRT'nin "tarafsızlığı" anayasa ve yasa metninde, yani kağıt üzerinde kaldı (Mutlu 1991:21).

1.2.1.2. Kamu Yayıncılığı ve TRT

Kamu hizmeti yayıncılığı işlevi gören yayıncılık ilkesi, bir milletin bütünlüğünü korumak amacıyla, millet adına karar verebilen bir kurumsal yapı oluşturulması ve muhafazası düşüncesini üstlenmektedir. Bu kurumsal yapının ulusun kültürel bütünlüğüne ses olabilmesi ve ses verebilmesi, ulusun her kesimine ayrıcalık yapmadan ve bütün değişik istemlere hitap edebilecek tarzda yayın hizmeti götürebilmesi

gerekmektedir (Akarcalı,1997:11). Erol Mutlu, kamu hizmeti yayıncılığının ulusallık fikriyle sıkı sıkıya bağlı olup, bir memlekete özgü kültürel özelliklerin tüm vatandaşlarca paylaşılr hale geldiği, kültürel ve siyasal bütünlüğe tehdit oluşturan unsurları dışlayan, en azından bu unsurların sızmasına veya hakim hale gelmesine direnen memleket halkını bilgili, eğitilmiş, kültürlü, bilinçli vatandaşlar haline getiren ve hem piyasadan hem de devletten bağımsız olarak iş gören yayıncılık olduğunu belirtmiştir(Mutlu,2001:25-51). Dolayısıyla kamu hizmeti yayıncılığının kamu yararını sağlayabilmek için çeşitli sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir.

Kamu hizmeti kurumunun üzerine yüklenen bu sorumluluğu yerine getirmesi gereken kamu yayıncısının görevi, kamusal politikaların sağlıklı oluşabilmesini sağlayacak tartışma ortamlarını, tüm farklı görüşleri yansıtacak şekilde oluşturmak ya da buna zemin hazırlamaktır. Kamu yayıncısı gücünü politik partilerden ya da politikacılardan değil, yurttaşlardan aldığı için, amacı da sessiz çoğunluğu sesli hale getirmek ve onların düşüncelerinin de kamusal politikaların belirlenmesinde etkili olmasını sağlamaktır (Yazıcı;1999:14). TRT o dönemin dünyadaki kamu yayın kuruluşu idealini temsil eden BBC yi, yani Britanya Yayın Kurumunu örnek almıştır.

BBC'nin yaşayan modelini oluşturduğu "kamu hizmeti yayın tekeli" anlayışı Raymon Williams' ın sınıflandırmasına göre yayıncılıkta "paternalist" anlayışın bir örneğidir. TRT de kuruluşunda tıpkı BBC gibi paternalist bir yayıncılık anlayışını benimsemiştir. Bu yaklaşımı paternalist (ya da belki seçkinci) olarak nitelendirmesinin sebebi de, yayın kurumunu toplum dışında, hatta üstünde bir yerlere, toplumun eğitmeni konumuna yerleştirmesidir. Bu konunun toplumdaki hakim grupların törelliği ve beğenisinde yansıyan yüksek standartların sürdürölme idealiyle tanımlanmaktadır. TRT' nin BBC' den naklen aldığı paternalist kamu yayıncılığı ilkesinin Türkiye' ye uyarlanmış biçimi de ülkenin zihniyet olarak ulusal bir kavram çerçevesinde kalkındırmayı hedef olarak belirlemiştir. Türk Ocakları, Halk Evleri, Köy Enstitüleri hep bu hedefin kuramlarıdır (Mutlu 1999: 25).

1960 askeri darbesini izleyen dönemde TRT'nin kuruluşu için ilk adım atılmıştır. 24 Eylül 1963 yılında TRT yasa tasarısı mecliste görüşölmeğe başlamış ve 24 Aralık 1963 tarihinde kabul edilmiş, ardından 1 Mayıs 1964 yılında yürürlüğe girmiştir. Böylece Türkiye yayıncılık tarihinde devlet yayıncılığı dönemi kapanmış ve 'Kamu

Hizmeti Yayıncılığı' başlamıştır. 1961 Anayasası bu bakımdan, radyo ve televizyon konusundaki yeni bir örgüt kurulması gerektiğine ilişkin çabalarıyla, radyo ve televizyon yayıncılığı açısından son derece önemli bir dönemi ifade etmektedir (Günalp : 2007: 39).

1950' li yılların sonunda, radyonun bir propaganda aracı olarak kullanılmasıyla başlayan ve halkın tepkisiyle sonuçlanan süreç, TRT' nin nasıl bir yapı oluşturması gerektiğini göstermiş ve TRT Kurumu, 259 sayılı yasada, “ özerk, yayınlarında tarafsız ve tekell” olarak tanımlanmıştır. 1961 Anayasasının ruhuna uygun olarak çıkarılan bu yasa ile halkın haber alma özgürlüğünün karşılanması için kamu yayın kurumuna oldukça geniş bir özerklik ve yetki verilmiştir (Günalp : 2007: 40).

Anayasanın 121. maddesinde, radyo ve televizyon hizmetlerinin kamu hizmeti olarak düzenleneceği, kurumun özerk ve hukuki statüye sahip olacağı, program üretim ve yayınlarında tarafsız olacağı, kültür ve eğitimi destekleyeceği belirtilmiş, böylece Türkiye’de ticari radyo, televizyon yayıncılığının önü kapatılmıştır (Yazıcı,1999:46-48).

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu bünyesinde, Ankara’da başlanan düzenli yayıncılığın teknik araç ve gereç desteği Federal Alman Hükümeti’nce sağlanmıştır. 1968 yılında Federal Almanya ile yapılan anlaşmayla bir eğitim merkezi kurulmuş, bu eğitim merkezinde deneyim kazanan yayıncılar vesilesiyle TRT siyah beyaz yayınına başlamıştır. 1964-1971 yılları arasında TRT özerk bir kamu yayın kurumu olarak çalışmıştır. Bu süreç içerisinde politikacılar TRT’nin haber politikalarından rahatsızlık duyarak bu kuruluşa karşı çıkmış, TRT’nin hükümete bağlanmasını istemişlerdir. TRT’yi ekonomik kısıpaca almak istemişler ve bunda da başarılı olmuşlardır.

12 Mart 1971’de Adalet Partisinin hükümetten istifa etmesi ve bunun üzerine askerlerin yeni ve geçici bir hükümet kurmasıyla 1961 anayasasında sağlanan özgürlüklerin Türk toplumuna fazla geldiği savıyla, 1961 Anayasasının getirdiği özgürlükleri kısıtlayan ya da ortadan kaldıran Anayasa değişiklikleri yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerde, TRT’nin özerk bir kuruluş oluşu, tarafsızlık ilkesiyle değiştirilmiştir. Bu yasa, iktidar taraflılığını ve iktidarın güdümünü sağlamaya yönelik yapılmış ve TRT 1971’den sonra her hükümet döneminde, hükümet icraatlarını anlatan bir araç olmuştur. 1972 yılında TRT yeniden yapılanma içerisine girmiş, kurumun

yönetici kadroları gençleştirilmiş ve kurum dinamizm kazanmıştır. Bu yapılanma süreci, kurumun tarihindeki en büyük yeniden yapılanma süreçlerinden birisini oluşturmuştur. (Yazıcı,1999:50-52).12 Eylül 1980 darbesinin ardından hazırlanan, yeni anayasa ve Radyo ve Televizyon Kanunu'nda TRT'nin yayıncılık tekeli korunmuştur. Yayın tekeli TRT'nin özerkliğinin kaldırılmasından 21 yıl sonra 1993'teki Anayasa değişikliğiyle yeniden getirilmiş ve tarafsız yayıncılık yapma yükümlülüğü de aynı maddeyle hükme bağlanmıştır(Güenalp : 2007: 42).

1980'lerde yalnız bir televizyon kanalından yayın yapan TRT, 1 Temmuz 1984 tarihinde renkli yayına geçmiş, 1986'da ikinci televizyon yayınına başlamış ancak kanal sayısındaki artışa rağmen yeniden yapılanmaya girmemiş, onun yerine daha fazla kişi işe alınmış ve bu da gereğinden fazla çalışan olmasıyla verimsizlik ortamı yaratmış 1990'larda bu durum TRT'nin en büyük sorunu haline gelmiştir. Bununla beraber, TRT genel müdürlerinin siyasi durumları nedeniyle bağımsız davranamaması, her hükümetin TRT'yi propaganda aracı olarak kullanmasına sebep olmuştur. TRT'ye yapılan siyasi atamalar nedeniyle kurumun siyasi etkileri artmış ve bir kamu kuruluşunun yerine getirmesi gereken işlevlere eleman kalitesindeki düşüklük nedeniyle ulaşamamışlardır (Yazıcı,1999:55).

Türk televizyon yayıncılığı ilk yayınından 18 yıl sonra, TRT, 6 Ekim 1986 tarihinde ikinci bir kanalda TRT-2 ile yayın yapabilecek düzeye gelmiştir. Bu tarihten sonraki televizyon yayıncılığındaki gelişmeler çok daha hızlı yaşanmıştır. 2 Ekim 1989'da TRT-3 ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) çerçevesinde yapılan çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla TRT-GAP yayına başlamıştır. 3 Temmuz 1990'da TRT-4 ve 28 Şubat 1990'da iki verici ile yurtiçine, uydu aracılığı ile Avrupa ülkelerine Yayın yapan TRT-INT hizmete girmiştir (MEB,2011: 30).

2012 Kasım ayı itibariyle TRT-1, TRT Haber, TRT GAP, TRT Anadolu, TRT 4, TRT 6, TRT Çocuk, TRT Türk, TRT Avaz, TRT Belgesel, TRT Müzik, TRT Arapça, TRT HD, TRT 3- Spor, TRT Diyanet ve TRT Okul ile birlikte kurum 14 kanalla yayın yapmaktadır.

Kamu hizmetinin yükümlülükleri bir takım özelliklerin yerine getirilmesine bağlıdır. İlke olarak, kamu medya hizmeti tüm vatandaşlara ulaşabilmek, yüksek erişime sahip olmak zorundadır. Kamu medya hizmeti içerik ve hizmetleri geniş bir

yelpazede, hem pazarın sunduğundan farklı hem de geniş izleyici kitlenin ilgisini çekecek biçimde sunmalıdır. Tüm vatandaşlarına içerik ve özel hizmetler sunmak kamu medya hizmetinin görevlerindendir. Bir taraftan dinleyici ve izleyicilere yüksek erişimi sağlama bir taraftan da ticari yayınlardan farklı olma gayreti bir ikilem olarak görülmekte ancak “talebe dayalı” hizmetlerin verilmesi, kamu medyası için her iki özelliğin de gerçekleştirilebilmesini sağlayacaktır (Güenalp, 2007:45).

1.2.1.3. Özel Yayıncılık Dönemi

TRT’nin elinde bulunan yayın tekeli, gelişen teknolojinin yarattığı fiili durum ve yasaların zorlanmasıyla ortaya çıkan özel yayıncılıkla kırılmıştır.

Türkiye’de yeterince olgunlaşmış bir demokratik sistem ve demokrasi bilincinin olmaması radyo ve televizyon alanında sürekli müdahalelere sebep olmuştur. TRT kurumunun özerkliğinin kaldırılması onun tarafsızlığını zedelemiş ve bu alana yönelik düzeltmeler iletişim sistemini yozlaştırmıştır. Kıta Avrupası Ülkeleri’nin çoğundaki demokratik rejimler ve demokrasi bilinci iletişim alanındaki çoğulcu yaklaşımı desteklemekte bu yüzden de özel kuruluşların televizyon ile ifade özgürlüklerinden yararlanmaları gerektiğini öne sürerek özel radyo ve televizyona izin verilmesini talep etmektedirler. Burada amaç, iletişim özgürlüğünü tamamlamaktır (Akarcılı:1997:58). 1990’lı yıllardan itibaren medya sektörü Türkiye’de büyüme ve genişlemenin en yoğun gerçekleştiği sektörlerden biri olmuştur. Medya işletmeciliği, özel televizyon ve radyo kuruluşlarının yayına başlamaları ve 1994 yılında yasallık kazanmaları ile medya dışı sektörlerden birçok insanın el attığı bir faaliyet alanı haline gelmiştir. 1990 yılına kadar tek el olarak Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) tarafından sürdürülen kamu hizmeti yayıncılığı, ticari girişimcilerin medya sektörüne girmesiyle birlikte üretim ilişkileri ve üretilen programların form ve nitelikleri bakımından ciddi bir dönüşüm geçirmiştir.(Medyada Kaynak Bölüşümü ve Rating Savaşları”, <http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=803>)

1990 yılında bazı özel girişimciler, Eutelsat uydusundan kanal kiralayarak Türkiye’ ye dönük uydu yayınına başladılar. Magic Box (Star 1) adındaki bu kanalın yayınları CNN, BBC, RTL benzeri yabancı kanallar gibi çanak antenlerle izlenebiliyordu. Ancak yurtdışından yayın yapan yabancı kanallarla aynı yasal haklara sahipmiş gibi görünen bu kanalın bazı önemli farkları vardı. Birincisi, yayınlar Türk

seyircisi için hazırlanıyor, Türk seyircisine yönelik reklam yapıyordu. İkinci ve daha önemli fark ise Star 1'in programları Türkiye'deki stüdyolarda hazırlanıp uyduyla Almanya'ya gönderiliyor ve sonra yine uydu üzerinden Türkiye'ye veriliyordu. Kanalin sahipleri, Anayasa ve kanunlarımız özel bir kanala izin vermediği için böyle bir yöntem seçmişlerdi (Meb, 2011: 40).

Star 1 yayınları daha sonraları İstanbul'da ve diğer şehirlerde kurulan yer vericileri sayesinde çanak anteni olmayan evlerde de izlenebilmeye başlandı. Bu özel kanal çok yüklü bir ücret ödeyerek daha önceleri TRT'nin yayınladığı 1. Futbol Ligi'nin yayın hakkını da satın aldı. Star 1 yayınlarının tutmasıyla aynı şirket eğlence ağırlıklı Teleon kanalını yayına soktu. Bu iki kanalı Show TV, Kanal 6, ATV, HBB, TGRT, Samanyolu, Kanal D, Kanal 7 ve Flash TV gibi diğer özel girişimler izledi. Türkiye'nin ilk paralı kanalı ise Cine 5'tir. Kanunlara aykırı bir şekilde yayın yapan bu kanalların durumu uzun sürecek bir tartışmayı başlattı. Çünkü 1982 Anayasası'nın 133'üncü maddesi "Radyo ve televizyon istasyonları, ancak devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir" demekteydi. Kimileri yayının yurtdışından yapıldığını söyleyerek özel kanalları savunuyor, kimileriye Anayasa'nın ihlal edildiğini söylüyordu. 1993 yılında Anayasa'nın 133. maddesi "Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir." şeklinde değiştirilerek hem özel radyolara hem de özel televizyonlara yasal dayanak sağlandı. 1994'de 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" meclisten geçti. Bu kanuna gereği olarak aynı yıl Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruldu (Meb.2011:45).

RTÜK, ulusal, bölgesel ve yerel boyuttaki radyo-tv. kuruluşlarını denetleyerek uyarı, program yayını durdurma ve para cezaları verme yetkisine sahiptir. RTÜK'ün verilerine göre Türkiye'de Nisan 2012 itibariyle karasal yayın yapan 247, uydu üzerinden yayın yapan 205, kablo üzerinden yayın yapan 101 televizyon olmak üzere toplam 553 televizyon bulunduğunu belirtilmiştir.

Özel yayın kuruluşları her gün biraz daha fazla gelişerek daha fazla izleyiciye daha kaliteli olarak ulaşmaktadırlar. Ancak, yasa ile üzerlerine bir görev olarak verilen kamu hizmetini tam olarak yerine getirmemektedirler. Bu durum özel televizyonların kar amacıyla yayın yapmalarından kaynaklanmaktadır. Bu da bazı eksikleri peşinden

getirmektedir. Mülkiyetin yoğunlaşması ve böylece televizyonda çeşitliliğin, çoğulculuğun, editoryal bağımsızlığın tehlikeye düşmesidir. Televizyon mülkiyetinin yoğunlaşması, siyasal, kişisel, ideolojik veya ticari çıkarlar için kullanılabilecek olan nüfuzun da yoğunlaşması anlamına geldiğinden tehlike arz etmektedir. (Avrupa’da Televizyon 2005:67-68). 1990 senesinden önce hiç duyulmayan “rating” kavramı, yayıncılık sektöründeki rekabetle günlük hayata girmiş ve medya sektöründeki herkes tarafından dikkat çekmiştir. Rating kavramının yayıncılık alanına girmesi ve bu konuda bir mücadelenin başlaması medyanın etik ilke ve kaliteden taviz vermeye başlamasına yol açmıştır.

Ticari televizyonlar, sürekli olarak ekonomik baskılar altında kaldıklarından dolayı, en az riskli yolu seçerler ve izlenilirlik konusunda kendini kanıtlamış popüler programlara yönelirler. Bu durum da televizyondaki rekabetin bir farklılaşmaya değil, tam aksi yönde bir benzeşmeye yol açtığının en açık göstergelerinden birisidir. Özel televizyonlardaki dizi, yarışma, talk-show, popüler kişilikler gibi eğlendirici programlar, televizyonların adeta birbirilerinin birer kopyası olmalarına yol açmıştır. Yenilik veya değişiklik olarak ortaya çıkan türlerin hepsi ise özellikle Amerika ve Avrupa televizyonlarından denemiş türlerin birer kopyasıdır. Buradan hareketle, Türkiye’de genel anlamda ticari televizyon yayıncılığının yarattığı en büyük etki ekranlarda “tümleşik bir Türkiye görüntüsü” yarattığıdır (Mutlu,1999 :160).

1.3. İNTERNET

Gutenberg'in 1440'larda icat ettiği matbaa, telgrafın bulunduğu 1840'lara kadar tam 400 yıl en önemli iletişim aracı olmuştur. Onu, artık hayatımızın vazgeçilmezleri arasına giren elektrik takip etmiştir. Elektrik sayesinde çalıştırılan telefon, sinema vb. sırasıyla insanlığın hizmetine girmiştir. 19.ve 20. yüzyıl bu gelişmelerle geçilmiştir. Geride bıraktığımız 20. yüzyıl da kendi içinde bir çeşit bilgi kıtlığından, bilgi bolluğuna geçiş öyküsü olarak değerlendirilebilir. Bu durum, enformasyon kıtlığının, enformasyon bolluğuna dönüşmesinin de serüveni olarak değerlendirilebilir. Sanayileşmede çok geç kalmış olsa da Türkiye'nin de bu yönde büyük adımlar attığı inkar edilemez. Bu açıdan internet, diğer gelişmelerin ardından bilgi bolluğu yönünde etkili ve yeni bir sıçramayı gerçekleştirmiştir (Tarcan,2005:11).

İnternet (International Network) uluslararası ağ kelimelerinden oluşan TCP/IP protokolü (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) ile birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyüp gelişen bir iletişim ağıdır. İnternet, bireylerin dünya üzerinde birbirleri ile çok geniş amaç ve içerikte iletişim kurmalarını, bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenli ulaşmayı, bilgi alışverişinde bulunmalarını sağlayan ortak bir iletişim altyapısıdır (Öztoprak, 2001:10).

İnterneti, dünyanın farklı coğrafi mekânlarında bilgisayarların birbirlerine bağlanarak oluşturdukları ve milyonlarca kullanıcının aynı anda veya farklı zamanlarda kullandığı bir iletişim ağı veya ağlar ağı olarak tanımlamak mümkündür (Yalçın, 2003: 77).

İnternet, tüm dünyaya yayılmış irili ufaklı milyonlarca bilgisayardan oluşan büyük bir ağıdır. İnterneti, uluslararası ağların en önemlisi olarak tanımlamak mümkün olabilir. İnternetin ortaya çıkışında, insanların her geçen gün gittikçe artan "üretilen bilgiyi saklama / paylaşma ve ona kolayca ulaşma" ihtiyaçlarının büyük etkisi olmuştur (Tarcan,2005:12). Bu ağ, bilginin hızlı, kolay ve düşük maliyetli bir biçimde yayılmasını sağlamak için oluşturulmuştur. "Ağlar ağı" olarak da adlandırılan internet, temelde kullanıcılara hızlı, güvenilir iletişim ve insan deneyiminin ürünleri olan nesneleri paylaşma olanağı vermektedir.

İnterneti, bu özellikleri dolayısıyla, tüm disiplin ve meslek grupları kullanmaktadır. İlkokul öğrencilerinden, üniversite öğrencilerine; halk kütüphanelerinden, yerel ticaret odalarına, çeşitli demokratik kitle örgütleri üyelerine, evinde çalışan meslek sahiplerine kadar geniş bir yelpazeyi internette bulmak mümkündür (Akgül, 1995:11).

1.3.1. Dünyada ve Türkiye’de İnternet

İnternet, soğuk savaş döneminin ürünü niteliğinde 1957 yılında Sovyet Rusya’ nın sputnik uydusunu uzaya fırlatması sonucu, Amerikan Federal Hükümeti Savunma Bakanlığı’ nın araştırma geliştirme kolu olan ileri Savunma Araştırma Projeleri Kurumu’ nun (DARPA) desteği ile birkaç üniversitenin bilgi alışverişinde bulunması için 1960’ lı yılların sonunda kurulmuştur (Demir E. 2006:36).

İnternet, bilgisayarları birbirine bağlayan, onları konuşturan, bu yolla insanların zahmetsizce elektronik nesne değişimine olanak veren bir teknolojidir; donanım ve yazılım teknolojisidir. İlk fikirleri 1960 başlarında ABD’de Licklider, Kleinrock ve arkadaşları tarafından ortaya atılan internet, 1969’larda ARPENET’ in (Amerikan Federal Hükümeti Savunma Bakanlığı’nın araştırma ve geliştirme kolu DARPA’ nın kendi taleplerini karşılamak için kurdukları ağ) oluşturulması ile bilgi teknolojilerinin temel taşlarından biri olarak ilk temelleri atıldı (Bal, 2002:68).

1970-83 saha testlerinden sonra üniversite, hükümet ve araştırma kurumları arasında kullanılmaya başlanmıştır. Amerika’da pek çok üniversite ve şirketteki bilgisayarlar, araştırma bilgilerini paylaşmak amacıyla birbirine bağlanarak küçük bir ağ oluşturmuşlardı. Bu süreçte ağ için bir protokol seti geliştirmek amacıyla Stanford Üniversitesi’nde 1973 yılında bir “internetworking” projesi başlatıldı. İlk e-posta adres formative telnet protokolünün dokümanı 1972 yılında yayınlandı (Odabaşı, 2002: 46).

1980’ li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’ nin yanı sıra İngiltere ve Japonya gibi ülkelerde de internet yaygınlaşmıştır. 1989 yılında World Wide Web (www) geliştirilerek internet kullanıcılarının hizmetine girmiştir. Bu, ağın kullanımını hızlandırarak internetin gelişiminde en son aşamayı oluşturmuş ve yazı, ses, görüntü gibi her türlü bilgiyi dijital formata dönüştürerek sınırsız fırsatlar sunmuştur (Öztoprak 2001:12).

1993’te, Netscape’ in dedesi sayabileceğimiz Mosaic programının parasız dağıtılması, internetin tüm iş dünyası ve evdeki insanlara erişerek patlamasına yol açmıştır. Artık bilgisayarlar metin, ses, resim, videonun iç içe geçtiği bağlantılarla zaman, yer ve bilgisayardan bağımsız olarak aynı sayfada metin içinde bir araya gelebildiği, canlı, parçalara kitalara dağılmış dev bir kütüphaneye erişim sağlayan bir araç; bir iletişim aracı haline geldi. İnternet, her kullanıcıya kendi radyo, gazete ve televizyonun olabileceği bir elektronik yayın ortamı, kullanıcıyla etkileşime geçebilen, veri tabanlarını sorgulayan bir ticaret ve çalışma ortamına dönüşmüştür. (İnternetinDoğuşu, <http://www.belgeler.com/blg/8xx/nternetin-douu-ve-geliim-sreci>).

İnternet, nükleer bir savaş sırasında pek çok bilgisayarın zarar gördüğü bir ortamda haberleşmeyi mümkün kılmak için tasarlanmış bir sistemdir. Mesajlar küçük

paketlere bölünmekte ve başına adres ve parça bilgisi eklenerek hedefe bilgisayar ağındaki değişimleri göz önüne alarak dinamik bir yol izleyerek ulaşmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları ARPANET (Advanced Research Project Agency Network) adı verilen ileri/geliştirilmiş araştırma projeler ağında denenmiş ve Kaliforniya Üniversitesi'nce geliştirilen Unix işletim sistemi ile herkesin kullanımına açılmıştır (Akgül, 1999:5).

Başlangıçta çok masraflı olan bilgisayar kapasitelerinin daha etkin kullanılmasını ve askeri kriz halinde depolanmış veri ve iletişimin güvenceye alınmasını hedefleyen ağa daha sonra başka araştırma kurumlarının bilgisayarları da bağlanmış ve e-mail gibi yeni hizmetler ortaya çıkmıştır. İnternet asıl büyümeyi ise dünya çapındaki adresleme ve isimlendirme sistemi (DNS) ile yakalamıştır (Järtsch ve Preissler, 1996:45).

Türkiye'de internetin temelleri TÜVAKA (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumlar Ağı) adlı organizasyon tarafından 1980'li yılların başında yürütülen çalışmalarla atıldı(Çağiltay,Kürşat.1996, www.internetarsivi.metu.edu.tr/sunum-kc.ppt.(

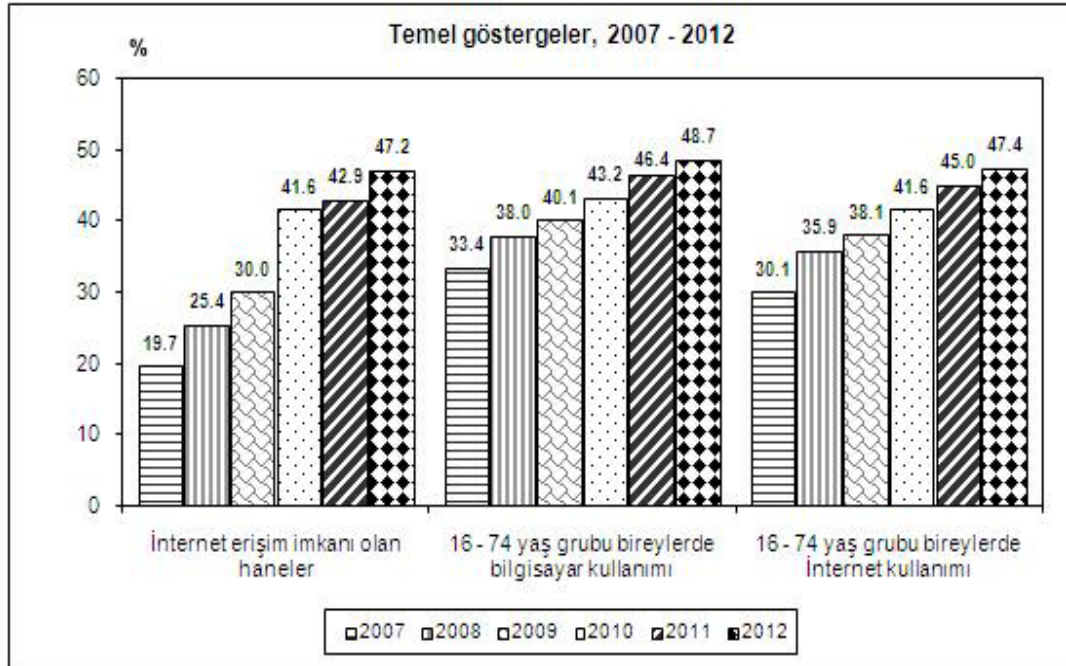
TÜBİTAK'ın koordine ettiği bir proje çerçevesinde internet 1991'de yaygınlaşma çalışmaları yapılmış ancak 12 Nisan 1993'te resmi olarak TR-NET adıyla Türkiye'nin kullanımına sunulabilmiştir. (Pak, 2001: "İnternet Haftası Açılış Toplantısı Konuşması" <http://www.internethaftasi.org.tr/hafta01/acilis/tubitak.html>)

Türkiye'nin ilk bağlantısı ODTÜ'den gerçekleştirilmiştir. 64kbit/san hızında olan bu hat, uzun bir süre tüm ülkenin tek çıkışı olmuştur. Ege Üniversitesi'nden olan bağlantı ise 1994 başlarında gerçekleştirilmiştir. Ardından sırasıyla, Bilkent (1995), Boğaziçi (1995) ve İTÜ (1996) bağlantıları gerçekleşmiş, 1996'da da Turnet çalışmaya başlamıştır (Gökçöl, 2001). GÖKÇÖL, Orhan, "Bilgi Teknolojileri Ve İnternet/Çokça Sorulan Sorular",(<http://www.eng.bahcesehir.edu.tr/css/bolum2/bolum2.html> 15.03.2005)

TUİK'in 2012 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde hanelerin %47,2'si evden internete erişim imkanına sahiptir. Bu oran 2011 yılının aynı ayında %42,9 idi. Evden internete erişim imkanı olmayan hanelerin %27,6'sı evden internete bağlanmama nedeni olarak internet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

İnternet erişim imkanı olan hane oranı kentsel yerlerde %55,5 iken, kırsal yerlerde %27,3'tür. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) %60,5 ile İstanbul, %49,7 ile Batı Marmara, %60,6 ile Doğu Marmara, %57,5 ile Batı Anadolu bölgesinde internet erişim imkanı olan hane oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. 2012 yılı Nisan ayında hanelerin %43,2'sinde geniş bant internet erişim imkanı bulunmaktadır. ADSL, %31,3 ile tüm haneler, %66,4 ile internet kullanılan haneler arasında en çok kullanılan bağlantı türüdür. 3G bağlantı ise tüm hanelerin %13,9'unda, internet kullanılan hanelerin %29,5'inde internet erişim imkanı sağlamaktadır.

16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla %48,7 ve %47,4'tür. Bu oranlar 2011 yılında sırasıyla %46,4 ve %45 idi. Bilgisayar ve internet kullanım oranları 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %59 ve %58,1 iken, kadınlarda %38,5 ve %37'dir. Bilgisayar ve internet kullanımı kentsel yerlerde %57,8 ve %56,6, kırsal yerlerde ise %27,6 ve %26,4'tür. İBBS 'e göre bilgisayar ve internet kullanımının en yüksek olduğu bölge %62,2 ve %60,9 ile İstanbul bölgesidir. Bunu %58,6 bilgisayar ve %57,1 internet kullanım oranı ile Batı Anadolu bölgesi takip etmektedir. Bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24'tür. Bilgisayar ve internet kullanımı tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksektir.

Şekil 1.1. TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması

Bireylerin %37,8'i düzenli İnternet kullanıcısı

2012 yılı ilk üç ayında (Ocak-Mart 2012) 16-74 yaş grubundaki tüm bireylerin %37,8'si interneti düzenli olarak (hemen hemen her gün veya haftada en az bir defa) kullanmıştır. Aynı dönem ve yaş grubunda internet kullanan bireylerin arasında düzenli internet kullanım oranı ise %88,5 olup, bu oran kentsel yerlerde %89,7, kırsal yerlerde %82,5 ve İBBS 'e göre İstanbul bölgesinde %90,7'dir. İnternet en çok çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme için kullanılıyor 2012 yılı ilk üç ayında (Ocak-Mart 2012) internet kullanan bireyler interneti en çok %72,5 ile çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme için kullanırken, bunu %66,8 ile e-posta gönderme/alma, %61,3 ile mal ve hizmetler hakkında bilgi arama, %49,1 ile oyun, müzik, film, görüntü indirme ve oynama takip etmektedir.

İnternet kullanım yerlerine göre %70 ile ev ilk sırada

2012 yılı ilk üç ayında (Ocak-Mart 2012) 16-74 yaş grubu İnternet kullanan bireylerin %70'i interneti evde kullanmış olup, bunu %33,8 ile işyeri, %17,8 ile arkadaş, akraba vb. evi %16 ile internet kafe, %7,2 ile eğitim alınan yer, %5,9 ile kablosuz bağlantının yapılabildiği yerler takip etmektedir. İnternet kafelerde internet kullanımı bir önceki yılın aynı döneminde %18,7 idi. 2012 yılının ilk üç ayında internet kullanan bireylerin ev ve işyeri dışında internete kablosuz olarak bağlanmak için %23,7'si cep telefonu veya akıllı telefon, %15,6'sı dizüstü bilgisayar (laptop, notebook veya netbook), %1,3'ü ise dokunmatik ekranlı tablet bilgisayar kullanmıştır.

İnternet kullanan beş kişiden biri internet üzerinden alışveriş yapıyor

İnternet kullanan bireylerin internet üzerinden kişisel kullanım amacıyla mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı %21,8'dir. Önceki yıl internet üzerinden alışveriş yapanların oranı ise %18,6 idi. 2011 yılı Nisan ile 2012 yılı Mart aylarını kapsayan on iki aylık dönemde internet üzerinden alışveriş yapan bireylerin %44,4'ü giyim ve spor malzemesi, %25,5'i elektronik araç, %21,2'si ev eşyası, %18,3'ü gıda maddeleri ile günlük gereksinimler, %17,4'ü seyahat ile ilgili faaliyetler (seyahat bileti, araç kiralama vb.), %15,6'sı kitap, dergi, gazete (e-kitap dahil) almıştır. İnternet üzerinden satın alışı ya da sipariş veren bireylerin %9,4'ü sorun yaşadıklarını

belirtmişlerdir. Yanlış ya da hasarlı ürün ve hizmet teslimi karşılaşılan en önemli sorun türüdür.

Gelişimini her geçen gün hızlı bir biçimde sürdüren internetin bilimsel teknolojik, sosyal ve iletişim alanında bugüne kadar gerçekleşmiş en büyük devrimlerden biri olduğu görülmektedir. İnternet, teknolojik bir gelişme olarak ortaya çıkmasının yanı sıra; dünya insanların ve toplumlarının birbiriyle iletişimini de oldukça geliştirmiştir. Böylelikle dünyada ortak yeni bir kültürün ortaya çıkmasına aracılık ettiği iddia edilmeye başlanmıştır. “İnternet Kültürü”; dünyanın değişik yerlerinden birçok insanı çeşitli paralellerde bir araya getirerek, globalleşme kavramını kuvvetlendirmektedir. (Yücedoğan, 2002:150). Ancak dünya çapında bir iletişim ağı sunan internet önceleri bir bilgi kaynağıydı. Kütüphane gibi kullanılmasından ziyade giderek eğlence yönü ön plana çıktı. Ardından ticaret. Kimi interneti, milyonlarca insanın etkileştiği, haberleştiği kendine has kuralları olan bir sosyal alan olarak tanımlıyor. Kimine göre internet kültür-sanat merkezi. (Kara, 2003:108).

Bu açıdan değerlendirildiğinde bir eğlence ve boş vakit geçirme aracı olan internet, “diyalog kurmayı ve araştırmayı seven” aktif kişilerce kullanılıyor. Ancak sorun internetin kültürel bir büyüme üretip üretmeyeceğidir. Teoride üretiyor denilebilir. İnternette bilgiyi arayan, bilgiyi bulur. Ama sorun bir bilme aracı olarak kaç kişi tarafından kullanıldığıdır. Başka bir durum ise 3-4 yaşındaki çocuğun yola televizyonla başlamasıdır. İnternete ulaştığında ise bilişsel ilgisi soyut anahtarlarla duyarlılaştırılmamıştır.

İnternetin kültürel büyümeyi gerçekleştireceği varsayılır. Ama pratikte, kişi internet ortamına geldiğinde artık televizyonun ürünü olan homo videns’e (gören insan) dönüşmüş olduğu için bu mümkün olmayabilir. Bu açıdan, değişik alanlarda farklı hobilerimizi tatmin etmemize imkan sağlayan, kullanımı kolay bir araç olan internetin geleceği belirsiz görülmektedir. İnternetin olanakları, iyi olduğu kadar kötü yönde de sonsuzdur. Kullanıcı, bu aleti bilgi ve fikir almak amacıyla kullandığı zaman, yani gerçek entelektüel ilgilerden, bilme ve anlama isteğinden etkilendiği zaman, bu olanaklar olumludur. Ama internet kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu bu nitelikleri taşımamaktadır; daha çok boş vakitlerini değerlendirmek, sportif, erotik hobi dakikalarıyla zamanı doldurdukları gözlemlenmektedir. Bu tip bir kullanıcı için internet

öncelikle zamanı verimsizce kullanarak, boşa harcamanın göz kamaştırıcı bir yoludur. (Sartori, 2004:40-42).

Bu noktada internet yeni ve devasa bir oyun başlatmıştır. Çünkü internetin sonsuz ağ şebekeleri ilk defa, çılgınlıklara, garipliklere, sapkınlıklara ve teröristlere kadar uzanan geniş bir yelpazenin önüne açılarak, kullanıma sokulmuştur. İnsanlığın önüne açılan bu sonsuz yol, çok medyalı sistem tarafından kuşatılan ve köksüz öğelerle yoğun bir biçimde karşı karşıya kalan insan için giderek daha sarp ve aşılmaz hale gelmektedir (Sartori, 2004: 118).

Bu değerlendirmeler öncülüğünde; ortaya çıktığı günden beri biraz aşırı bir iyimserlikle karşılanan internet olgusunun, önceki teknolojilerden farklı olarak neler yapabileceği konusunda tam bir netlik henüz yoktur. Ancak internetin, önceki teknolojilerle kıyaslandığında daha gelişmiş alternatif olanak sunduğunu da kabul etmeliyiz. Ancak bilgisayara dayalı iletişim teknolojilerinin, özellikle de internetin henüz bir çocukluk dönemi geçirdiğini ve bu nedenle bugün görünenlerin, geleceği açıklamak için yeterli olmayacağı söylenebilir (Atabek, 2001:134).

Çağımızda internet kullanımıyla sınırlar aşılırken, gelişen teknolojinin olanaklarıyla çeşitlenen iletişim araçları, genel iletişim tanımlarına da başka boyutlar katmıştır. Dolayısıyla, internet hem kişilerarası, hem de kitle iletişimi açısından yeni bir iletişim ortamıdır. İnternet iletişimde belki de en çok kullanılan iletişim biçimi; rastlantısal iletişim olarak isimlendirilen chat, net-meeting, oyun odaları vb. gibi sanal ortamlarda gezerken yapılan şeklidir (Zeybek, 2002: 419).

Günümüz dünyası, televizyonun tartışılmaz üstünlüğünü bilgisayara bıraktığı çok medyalı hızlı bir çağı yaşamaktadır. Çünkü bilgisayar ve onunla birlikte tüm medyanın dijitalleşmesi, sadece ses, görüntü ve sözleri birleştirmekle kalmayıp, “görülebilir olanların” içine varsayılmış, yapay gerçeklikleri de katmaktadır.

Ünlü düşünür Sartori, bu konuda iki noktayı vurgulayarak: “Televizyon gerçek şeylerin görünümünü yansıtır, var olanların sinematografik bir anlatımını sunarken; bilgisayar, hayallerimizin görüntülerini ekrana taşır. Yapay gerçeklik, ekrandan yansıyan ve sadece ekran görüntülerinde var olan gerçek dışılıktır. Yapaylık ve geçek benzeri sanallık, gerçekliğin olanaklarını sonsuz biçimde çoğaltmalarına karşın asla gerçeklik değildir” demektedir (Sartori, 2004:24).

Öte yandan sanal olanın içinde sörf yapmanın çok çekici olduğunu yadsımak mümkün değildir. Ancak bir sörf fazla ciddiye alınırsa, bu dünyanın sıradan kullanıcıları gerçeklik hissini kaybetme riskiyle karşılaşır; yani doğru ve yanlış, var olan ve hayal edilen arasındaki sınırlar riske girer. Onlar için her şey bir güdülenme ve karmaşadır ve her şey güdülenebilir ve karıştırılabilir. Sartori, dijital çağın rahatlığını, uyuşturucunun sağladığı bir rahatlığa benzetir. Aynı zamanda internetin tikanıklık oluşturduğunu ve pasif görmenin, sörflerin aktif görmelerinden daha kolay ve rahat olduğunu belirtir. Ancak 21. yüzyılda bilen insanın bunalıma girdiği ileri süren Sartori, “İnsanın bilme kapasitesini ve bilincini yitirme tehlikesi ile karşı karşıya olduğu gerçeği yansınamaz” demektedir (2004: 45-46).

Bugüne kadar, gerçek dünya ile mücadele edip, onun değerlerini yansıtan insanoğlu, artık sanal dünyanın yaratımları içinden yansıyor. Hayal edilen dünya, kendisini sanal alem içindeki sanal sörf dalgasına bırakmış bir insan topluluğudur. Önemli olan, bu dünyanın durağan mı, yoksa boşluğun üzerine kurulu ve sallantıda olan bir gerçeklik mi olduğunun ayırımına varabilmektir (Sartori, 2004: 155).

Bütün bu olumsuz eleştirilere rağmen her geçen gün sanal gerçeklik, yapay zeka gibi henüz tam yaygınlık kazanmayan bir çok yenilik ortaya çıkmakta ve bunlar giderek daha çok iletişim aracına entegre olmaktadır (Atabek, 2001:101).

20. yüzyılın son on yılından başlayarak günümüze dek uzanan süreçte, iletişim teknolojilerinin elektronik ağlarıyla örülen dünyamız, bu teknolojilerin sunduğu olanaklarla yeni ilgi alanlarına, görünümlere, eğilimlere tanık olmakta ve teknolojik iletişim adı altında bir başka iletişim türü gelişmektedir. Bu gelişmelerle birlikte 20. yüzyılın son 10-15 yıllık bölümü içinde konuşma diline birçok kavram dahil olmuştur. Söz konusu kavramların hepsi de bilişim teknolojileriyle ilgilidir; telekomünikasyon, dijital teknoloji, fiber optik kablolar, uydu iletişim, lazer teknolojisi, bilgi otoyolları, video konferans, internet, bilgisayar, kablo tv., cep telefonu, sanal dünya vb. (İlhan, V.2005: 23).

Artık toplumun her katmanının belirli ölçüde kullandığı bu kavramlar, önümüzdeki yüzyılın gidişatını da belirleyecek olan anahtar kavramlar haline gelmişlerdir.

İletişim teknolojilerindeki bu gelişmeler sayesinde gündelik hayatta kullanılan iletişim araçları da değişmektedir. İletişim teknolojileri birbiriyle eklenip çoklu ortamı (multimedia) oluşturdıkları ölçüde, hem kendileri dönüşüp başkalaşmakta, hem de hayatımızı yeni yeni biçimlerde değiştirmektedirler. Bu anlamda ortaya çıkan yeni iletişim teknolojilerinin de sürekli yenilenen ve değişen teknolojik gelişmeler sonucu anlamı değişkenlik göstermektedir. Önceleri yeni iletişim teknolojilerinden anlaşılan uydudan televizyon yayını ve bir takım telekomünikasyon hizmetleriyken, bugün itibarıyla bu terim kullanıldığında; sayısal (dijital yayıncılık) televizyon, cep telefonu, internet vb. akla gelmektedir.

Yeni iletişim teknolojilerinin hayatımızın vazgeçilmezleri haline gelmeleriyle birlikte; artık insanlar günlerinin çoğunu, bilgi almak veya boş zamanı değerlendirmek için yeni iletişim teknolojileriyle geçirmeye başlamışlardır. Evdeki, işteki günlük alışkanlıklarımız, ev içi, arkadaşlar arası, komşuluk gibi ilişkilerimiz bu teknolojilere hayatımızda ayırdığımız yere göre belirlenmektedir (Alankuş, 2003:34).Yeni oluşumun gündelik pratiklerimiz, hayatı deneyimleme biçimlerimiz ve toplumsal yaşamdaki değişim üzerindeki etkisini ortaya koymak gerekmektedir. Bu çerçevede hem gündelik hayattaki, hem de dünyada yeni düzenin oluşumundaki güçlü etkisi sayesinde yeni iletişim teknolojileri hakkında birçok farklı öngörü yer almaktadır. Her teknoloji kullanımı gibi, yeni iletişim teknolojilerinin kullanımının da iki farklı boyut vardır. Hayatımızı kolaylaştıran bu teknolojiler, gündelik hayatta yeni sorunları da beraberinde getirmektedir. Yeni ortama olumsuz yaklaşımlar olarak sıralanan iletişim teknolojileri ve insan sağlığı, sanal ortamın bireyi yalnızlaştırması, toplumsal fertlerin birbirine yabancılaşması, aile içi iletişim ve aile fertlerinin ilişkileri üzerine durulması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE AİLE İÇİ İLETİŞİM

2.1. İLETİŞİM VE KAPSAMI

İletişim üzerine teorik çalışmalar ailenin dinamiklerini anlamak açısından önemlidir. Çünkü aile birçok yönden insan iletişiminde özgünlükler taşır. Teorisyenler birçok kavramı karşılaştırmakta ve aile ile iletişim kavramlarını işlemektedir. Çünkü herkes onların ne olduğunu bilmekte ama herkes bu kavramları farklı tanımlamaktadır (Özmen, 2007:12).

Doğan Cüceloğlu'na göre iletişim bir canın başka bir cana ulaşmasıdır. İletişim sadece insanlar arasında gerçekleşen bir süreç değil, doğadaki tüm canlılar arasında gerçekleşen bir süreçtir. Bu süreç de her zaman, maksatlı veya gayeli olmak zorunda değildir. Yaşayan canlılar varsa, orada mutlaka iletişim vardır. Çünkü iletişim yaşamın ta kendisidir (Cüceloğlu, 2005:26).

İletişim yaşayan tüm canlılar arasında gerçekleşir. Ancak, iletişimin etkileşimlilik ilkesinden hareketle onu, biraz daha insanlar arasında gerçekleşen bir sürece indirgemek mümkündür. Etkileşimlilik, bir iletinin geçmiş iletilerden birkaçına ve aralarındaki bağıntılara da bağımlı olmasıdır. Şüphesiz ki iletişim içindeki bireyler, bir iletişime girdiklerinde alıcı ve verici sadece o an ki düşünce ve duygularından hareketle iletişime girmezler. Onların karşısındaki kişiye karşı bir takım inançları, ön kabulleri vardır ve bu ön kabuller de iletişimde tarafları etkileyerek, iletişimin doğasına yansır.

İletişimin sadece sözlü olmadığından ve sözlü iletişimden daha da etkili olabilecek olan, sözsüz iletişim için Madame De Stael'in şu sözü oldukça güzel bir tanımdır: "Konuşmak ihtiyaç olabilir, fakat susmak bir sanattır."

İletişim aynı zamanda; ne söyleyeceğini bilmek, bunu ne zaman söylemenin daha uygun olacağına, nerede söylemenin doğru olduğuna karar vermek, en iyi nasıl söyleneceğini düşünmek, akılcı bir dille ve karşımızdaki kişiyle göz kontağı kurarak

konusabilmek, dikkati yoğunlaştırmak ve verdiğimiz mesajların alınıp alınmadığını fark edebilmektir (Yavuzer, 2000:20).

Erol Mutlu İletişim Sözlüğü'nde, iletişim kavramıyla ilgili bir dizi tanım vermiştir. Mutlu' nun verdiği tanımlardan birkaçını şu şekilde belirtmek mümkündür:

- İletişim anlam arama çabasıdır; insanın başlattığı kendisini çevresinde yönlendirecek ve değişen gereksinimlerini karşılayacak şekilde uyarıları ayırt etme ve örgütlemeye çalıştığı yaratıcı bir edimdir.

- İletişim, sayesinde dünyayı anlamlı kıldığımız ve bu anlamı başkalarıyla paylaştığımız insani bir süreçtir.

- İletişim insanların kolektif olarak toplumsal gerçekliği yaratıp düzenledikleri süreçtir” (Mutlu, 1998:168).

İletişim iki yönlü bir süreçtir. İletinin yalnızca gönderilmesi ya da alınması iletişimi oluşturmaz. İletişimin olabilmesi için bir ileti alışverişi (iki yönlülük), alınan ve verilen iletilerin birbiriyle ilişkili olması gerekir (Dönmezer, 1999:80).

Bir iletişim modelinin gerçekleşebilmesi için belli bir süreç gerekir ve bazı öğelere ihtiyaç duyulur.

İleti, iletişim birimlerinin birbirine gönderdiği her tür duygu ve düşüncelerdir. Örneğin, konuşan iki kişinin birbirine söylediği sözler, el-kol hareketleri, oturuş ve duruş biçimleri birer iletidir. İletişim birimleri, birbirleriyle iletişimde bulunan insan, hayvan ve makinenin her birine iletişim birimi denir. İletişim birimleri kaynak ve alıcı olmak üzere ikiye ayrılır. İki kişi konuşurken konuşan kaynak, dinleyen alıcı birimdir. Kuşkusuz, karşılıklı konuşma devam ettiği sürece kaynak ve alıcı birim yer değiştirir.İleti gönderen birim, gönderdiği iletiyi bir seçim sürecinden geçirir. Seçim sürecinin olmadığı otomatik tepkiler ileti değildir; ileti olabilmesi için kaynak birimdeki içeriği açıklayabilecek olası seçenekler arasından seçilerek açıklanması gerekir. Kaynak ve alıcı birimler arasında yer alan ve işarete dönüşmüş iletinin gitmesini sağlayan yola ya da geçide kanal denir. Kaynaktan gelen ileti bir araç ya da yöntem yardımıyla kanaldan geçerek alıcının duyu organlarından en az birine iletilmek durumundadır. Kaynak tarafından gönderilen iletilere (işaretlere) çıktı, bu iletilerden alıcıya yakalananlara da girdi adı verilir (Dönmezer, 1999:80).

Kaynaktan gelen iletiye karşılık alıcının gönderdiği iletiye geribildirim denir. İletişim sürecinde geribildirim sağlanmıyorsa, iletişimin tek yönlü olduğu söylenebilir. Buna göre çift yönlü ileti alışverişine iletişim, tek yönlü olanına ise iletim denebilir. Radyo dinlerken, televizyon izlerken, kitap ya da gazete okurken iletimden; tartışırken, sohbet ederken ve mülakat yaparken ise iletişimden söz edilebilir. İletişim ortamı, iletişim durumunda olan ve iletişim sürecini etkileyebilecek özellikleri bulunan kişi, nesne ve olayların tümüne iletişim ortamı denir (Dönmezer, 1999:81)

İletişim toplumların kendi yaşam biçimlerinin gelenek ve göreneklerinin toplamından oluşan maddi ve manevi değerler bütünü olan kültürün oluşturulması, kuşaktan kuşağa aktarılması ve bu kültürel değerlerin kemikleşerek güçlü bir toplumsal kimlik haline getirilmesinde önemli bir görev üstlenerek etkili bir kavram olarak kendini göstermektedir.

2.2.İLETİŞİMİN İŞLEVİ VE ÖNEMİ

İnsanların çevreye uyum sağlayabilmeleri için gerekli olan en önemli niteliklerden birisi iletişim becerileridir. İletişim, insan ilişkilerinin, günlük yaşantılarının temelidir. Aile bireyleri arasındaki ilişkiler, karı-koca ilişkileri, arkadaş ilişkileri, öğrenci öğretmen ilişkileri, işyerindeki ilişkiler, çevre ve toplumla olan ilişkilerin korunması ve geliştirilmesi bireyin iletişim becerileri ile sağlanır, insan ilişkilerin devamını, bireylerarası iletişimin niteliği ve niceliği belirler. Birey, deneyimlerini ve kişisel düşüncelerini bir diğeri ile paylaştığı zaman ilişkiler güvence altına alınmış olur.

İletişim sayesinde insanlar zihinlerindeki kavram ve fikirleri açığa vurma, onları paylaşma ve değerlendirme olanağına sahip olurlar. Başkalarını etkileme ve onlardan etkilenme, yararlanma, yararlı olma ve bir başarı gösterme iletişim sayesinde mümkün olur. İnsanlar arasında yaşanan ilişkilerin sürmesi iletişim sayesinde mümkün olur. (Özmen, 2007: 20)

İnsanda iletişim kurma ihtiyacı, çevreyi etkileme isteğinden kaynaklandığından ister bilgiyi yaymak, ister eğitmek, ister eğlendirmek ya da yalnızca anlatmak olsun asıl amaç bilgi verme ve karşıdakini etkilemektir.(Tutar, Yılmaz, Erdönmez, 2003:18) Berlo'ya göre amaçlı olarak etkilemek, değiştirmek için iletişim kurarız. Böylece birey

için iletişimin temel amacı, kendi ile çevre arasında başlangıçta kendi için olumsuz olan ilişkiyi etkileyebilmek, yönlendirebilmek, eş deyişle dış güçlerin hedefi olmak yerine kendisini güçlü kılabilmeyi sağlayabilmektir. Bu bağlamda iletişim, insanın çevresi ve kendi yaşamı üzerine etkin belirleyici olabilme çabasını yansıtır. (İletişim ve İletişim Becerileri, <http://www.pdrcliyiz.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html>)

2.3. İLETİŞİMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

İletişim üzerine yapılan araştırmalar, çalışmalar, iletişimin üç temel özelliğinin olduğunu ortaya koymuştur. Bunlardan ilki iletişim etkinliğinin insanları gerektirmesidir. İletişim ancak insanların birbirini anlama ihtiyaçları sayesinde kurulabilir. İkinci olarak iletişim, paylaşımı gerekli kılar, yani iletişimde gönderici ve alıcı, mesajın ortak bir anlamı üzerinde anlaşmalıdırlar. Son olarak iletişim semboliktir. Semboller; jestler, mimikler, sesler, harfler, rakamlar ve sözcüklerdir. Alıcı ve gönderici mesaja aynı anlamı verdikleri zaman, tam olarak iletişim ortaya çıkar.

Sosyal etkileşim aracı olan iletişim, aynı zamanda insan ihtiyaçlarının doğurduğu, hatta insanın temel faaliyetlerinden biridir. İletişim olgusunun bazı temel özellikleri vardır. Bu özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

a) İletişim insan davranışlarının bir ürünüdür. İletişim coğrafi, sosyal ve benzer çevresel değişkenlerin insan üzerindeki bir etkisi olmadığı gibi basit bir etkileşim aracı da değildir. Tüm insan topluluklarından iletişim olgusuyla karşılaştırılmış, hatta toplumların varlığı, grupların devamlılığı için gerekli olan değişkenlerin başında iletişim görülmüştür. b) İletişim dinamik bir olgudur. Kültürel yapıdaki değişime paralel olarak iletişim değişir. Yeni çevresel olguların ortaya çıkması, yeni deneyimlerin, yeni kelimelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Her dilin canlılığını koruması için kendini yenilemesi gerekir. Dildeki değişme mesajın, dolayısıyla iletişim biçiminin değişmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Küçük bir işletmede yüz yüze iletişim ilişkisi geçerli iken, bu örgüt büyüdükçe yazılı iletişim ön plana çıkmaya başlar. c) İletişim belirli kalıplara bağlıdır. İletişim ilişkisi belirli kalıplar içerisinde gerçekleştirilir. İletişimde kullanılan sözler, özel işaretler, bir bölgenin haritasına benzer. Bir bölgenin haritası, o bölgenin tüm özelliklerini vermez; ama belirgin özelliklerini yansıtır. Bir bölgenin uçuş haritası karayolu haritasından farklıdır. İletişimde kullanılan deyimlerin, kelimelerin,

işaretlerin bazen değişik anlamları vardır. Bu kelimeler ve işaretler, iletişim kalıbı içerisinde anlamını bulur.(İletişimin Temel Becerileri, <http://www.erdalerdogdu.com/pr-halkla-iliskiler/iletisimin-temel-ozellikler>)

İletişim kalıpları, kişilerin anlaşması, mesajın etkili olması için gereklidir. İletişim kalıbı iyi düzenlenirse, işaretler kısaltmalar anlamlı hale gelir, mesajın etkisi artar.

İletişim bireysel ve toplumsal açıdan farklı özellikler gösterebilmektedir. İletişimin bireysel açıdan özelliklerini belirtecek olursak değişiklik yaratmak için, koşulların değiştirilmesi için iletişim bir araç olabilir. Kişinin kendisini estetik yönden açıklaması, yaratıcılığını simgeleştirmesi için yararlanır. Kişinin kendisini tanımasına, kendisini bulmasına da yardımcı olabilir, iletişim kurarken kişi kendi inançlarını, duygularını da daha iyi çözümleyebilir. Alıcı rolü üstlenen birey yine iletişim sayesinde bilgi toplayıp seçim yapma olasılığını arttırabilir. (Türk Aile İçi İlişkilerinde İletişim Süreci Eşler Arası İletişim Düzeyi Üzerine Deneme, www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/001.pdf)

İletişimin toplumsal açıdan ise Laswell'e göre üç özellik göstermektedir:

Çevreyi denetleyerek toplumun değerlerini denetlemekte, toplumun bireyleri arasında etkileşimi sağlamakta, toplumsal geleneklerin sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca toplumun bilgilenmesini sağlayarak öğrenme sürecini destekler. Kültürel yakınlaşma sağlayarak kültürel aktarıma yardımcı olur (Tutar, Yılmaz, 2003: 16).

Bu özellikler düşünüldüğünde iletişimin kişisel, ulusal ve uluslararası koşullarını anlamak, tepki göstermek ve karar verebilmek için gerekli iletileri toplamak, biriktirmek ve dağıtmak gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Toplumsallaştırmada ise toplumun etkili üyeleri olabilmek için ortak bilgi sağlamak, tartışmada ortak ilgi alanlarını bulmak, eğitimde bilgi aktarım her aşamada aydın bir kişilik oluşturmak ve beceri kazanmayı sağlamak anlamına geldiği vurgulanmaktadır.

2.4. İLETİŞİMİN TEMEL BECERİLERİ

Çağımızda teknoloji ilerledikçe, insanların birbirlerini doğru anlama oranları gittikçe düşmektedir. İnsanlar birbirlerini anlamamakla itham etmektedirler. Ertuğrul Yaman bunu anlama körlüğü olarak tanımlamaktadır. Anlama körlüğüne tutulanlar genellikle saplantı, takıntı ve kuruntu gibi olumsuz tutumların esiri olmuş bireylerdir. Bu tip insanlarla iletişim, işbirliği, dostluk kurmak zordur (Yaman, 2011:80).

Aynı dünyada benzer dili konuşmayan insanların konuşması zordur, anlaşmaları ise imkansız gibidir. Çünkü hayata sadece kendi dünyalarından bakarlar. Gerçekte anlaşıp anlaşamayacağımızı dünyaya bakışımız belirler. Bireylerin başta iç iletişimi olmak üzere çevresiyle ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurması, etkili iletişim becerileri kazanması kendilerine birçok özellik kazandıracaktır.

İletişim becerisi, saygıyı ve empatiyi temel alarak, duygu ve düşünceleri karşıdaki kişiye maske takmadan ben dili ile iletebilme, etkili dinleyebilme, somut konuşarak uygun bir biçimde kendini açabilme, ben savaşımı vermeden başkalarını küçük görmeden kendi haklarını koruyabilme, sözel mesajlarla sözel olmayan mesajlar arasında tutarlılık sağlayabilme biçiminde bireyin, karşıdaki kişilerle doyum verici ilişkiler kurabilmesini sağlayan ve başkalarından olumlu tepkileri getiren, bireyin toplum içinde yaşamasını kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanabilir. (İletişim ve İletişim Becerileri, <http://www.pdrcliyiz.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html>)

İletişim becerisi tanımından hareketle, iyi ve etkili bir iletişim kurabilmek için iletişimde bulunulan kişilere saygı duymak, empatik anlayışla yaklaşabilmek, etkin dinlemeyi sağlamak, uygun bir biçimde kendini açmak, sözel ve sözel olmayan mesajlarında uyumlu olmak, ben dilini kullanmak, atılgan davranış göstermek, saydam olmak, maske takmamak, somut konuşmak ve tam ve tek mesaj yollama becerisine sahip olmak gerekir. (<http://www.pdrcliyiz.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html>)

Yaman' ın dediği gibi etkili ve sağlıklı iletişim becerilerine sahip olan bireyler iç huzur, öz güven, psikolojik rahatlama, hoşgörü, üslup rahatlığı gibi birçok kazanım elde ederler. Bu kazanımlar, bireye ruhsal ve bedensel sağlık açısından büyük bir destek sağlayacaktır. Bunların da ötesinde hayatta başarı yakalamaya hizmet edecektir (Yaman, 2011: 84).

2.5. TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İLİŞİKİLERİ İÇERİSİNDE İLETİŞİM SÜRECİ

2.5.1.Aile ve Aile Çeşitleri

İnsanın, toplumsal bir varlık olması, onun bir toplum içinde yaşamasını zorunlu kılar. Aile, içinde yaşadığımız toplumun temel taşıdır; toplum aile denilen en küçük sosyal birimin bir araya gelmesinden oluşmuş insan topluluğudur.

Aile kavramı yapısı ve işlevi zamana ve yere bağlı olarak değişen bir kurumu ifade eder. Bu sebeple, evrensel bir kurum olan ailenin her yerde ve her zaman geçerli olan tanımını vermek mümkün değildir (Könezoğlu, 2006:2).

Sosyoloji bilimi, aileyi en sade biçimde karı koca ve çocuklardan oluşan birlik olarak kabul etmiş ve bu birliği “çekirdek aile” olarak tanımlamıştır. Barnes’ e göre toplumsal kurumlar “İnsan toplumlarının organize ettiği ve insanın ihtiyaçlarına çeşitli şekillerde cevap verecek, onları idare edip yönetecek bir sosyal yapı ve mekanizma” olarak tanımlandığından aile, evlilik, devlet ve hükümet dahi birer toplumsal kurum olarak değerlendirilmiştir. Gökçe’ye göre aile; ana-baba ve çocuklar ve tarafların kan akrabalarından (aile biçiminin gereklerinden) meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir (Gökçe, 1991:206).

2.5.1.1. Ailenin Karakteristik Özellikleri

Aile birçok yönleriyle diğer sosyal yapılardan farklı kendine özgü bir takım özellikleri bulunan bir sosyal örgüttür. Toplumsal yapıdan fazlasıyla etkilenen bu bünyeden bir takım değişiklikler meydana gelmekle beraber onun kendine has özelliklerinde bir devamlılık söz konusudur. Maclver ve Page'in "SOCETY" adlı eserlerinde bu özellikler aşağıda belirtilen sekiz ana grupta toplanmıştır (Gökçe, 1991:210).

1. Aile Evrenseldir.

Aile bütün sosyal şekiller içinde en fazla evrensellik özelliği göstermektedir. Her toplumda ve sosyal gelişimin her devresinde bulunduğu gibi hayvanlar aleminde de

görülmektedir. Her insan bir aileye mensuptur ve o ailenin çeşitli sorumluluklarını taşıyan bir üyesidir.

2. Aile Duygusal Bir Temele Dayanır.

Aile kökleri organik bünyemizde olan karmaşık duygularımızla temellendirilmiştir. Bunlar nesli devam ettirme arzusu, annelik, arkadaşlık, ebeveynlik duygularıdır.

3. Aile Şekillendirme Özelliğine Sahiptir.

Çocuğun kişilik yapısı aile içinde gelişir. Aile üyeleri bireyin hem organik hem de zihni alışkanlıklar kazanmasını sağlar. Bireydeki sosyalleşme olayı aile içinde gerçekleştiğinden ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri kişilik gelişmesinin bir parçası olduğundan hayat boyu yetişkine arkadaşlık edecektir.

4. Ailenin Kapsamı Sınırlıdır.

Aile biyolojik koşullar çerçevesinde sınırlı bir büyüklüğe sahiptir. Şekillenmiş sosyal yapıların en küçüğüdür. Özellikle modern toplumlardaki akraba gruplarından tamamen uzaklaşmış küçük aileler için geçerlidir.

5. Aile Sosyal Yapıda Çekirdek Özelliği Taşır.

İlkel toplumlarda olduğu kadar baba otoritesinin hakim olduğu toplumlarda bütün sosyal yapı aile ünitelerinden meydana gelmiştir. Karmaşık, modern toplumlarda aile bu özelliğini kaybetmekle beraber yer yer sosyal sınıflar içinde birliğinin çekirdeklik özelliğini devam ettirme eğilimi de görülmektedir.

6. Aile Üyelerinin Sorumlulukları Vardır.

Aile, üyelerinden diğer birliklerde görülmeyen devamlı ve çok sayıda isteklerde bulunur. Ailenin duygusal bir temele dayanmış olması ve çocuklara karşı yerine getirilmesi gereken görevler aileyi gittikçe artan sorumluluklara götürmektedir.

7. Aile Sosyal Kurallarla Çevrilidir.

Aile sosyal tabuların ve kanuni yasaların şekillendirdiği bir sosyal düzendir. Evlilik kurumu kesin kurallarla belirlenmiş bir hukuki anlaşmadır. Evlilik hukuki bir bağla başladığı gibi boşanma gibi hukuki bir işlemle de son bulmak zorundadır.

8. Aile Sürekli Ve Aynı Zamanda Geçici Bir Tabiata Sahiptir.

Aile kurum olarak devamlılık ve evrensellik özelliği gösterir, iki kişinin kurduğu bir birlik olarak ise toplumdaki diğer örgütler içinde en geçici ve değişken olanıdır.

2.5.1.2. Aile Çeşitleri

Birey olarak, her aile standart değil özel bir yapıdır. Genelde aile, yapı, işleyiş ve değerler yönünden incelendiğinde geleneksel olarak "geniş aile" ve "çekirdek aile" olmak üzere iki tip içinde sınıflandırılmaktadır. Ancak ülkemizdeki hızlı gelişmeler ve güçler sonucu buna bir de "geçiş ailesi" diye nitelendirilebilecek olan bir üçüncü aile tipini de eklemek gerekmektedir. Sınıflandırma genel özelliklere göre anlamayı kolaylaştırmak için yapılmaktadır. Aslında belirli bir aile tipi içinde düşünülen her aile birimi de kendine özgü bir nitelik taşımakta her biri diğerinden farklı özelliklere sahip bulunmaktadır (Özgüven, 2001:10).

Geniş Aile

Geleneksel bir aile tipi olan "geniş aile" özellikle az gelişmiş ülke ve yörelerin kırsal kesimlerinde daha yaygın bulunmaktadır. Geniş aile birkaç kuşağın bir arada, çoğu kez aynı çatı altında yakın ilişkiler ve beraberlik içinde yürüttükleri bir yaşam biçimidir. Aile bireyleri arasında, cinsiyete, yaşa ve aile içindeki statüye ve erkeğin soy çizgisine göre düzenlenmiş sıralı bir ilişki düzeni, yapı ve işleyiş vardır. Aile üyeleri bu hiyerarşik düzene uyarlar, işbölümü, işbirliği ve bütünlük içinde yaşarlar.

Geleneksel toplumların bir kurumu olan geniş ailenin endüstrileşme süreci ve kişisel özgürlükler yönünden bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Geniş aile düzeninde, kişisel katkıları ne olursa olsun bütün aile üyelerine yiyecek ve barınak güvencesi sağlanmakta aynı sosyal güvenlik ve gelir kaynağından yararlanılmaktadır. Bu durum bireylerin çalışma güdüsünü, bireysel ve sosyal gelişme çabasını engellemektedir. Üyelerin eğitimleri, meslekleri, statüleri ve tercihleri ailecek kararlaştırıldığından sosyal hareketliliği kısıtlayıcı bir rol oynamaktadır. Aileye olan zorunlu bağlılık ve sadakat her şeyin üstünde olarak değerlendirildiğinden, bireylerin sahip oldukları kişisel değerler ile değerlerine bağlı kalmakta, toplumdaki değişmeyi engelleyici bir rol oynamaktadır (Özgüven, 2001: 11).

Çekirdek Aile

Çekirdek aile birbirine evlilik sözleşmesi ve kan ilişkisiyle bağlı, ana-baba ve çocuklardan olmak üzere iki kuşağı içeren ve sayıca aile bireyleri dar olan toplumsal bir birimdir. Endüstrileşme ile gelen sosyal ve ekonomik oluşumun sonucu olarak, toprağa bağlı üretimden endüstri üretimine geçilmiş, ailenin işgücü potansiyelini daha geniş çapta kolektif bir işbirliği söz konusu olmuş ve işletmeler kurulmuştur. Kent yaşamında geleneksel geniş aile yapısının sürdürülmesi olanaklı olmayan bir takım sosyal ve ekonomik etkenler altında aile ölçüsü daralarak, çekirdek aileye dönüşmüş ve yaygınlaşmıştır (Özgüven, 2001:12).

Çağın sosyoekonomik ve politik gelişimi açısından daha pratik bir aile modeli olarak görülen çekirdek aile yapısı içinde de farklı sorunlar ortaya çıkmıştır. Hızlı gelişen yaşam koşulları değişen değer yargıları, kavramlar ve davranış biçimleri çatışma ve ayrılmalara neden olabilmektedir. Birbirlerine en yakın olan ana-baba ile çocukları arasında iletişim eksikliği ve kuşaklar arası boşluk çatışmalara neden olmakta, çocuklarla ana-babalar, özellikle ergen ve gençlerle erişkinler arasında uzaklaşmalar gözlenmektedir. Aynı kuşaktan kişiler arasında bile kopmalar olmaktadır (Dönmezer, 1999:13).

Geçiş Ailesi

Geçiş ailesi ülkemizde olduğu gibi toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş üretime geçişin başladığı ve hızla geliştiği toplumlarda rastlanan bir aile tipidir. Böyle toplumlarda, çoğunlukla nüfusta hızlı bir artış, yönetim biçimlerinde de çağdaş yolda bir değişme, bireysel hak ve özgürlükleri benimseme, güvence altına alma eğilimleri de birlikte olmaktadır. Dönmezer'e göre, kökenlerinden kopmuş olmanın getirdiği yalnızlık ve bilinçdışı suçluluk duyguları içinde, eski geleneksel yaşam tarzını, davranış, duygu ve düşüncelerinin içeriğini yeni yaşamları içinde de sürdürerek bunlara daha fazla sarılmaktadırlar. Yeni ortam, onlar için sağladığı ekonomik çıkarlar açısından önemli görülmekte, biçimsel olarak ortama uymakta, diğer yönlerden ise kapalı bir grup oluşturmaktadırlar. Giderek kendi benzerleri ailelerle grubu genişletip, dışa karşı daha güçlü olmaya çalışırlar. Ülkemizde içgöçün yoğunlaştığı ellili yılların sonlarından itibaren, aynı yörelerden gelmiş ortak değerlere sahip ailelerin aynı kent bölgelerinde

kümeleştikleri gözlenmektedir. Bu durum, özellikle gecekondu yerleşim bölgelerinde çok daha belirgin olarak görülmektedir (Dönmezer, 1999:15).

2.6. SOSYOLOJİK VE PSİKOLOJİK OLARAK AİLE

Modernleşme olgusu sosyokültürel hayatın bütün kurumlarında olduğu gibi, aile yapısına da etkide bulunmuş, ailenin geleneksel yapısı, rolü ve işlevleri değişmiştir. Aile toplumsal sistemin en önemli yapısal unsuru olup, sistemin genel karakteristiklerini yansıtmaya ve kendisini oluşturan bireylere bunu aktarma işlevine sahiptir. Bir sosyal kurum olarak aile, tarihsel ve toplumsal süreçlerin gelişimine bağlı olarak değişmiştir. Teorik açıklamaların belirttiği üzere modern toplumun ortaya çıkışını hazırlayan sanayileşme, kentleşme ve sekülerleşme süreçlerinde toplumsal kurumların yapısında meydana gelen değişimle birlikte toplumun temelini oluşturan ailenin de yapısı, öğeleri ve işlevleri tamamen farklılaşmıştır. (Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı Ve Din Paradigmatik Anlam Ve İşlev Farklılaşması, www.karadenizdergi.com/turkce/wp-content/uploads/8.3..pdf)

Temel toplumsal birim olan ailenin hem yapısını hem de onda meydana gelen değişimi açıklamak için farklı kuramsal yönelimler devreye girmiştir. Bu bağlamda teorik bakımdan ailenin işlevselci, çatışmacı ve sembolik etkileşimci kuramlarda farklı değerlendirmelere konu olduğunu görürüz. Aileyi toplum açısından temel bir kurum olarak gören işlevselci kuram, toplumun düzenliliği ve devamı açısından diğer kurumların tam olarak karşılayamadığı fonksiyonların aile tarafından üstlenmesini önemsemiştir. Çatışma kuramcıları ise aile içi eşitsizlik ilişkilerine ve özellikle kadının erkek egemen bir yapıdaki zayıflatılmış konumuna odaklanırlar. Aile içindeki ilişkilerin sürekli olarak değişen yönüne dikkat çeken ve bundan dolayı da ailenin yeniden tanımlanması gerektiğini savunanlar ise konuya sembolik etkileşimci kuram açısından yaklaşmaktadırlar (Özalp,2000:144-149).

Modern öncesi toplumda aile kurumu çok farklı fonksiyonları yerine getirmekteydi. Modernleşme sürecinde ailenin kuruluşundan aile içi ilişkilerin şekillenmesine, karı-koca ve çocukların rollerinden, aile içi kararların belirlenmesine, sorumluluk anlayış ve algılamalarına kadar pek çok hususta köklü değişimler ortaya çıkmıştır. Geleneksel ailedeki eski yerleşik işbölümü ve roller sistemi ortadan

kaybolmaya başlamış, yerine kadının erkekle eşitlenmeye, erkeğin ise ev işlerinde ve çocukların yetişmesinde sorumluluk almaya çalıştığı bir anlayış ikame olmuştur. Böylece modernleşme sürecinde aile içi roller sisteminde değişimler ortaya çıkmış, ailenin dini, sosyal ve kültürel işlevleri yapısal bir farklılaşmaya uğramıştır.

Psikolojinin gerek kuramsal, gerek uygulamalı olsun, ele aldığı konular içinde aile, kültürden çok fazla etkilenen bir konudur. Aile kurumu, kişiler arası ilişkiler bakımından kültürden kültüre büyük farklılıklar gösterir

Farklılıklar göz önüne alındığında aile ile ilgili geliştirilen kuramlarda da farklılıklar görülmektedir. Bir bağlamda geliştirilen kuramın diğer bağlamlara genellemesinin geçersizliğini bir örnekle ele alabiliriz. Otonomi (özerklik, bağımsızlık) kavramı E. Erikson'dan, Kohlberg ve Mahler'e kadar birçok kuramcıya göre olumlu kişilik gelişmesi için şarttır. Yine "ayrışmak" ve "bireyselleşmek" de gerek kişilik gerek aile incelemelerinde çok vurgulanan kavramlardır. Bu vurgulamayla birlikte bu kavramlara verilen değer de bireysel kültürün bir yansıması olarak belirmektedir. Nitekim kendi kendine yetme, kendi başına başarma, bireysel beceri, rekabet gibi bireyin üstünlüğüne yönelik değerler de gerek Batı kültürü içinde gerek bu kültürden etkilenen psikoloji kavramlaştırmalarında öne çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1991: 251).

Bu bireyci model Batı toplumu için bile yeterince açıklayıcı bulunamaz, kaldı ki Türkiye ve benzeri toplumlarda ailesel ve sosyal etkileşim, kişiler arası bağlılığa ve karşılıklı bağımlılığa dayanır. Çekirdek aile bağlamında bile bu tür aile ilişkisi devam etmekte ve modern aileyi de etkilemektedir (Kağıtçıbaşı, 1991:257).

Yeryüzünde yaşayan bir insanın başına gelebilecek en güzel şey aile ilişkisidir, ailesinin olmasıdır. Bu ya kendi anne-babası ve kardeşleri ile kurduğu ilişkidir ya da kendinin evlenerek oluşturacağı ailedir. Aile çatıdır, aile tamamen kuşatıcıdır, destektir. Aile insana farkındalık ve hissediş duygusunu çok fazlasıyla yaşatır. Günümüzde başımıza ne geliyorsa, özellikle psikolojik problemlerin de zemininde yalnızlık duygusu vardır. Yalnızlık duygusu bir insanın baş edebileceği en zor duygulardan birisidir. Bu aile eğer; bütünsel ve toparlayıcı bir aileyse, destek bir ilişki bütünü oluşturulmuşsa kişinin öz güven sahibi oluşunda ve sağlıklı bir birey oluşunda etkilidir.

2.7. GÜNÜMÜZ TÜRK AİLE YAPISI

Türkiye'de aileler yapısal bakımdan ataerkil geniş aile, geçiş halinde geniş aile çekirdek aile olarak üç grupta toplanabilir.

Günümüzde en yaygın aile biçiminin geçiş halinde geniş aile ya da genişlemiş çekirdek aile olduğu söylenebilir. Bu aile türü, yapısal yönden çeşitli seçenekleri olanaklı kılması, coğrafi hareketlilik sağlaması, değerleri ve kuralları genç kuşaklara aktarmada aracı olması, hızlı toplumsal değişmelerin yol açtığı gerilimlere karşı bireylere duygusal destek sağlaması nedeniyle yaygın bir aile çeşididir. Bu ailelerdeki kişiler ya da birimler arası ilişkiler, sıkı sorumluluk ve zorunluluk ve karşılıklı bağımlılık temeline dayanmaktadır. Böyle bir yapı içinde bağımsız, bireyci eğilimler işlevsel olmadığı için desteklenmez ve pekiştirilmezler. Bu nedenle de, bu tür ortamlarda büyüyen çocuklar özerk değil, bağımlı bir kişilik geliştirirler (Dönmezer,1999:14).

Geleneksel Türk toplumundaki egemen kişi, ailede bireyci değil; toplumcu bir tutumu benimsemiştir. Kendisine bağlanan insanların, bağılılıklarını sürmesi için, onlara kol kanat germesi, onları düşünmesi, güvenliklerini sağlanması gereklidir.

Çocuklar, kendisi için karar veren ve onları düşünen başka insanların varlığından mutludurlar. Çünkü sıkıştığı her durumda onlara güveneceğini bilmektedir. Çocuklar da, ana-babalarının sıkıntılı durumlarında ve yaşlılıklarında, onların yardımına koşarlar ve bakımlarını üstlenirler. Ancak bu karşılıklı bağımlılıklar davranışlarda, özgürlük yerine, bir ölçüde itaatçi bir tutumu da yerleştirmektedir.

Türk aile yapısında çocuklar, ana ve baba tarafından gelen akrabalar birbirine eşittir. Türk aile yapısında erkek ve kadın hakları birlikte düşünülmektedir. Ana baba ve çocukların oluşturduğu çekirdek aileler, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Çocuklar, içinde yaşamını sürdürecekleri toplumsal ve sosyal hayatla ilgili ne yapması ve ne yapmaması gerektiğini aile içerisinde öğrenirler (Dönmezer, 1999:249).

Ziya Gökalp Türk ailesi üzerine yaptığı araştırmalarda Türk aile yapısının pederi olduğundan bahsetmekte ve bunun pederşahi olduğu anlaşılmaması gerektiğini söylemiştir. Pederi aile, pederşahi aileden çok farklıdır. Pederi ailede, babanın eşi ve çocukları üzerinde yalnız demokratik bir velayeti vardır ki buna pederane velayet ve

koca velayeti adları verilir. Yani ana yönünden ve baba yönünden akrabalar birbirine eşittir. Pederşahi ailede ise, aile reisinin gerek evlatları, gerek eşi üzerinde sulta'sı yani sultanlık hakkı vardır. Evlatlarıyla beraber, eşi ve aileye dahil bütün diğer fertler aile reisinin adi malları ve mülkleri mahiyetindeydi. Bunları isterse satar, isterse öldürürdü; isterse bir başkasına hibe ederdi (Erkal,1991:402).

Sosyolojik araştırmalar Türkiye’de ailenin genelde otoriter, patriarkal nitelik taşımaya devam ettiğini gösteriyor. Türk ailesinin tartışılmaz bir biçimde patriarkal kültürel ögelere sahip olduğu bir gerçek ise de daha kalitatif bir yaklaşımla yürütülen analizler, aslında Türkiye’de ailenin, erkek önceliğinde tek merkezli değil, birbiriyle yan yana olan ve birlikte var olan çift merkezli bir yapıya sahip olduğunu ortaya çıkarıyor. Babaya gösterilen saygı biçimsel olarak devam ediyorsa da artık ailenin geleceği ile ilgili karar alma mercii baba değildir (Vergin, 1991:315).

Kitle haberleşme araçlarının etkisiyle yayılan batının ve özellikle Amerikan değerlerinin etkisiyle, çocukların gözünde babaları uzak, mesafeli, erişilmez, yüce, hem korku hem hayranlık kaynağı olan bir sima olmaktan çıkıyor. Yaşama biçimlerinde ve zihinlerde meydana gelen laikleşme, aile içinde yeni istek ve taleplere yol açarak roller ve statüler konusunda da yeni bölüşümün yavaş yavaş ortaya çıkmasına neden oluyor (Kağıtçıbaşı: 251).

Kağıtçıbaşı’ nın araştırmasına göre Türk toplumu aile fertleri arasındaki bağımlılık ilişkilerine olumlu gözle bakmaya devam ediyor. Aile değerlerine ve cemaat fikrine dayanan bir kültürün muhafazasına ve aileden bağımsız olarak elde edilen şahsî başarıdan daha çok, akrabalar arasındaki dayanışmaya ve yardımlaşmaya ağırlık veriyor (Kağıtçıbaşı:257).

2.8. AİLE İÇİ İLETİŞİM ÖZELLİKLERİ, SORUNLARI VE İLETİŞİM HATALARI

Ozankaya aileyi şöyle tanımlamıştır: “İçinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili biçimde gerçekleştiği, cinsel ilişkilerinin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anne babalarla çocuklar ve diğer yakınlar arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin

kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur.” (Hançerlioğlu, 2001: 233)

Etkili bir iletişim, aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerini düşüncelerini ve duygularını anlamalarını sağlar, işbirliği, yardımlaşma ve paylaşma davranışlarına yol açar; çocukların gelişmesi için uygun bir ortam oluşmasına neden olur. İyi bir iletişimin gerçekleştiği aile ortamında çocuklar daha özerk ve bağımsız bir kişilik geliştirirler. Düşünme, düşünce ve duygularını açıklama özgürlüğü ve alışkanlığı kazanırlar. Buna karşılık etkili bir iletişimin oluşturulmadığı, iletişim engellerin yer aldığı bir ortamda çocukların gelişim engellenir.

Ailenin çocuk eğitime ilişkin anlayışı, içerisinde yaşadığı toplumun kültürüne ve normlarına göre değişmektedir. Ailenin eğitsel ortamı, öğrencinin okulda öğrendiklerini ya pekiştirici ya da köreltici bir özelliğe sahiptir. Çocuğun ailede öğrendikleriyle okulda öğrendikleri birbirini destekleyici nitelikte olmalıdır. Böyle bir paralellik sonucunda öğrencinin okulda öğrendikleri pekişebilir. Aksi durumda öğrenilenler körelebilir (Yavuzer,2004:42).

Günümüzde aile içinde iletişim problemi iki farklı biçimde ele alınabilir. Bunlardan birincisi çekirdek ailede görülmekle birlikte daha çok geleneksel (geniş) ailelerde görülen aile içindeki üyelerin iletişim çatışmaları diğeri ise genellikle küreselleşme ile birlikte sayısı hızla artan post-modern toplumların çekirdek ailesinde görülen aile içi iletişimsizliktir.

Modern toplumun çekirdek aile yapısı incelendiğinde yine post-modern toplumlarda görülen çekirdek ailelere göre çocuk sayısının daha fazla olması -üye sayısının daha fazla olması- iletişim çatışmalarının fazla olmasının nedenlerinden biridir. Günümüzün ataerkil geniş ailelerindeki iletişim çatışmalarının nedeni ise; aile reisi olan erkek ailenin diğer bireyleri üzerinde etkilidir, güç dengesi onun yönündedir ve eşitlikçi bir yapı söz konusu değildir. Aile üyeleri arasında eşitlikçi bir yapının olmaması eşit düzeyde kararlara katılım ve üyelerin eşit oranda üyelerin fikirlerini beyan etmelerine engel olmaktadır. Bu da iletişimin doğal yapısını bozmakta, dolayısıyla da iletişim çatışmalarına neden olmaktadır. (Aile İçi İletişimin Aile Üzerine Etkileri, <http://www.doktorsitesi.com/yazi/aile-ici-iletisimin-aile-uzerindeki-etkileri>).

Post-modern ailelerde yaygın olarak görülen iletişim biçimi gereksinme iletişimi denilen durumdur. Bu iletişimi belirleyen etmenler günlük gelişen gereksinimlerdir. Aile içi iletişimsizlik ya da iletişimin düşük yoğunluğu, sığılığı, azlığı giderek üyeler arası ilişkileri de zayıflatmaktadır. Bu da üyelerinin birbirine yabancılaşmasına yol açmaktadır. Aile üyelerinin yoğun iş temposu, televizyon ve bilgisayar gibi iletişim araçlarının bilinçsizce kullanılması aile içi iletişimsizliğin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır.(Aile İçi İletişimin Aile Üzerine Etkileri, <http://www.doktorsitesi.com/yazi/aile-ici-iletisimin-aile-uzerindeki-etkileri>)

Aile içi iletişimsizlik bir başka ifadeyle iletişim engelleri, iletişimin sağlıklı ve etkili bir şekilde gerçekleşmesini engelleyen bir takım durumları ifade etmek için kullanılır. Yoksa iletişimin gerçekleşmemesi diye bir şey söz konusu değildir. Çünkü iletişim her zaman ve her ortamda var olan zorunlu bir süreçtir ki bu iletişimin en temel ilkesidir.

Gordon'a göre etkisiz iletişim denilen iletişim engelleri on iki grupta toplanabilir. Bu iletişim engelleri ve çocuk üzerindeki etkileri şöyle açıklanabilir: (Dönmezer, 1999: 85-86)

- 1.Emir vermek, yönlendirmek
- 2.Uyarmak, gözdağı vermek
- 3.Ahlak dersi vermek
- 4.Öğüt vermek ve çözüm önerileri getirmek
- 5.Öğretme, nutuk çekme, mantıklı düşünceler önerme
- 6.Yargılamak, eleştirmek, suçlamak, aynı düşüncede olmamak
- 7.Övmek, aynı düşüncede olmak, olumlu değerlendirmeler yapmak
- 8.Ad takmak, alay etmek
- 9.Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak
- 10.Güven vermek, desteklemek, avutmak, duygularını paylaşmak
- 11.Soru sormak, sınamak, sorgulamak
- 12.Sözünden dönmek, oyalamak, alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak.

Aile içi iletişimde bireyin, aktif ve rasyonel olarak davranması, birbirlerinin farkında olması, takdir edilmesi, konumunu, hak ve sorumluluklarını bilerek bağımsız

davranabilmesi ön planda tutulmaktadır. Bu nedenle aşağıda aile içi iletişimde engelleri en aza indirmek için dikkate alınması gereken bir kaç noktanın altının çizmesinde yarar olduğu düşünülmektedir.

1. Eşlerin birbirleri ile açık iletişim (diyalog) kurmaları ve birbirleriyle ilişkilerinde paylaşımcı bir yapı sergilemeleri,
2. Anne ve babanın çocuklarına rol modeli oluşturdukları gerçeğinin dikkate alınarak çocuklarının yanında davranışlarına dikkat etmeleri,
3. Aile içi iletişimde gerektiğinde eşlerin birbirlerinin davranışlarını sözel olarak takdir etmeleri, gerektiğinde ise çocuklarının onaylanmış davranışlarını ödüllendirilmeleri,
4. Eşlerin, her şeyi paylaşmak yerine kendi öznel alanlarını, evliliğin verdiği sorumluluk çerçevesinde serbest bırakan bir anlayışı geliştirmeleri,
5. Aile üyelerinin birbirleriyle uzlaşmacı, eşitlikçi ve paylaşımcı ilişkileri geliştirmeleri ve bunu çocuklarına aktarmaları,
6. Anne babanın çocukları ile arkadaş olmalarına özen göstermeleri,
7. Aile üyeleri birbirlerini anlamak adına sık sık kendilerini diğer aile üyeleri ile empati kurarak, neler hissettiklerini ve buna göre davranmaları gerektiğini öğrenmeleri ve değerlendirmeleri önerilmektedir. (Türkiye’de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi, http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/agb_model/agb_model.htm)

Bu ifadeler aynı zamanda iyi insan olmanın göstergeleri niteliğindedir. Aile içi uyumun sağlanmasında kurulan iletişim, sorunların büyük bir kısmının çözümünde ve birbirini anlamada yardımcı olabilir. Aile üyeleri birbirinden aldıkları mesajlar ile kendilerini değerli veya değersiz, kendilerini güvende veya güvensiz hisseder. Bu durum onların psikososyal ve sosyokültürel konumlarını, işlevselliklerini ve ruhsal durumlarını etkiler. Sonuç olarak sağlıklı birey, sağlıklı ve bütünlüğü ile fonksiyonel aileyi oluşturacak, sağlıklı aile sağlıklı toplumu oluşturacaktır.

2.9. MUTLU BİR AİLE İÇİN GEREKLİ İLETİŞİM BECERİLERİ, DOĞRU VE SAĞLIKLI İLETİŞİMİN SONUÇLARI

Aile toplumun en küçük yapı taşını oluşturur. Ailedeki sıkıntılar topluma, toplumdaki sıkıntılar aileye yansır. Sağlıklı toplumu, sağlıklı aileler oluşturur. Ailenin

sosyokültürel durumu, toplumun sosyokültürel durumunu belirler. Toplum ve aile sürekli iyi veya kötü etkileşim içerisinde. Aile toplum etkileşimi sağlıklı olmaz ise ailede ve toplumda bazı sıkıntılar oluşabilir. Aile, içinde bulunduğu toplumun durumuna göre şekillenir.

Sağlıklı aile, aile bireylerinin gereksinimlerinin doğal olarak karşılandığı ve aile üyelerinin o aileye ait olmaktan mutlu oldukları ailelerdir. Sağlıklı ailede üyeler görev ve sorumluluklarını doğal olarak yerine getirirler, aralarında olumlu duygusal bağlar vardır, kişiler bağımsız olarak isteyerek birbirlerine yardım ederler. Aile kendi üyelerini değerli bulur, karşılıklı destek, uyum ve iletişim vardır. Uyum ve desteğin temeli olan iletişim, genel olarak toplumlardaki temel düzeni sağladığı gibi aile sistemi içinde de bir düzenin oluşmasına ve böylece sağlıklı aile oluşturmaya katkıda bulunur. Sağlıklı ailede aile üyeleri, birbirleri ile olan ilişkilerde ve belirli rol ve sınırların oluşturulmasına katkıda bulunur ve kendi sınırının nerede başlayıp nerede bittiğini doğru olarak algılar. Tüm bunlar sağlıklı iletişim ile olur. Sosyolojik ve psikolojik araştırmalar bireylerarası sınırların iyi tanımlanmış ve iletişimin yüksek olduğu ailelerdeki çocukların sorunlarını daha rahat çözdüğünü ve okuldaki başarılarının da daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Özgüven, 2001: 34).

Sağlıksız ailenin üyeleri birbiri ile az konuşan, açık bir iletişim içinde olmayan, aileyi ilgilendiren konularda birlikte konuşup çözüm sunamayan ve birbirine gerçek bir yakınlık duymayan kişilerden oluşan aileler olarak nitelendirilmektedir. Bazı hallerde de ailedeki sağlıksızlığın temelinde, eşler arasındaki çeşitli çatışma ve anlaşmazlıklar bulunmaktadır (Özgüven, 2001: 35).

Aile içi iletişimi daha da güzelleştirmek için; iletişim kurma ortamları geliştirilmelidir. İletişim hemen her yerde kurulabilir. Konuşabileceğiniz yerlerde ailece yürüyüşlere çıkılabilmesi, eşler birbirini günde birkaç kez arayabilmesi, çocuklarla sosyal aktiviteler yapılmalıdır.

İletişimi öldüren şeyler denetlenmelidir. Telefon, televizyon ve bilgisayar, iş hayatı aile içi iletişimin büyük bir bölümünü çalmaktadır. Bunlara ayrılan zaman kısıtlanırsa iletişim kurma adına oldukça fazla zaman kaldığı görülür. Konuşmalarda dürüstlük ve şeffaflık teşvik edilmelidir. Düşünce farklılıkları olması bir aile içinde sağlıklı ve normaldir. Bütün aile üyeleri düşünceleri ifade etmeye özendirilmelidir.

Olumlu bir iletişim kurma tarzı benimsenmeli, iletişim tarzı gözden geçirilmelidir. Anlaşılır biçimde iletişim kurulamazsa insanlar ne demek istediğinizi ya da kafanızdan ne geçtiğini bilemezler. Siz kendi niyetlerinizi bile bilirsiniz; ancak insanların görebilecekleri tek şey sadece sizin davranışlarınızdır. Bu davranışları kendi anlayışlarına göre yorumlayacaklarını da kavramak gerekir.(Aile İçi İletişimi Daha da Güzelleştirmek İçin, Erişim Tarihi, 16.02.2012, <http://okulweb.meb.gov.tr/33/01/955926/dosyalar/>)

Aile üyelerinin temel gereksinimlerinin ve özgürlüklerinin karşılanacağı sağlıklı bir ortamın bulunması, sağlıklı gelişim yönünde aile üyelerinin birbirini desteklemesi aile üyelerinin kendilerini mutlu ve güçlü hissedeceği bir ortamı hazırlar.

Ailede kişiler değil ailenin temel ilke ve değerlerinin ön plana çıkması gerekmektedir. Bunlar; hakkaniyet, dürüstlük, sabır, onura saygı, kişisel bütünlük, hizmet etme, gelişime önem verme, yardım etme, yüreklendirme gibi değerlerdir. Bu değerler her zaman ön planda tutulmalıdır.

Aile, toplumun mihenk taşıdır ve insanlığın yaratılışından bu yana en önemli dini ve toplumsal faktör olagelmıştır. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu müessese; bireyler açısından sakın bir liman ve sağlam bir dayanak hükmünde olabileceği gibi, sağlam bir temel üzerine bina edilmemesi ve karşılıklı hak-hukuk gözetiminde bulunulmaması durumunda da bir enkaz yığınının farkı olmayacak niteliktedir.

Aile içerisinde iletişim problemlerinin belirli bir düzeyde yaşanması normal olarak karşılanmaktadır. Ancak iletişim problemleri ailenin işlevselliğini kaybetmesine neden olacak boyutta ise aile için problem teşkil etmektedir.

Günümüzde aile kurumu yapısal ve işlevsel değişime uğramıştır. Ancak iletişim problemleri gerek geleneksel (geniş) ailelerin gerekse çekirdek ailelerin temel sorunu haline gelmiştir. Çözüme yönelik ailelerin bilinçlendirilmesi kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının temel sorumlulukları arasında olmalıdır.

Bunu yapmak hiç şüphesiz kolay değildir, hele ki teknolojinin kuşatması altında bulunduğumuz bir dünya da. Teknolojik gelişmelerin hızıyla yaşamsal ihtiyaçlarımız da arttı. Hayatımızda teknoloji faturası gün geçtikçe artan bir sorun haline geldi. Özellikle okul çağındaki çocuklar ve gençler tehlikenin hedef noktasında yer almaktadırlar. Uzmanlara göre aşırı internet-bilgisayar kullanımı bireyi bağımlı hale getirmektedir.

Teknoloji hastası olan çocuklar sosyalleşemediği gibi ailesinden bile uzaklaşmaktadır. Bir odaya kapanıp, bir ekrana odaklanan ve saatlerce ekran başında oturan gençler sanal arkadaşlarla yetinebilmektedir. Bunu, psikolojik ve bedensel gelişim sorunlar, sosyal uyumsuzluklar, okulda başarısızlıklar takip etmektedir. Bu nedenle nimet olarak nitelendirilen teknolojik imkanlar, dozu kaçırınca illete dönüşmektedir. Bu da teknolojinin kişiyi hem fizyolojik hem psikolojik olarak tükettiği ve yalnızlaştırdığı sonucunu doğuruyor. Teknoloji ancak doğru kullanıldığı zaman faydalıdır. Önemli olan bu araçları bağımlı olmadan gerektiği yerde gerektiği kadar kullanmaktır.

Hızla ilerleyen teknoloji ve hızla değişen dünyayla birlikte aile sistemi de değişikliğe uğramaktadır. Artık aile bireyleri teknolojinin ilerlemesi ve yaşam koşullarının zorlaşmasıyla bir evin içerisinde çoğu zaman birbirilerine yabancı bir şekilde yaşamaya başladılar; konuşmalar tamamıyla yüzeyselleşip, toplumsal roller ve sorumluluklar unutulmaktadır. Bir evin içerisinde kan bağı ile birbirine bağlı ancak ortak amaçları olmayan ve birbirinden uzaklaşmış bireylerin sayısının artması, önce o bireylerin kendilerine, sonra ailelerine ve en sonunda da toplumsal yabancılaşmaya neden olmaktadır.

Toplumu yaşayan büyük bir organizma olarak görürsek, bu organizmayı oluşturan her aileler de hücrelerdir, hücrelerden birinde oluşacak hastalık farkında olmadan diğer hücrelere de yayılabilir ve tüm organizma hasar görebilir. Çünkü aile bir sistemdir, bu sistemdeki her birey bir başka sistemle iletişim halindedir. Hasta ailede büyüyen ve gereksinimleri karşılanmayan çocuklar, diğer sistemlerle iletişim haline girdiklerinde, kendilerinde var olan eksiklikleri arayabilirler, daima tetikte durabilirler ve güven duygusu arayışına girebilirler. Yani hastalıklı aile içerisinde büyüyen çocuklar iletişimde bulundukları diğer sistemlere de bu hastalıklarını bulaştırırlar. Çünkü bu çocuklar büyürler, ileride kendi ailelerini kurarlar ve ilk model aldıkları aile yapısını isteseler de istemeseler de kendi ailelerine yansıtırlar. Sağlıksız ve mutsuz aileler sağlıksız ve mutsuz çocuklar yetiştirir. Ancak toplumun temeli ailedir, mutlu ailelerin temeli ise etkin ve sağlıklı aile içi iletişimdir. Yani aile içi iletişim, sağlıklı ve mutlu aileler için temeldir.

Aile yaşamında iletişim becerilerinin önemi büyüktür ve aile olabilmenin temel kaynağı insandır. Aile üyelerinin iletişim becerilerinin doğru ve sağlıklı yönde

kullanmaları hem onların daha mutlu evlilik geçirmeleri hem de ailenin diğer üyeleri olan çocukların mutlu bir ortamda gelişmelerini sağlayacaktır. Bunun da sağlıklı bir toplumun temellerinin atılmasına yarayabileceğini düşünmek kaçınılmazdır.

Aile içerisinde mutluluk aile içi etkileşim sayısı ile orantılıdır. Etkileşimlerin temel varsayımları içinde onaylama, reddetme ya da umursamama mekanizması en can alıcı noktadır. Bunun yanında aile içi sağlıklı iletişim sağlanırken geliştirici olmak da önemlidir. Geliştirici olmaya önem vermeye başladığımızdan itibaren bazı temel ilke ve değerler aileye yerleşir. Bu çerçevede yetişen aile fertleri iş hayatında, toplum hayatında, kendi hayatlarında bu değerleri yaşatmaya başladığı zaman mutlu ve sağlıklı bir aile doğar. Bu doğuş topluma yeni bir soluk verir ve toplumu canlandırır.

Ziya Gökalp' ın söylediği gibi bu dünyada sevilecek iki şey var, yurtla yuva. Biz yuvayı şenlendirirsek cennet olur gök ova.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK AİLE YAPISINDA AİLE İÇİ İLETİŞİMİN İNTERNET VE TELEVİZYON KULLANIMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ - ÜNİVERSİTE LOJMANLARI ÖRNEĞİ

Çalışmamızı test etmek ve yeni verilere ulaşabilmek amacıyla anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde yapılan araştırmaya, elde edilen bulgulara ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular 1)Çocuklarla ilgili bulgular, 2) Anne-baba ile ilgili bulgular, 3) Anne-baba ve çocukların karşılaştırılması ile ilgili bulgular olmak üzere üç alt başlık altında verilmiştir.

3.1. ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ BULGULAR

Çocuklarla ilgili bulgular, demografik özellikleri, televizyon izleme, televizyon ile ilgili düşünceleri, internet kullanım durumu ve internet ile ilgili düşünceleri olmak üzere beş farklı alt başlıkta verilmiştir.

3.1.1. Çocukların Demografik Özellikleri ile İlgili Bulgular

Çocukların anketin demografik özellikleri ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Çocukların Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Erkek	53	39,3
	Kız	82	60,7
Yaş	10-13 yaş	23	17,0
	13-16 yaş	41	30,4
	16-19 yaş	39	28,9
	20 yaş ve üzeri	32	23,7
Eğitim Düzeyi	İlkokul – Ortaokul	49	36,3
	Lise	44	32,6
	Fakülte-Yüksekokul	36	26,7
	Yüksek Lisans	2	1,5
	Doktora	4	3,0

Tablo 3.1 (Devam)

Annenin eğitim durumu	İlkokul	21	15,6
	Ortaokul	20	14,8
	Lise	47	34,8
	Fakülte-Yüksekokul	39	28,9
	Yüksek Lisans	2	1,5
	Doktora	5	3,7
Annenin çalışma durumu	Evet	42	31,1
	Hayır	93	68,9
Babanın eğitim durumu	İlkokul	4	3,0
	Ortaokul	5	3,7
	Lise	14	10,4
	Fakülte-Yüksekokul	26	19,3
	Yüksek Lisans	25	18,5
	Doktora	61	45,2
Babanın çalışma durumu	Evet	132	97,8
	Hayır	3	2,2

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların, % 39.3'ü erkek ve % 60.7'si kız, % 17'si 10-13 yaşında, % 30.4'ü 13-16 yaşında, % 28.9'u 16-19 yaşında ve % 23.7'si 20 yaş ve üzerine, % 36.3'ü İlkokul – Ortaokul, % 32.6'sı Lise, % 26.7'si Fakülte-Yüksekokul, % 1.5'i Yüksek Lisans ve % 3'ü Doktora, % 15.6'sının annesi İlkokul mezunu, % 14.8'inin annesi Ortaokul, % 34.8'inin annesi Lise mezunu, % 28.9'unun annesi Fakülte-Yüksekokul mezunu, % 1.5'inin annesi Yüksek Lisans ve % 3.7'sinin annesi doktora mezunu, % 31.1'inin annesi çalışırken % 68.9'unun annesi çalışmıyor, % 3'ünün babası İlkokul mezunu, % 3.7'sinin babası Ortaokul mezunu, % 10.4'ünün babası Lise mezunu, % 19.3'ünün babası Fakülte-Yüksekokul mezunu, % 18.5'inin babası Yüksek Lisans ve % 45.2'sinin babası doktora mezunu, % 97.8'inin babası çalışırken % 2.2'sinin babası çalışmıyor olduğu görülmektedir.

3.1.2. Çocukların Televizyon İzleme Durumu ile İlgili Bulgular

Çocukların anketin televizyon izleme durumu ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.2 ve Tablo 3.3'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Çocukların Televizyon İzleme Durumu

		f	%
Evde TV olma durumu	Evet	128	94,8
	Hayır	7	5,2
Kaç TV olduğu	1 TV	36	26,7
	2 TV	66	48,9
	3 TV	29	21,5
	4 TV ve daha fazla	1	,7
Günde ortalama kaç saat televizyon izleme durumu	1 saatten az	28	20,7
	1-2 saat	58	43,0
	3-4 saat	33	24,4
	4 saatten fazla	13	9,6
Hangi saatler arası daha yoğun televizyon izlenme durumu	7-12 saatleri arasında	9	6,7
	12-17 saatleri arasında	14	14,1
	17-22 saatleri arasında	74	54,8
	22-02 saatleri arasında	30	22,2
	Diğer saatler arasında	4	3,0
Televizyonu ailece mi ayrı ayrı mı izleme durumu	Birlikte	78	60,0
	Ayrı	54	40,0
Daha çok ne zaman ailece televizyon izleme durumu	Akşamları	84	62,2
	Hafta sonları	37	27,4
	Diğer	5	3,7
Aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatlerin olma durumu	Evet	84	62,2
	Hayır	48	35,6
Evde televizyon izlemenin dışında yapılan etkinlikler	Kitap okuma	27	20,0
	Ailece sohbet	15	11,1
	Tartışma (Fikir alışverişi)	13	9,6
	Ders çalışırım	69	51,1
	Ev işlerine yardım ederim	8	5,9

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların, % 94.8'inin evinde televizyon varken % 5.2'sinin evinde televizyon yok, % 26.7'sinin evinde 1 televizyon, % 48.9'unun evinde 2 televizyon, % 21.5'inin evinde 3 televizyon ve % .7'sinin evinde 4 televizyon ve daha fazla var, % 20.7'si 1 saatten az, % 43'ü 1-2 saat, % 24.4'ü 3-4 saat, % 9.6'sı 4 saatten fazla televizyon seyretmekte, % 6.7'si 7-12 saatleri arasında, % 14.1'i 12-17 saatleri arasında, % 54.8'i 17-22 saatleri arasında, % 22.2'si 22-02 saatleri arasında, % 3'ü diğer saatler arasında daha yoğun olarak televizyon seyretmektedir, % 60'ı televizyonu ailesiyle birlikte, % 40'ı yalnız başına televizyon seyretmektedir, % 62.2'si akşamları ailesiyle birlikte, % 27.4'ü hafta sonları ailesiyle birlikte, % 3.7'si diğer zamanlarda televizyon seyretmekte, % 62.2'si aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatlerin olduğunu, % 35.6'sı olmadığını belirtmiştir, evde televizyon izlemenin dışında % 20'si kitap okuduğunu, % 11.1'i ailece sohbet ettiklerini, % 9.6'sı tartışma yaptıklarını, % 51.1'i ders çalıştığını, % 5.9'u ev işlerine yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.3 Çocukların Televizyonda En Çok İzledikleri Programlar

Önem sırası	Çizgi Film		Magazin- Eğlence		Açık oturum- Tartışma		Dizi Film		Yarışma		Belgesel		Sinema		Haber		Spor Programı	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	24	17,8	3	2,2	6	4,4	32	23,7	22	16,3	3	2,2	11	8,1	18	13,3	14	10,4
2	4	3,0	8	5,9	7	5,2	17	12,6	31	23,0	16	11,9	13	9,6	12	8,9	7	5,2
3	6	4,4	14	10,4	4	3,0	16	11,9	11	8,1	11	8,1	17	12,6	5	3,7	7	5,2
4	2	1,5	8	5,9	7	5,2	6	4,4	12	8,9	12	8,9	11	8,1	10	7,4	4	3,0
5	4	3,0	8	5,9	3	2,2	4	3,0	6	4,4	7	5,2	9	6,7	7	5,2	4	3,0
6	7	5,2	6	4,4	7	5,2	2	1,5	1	,7	5	3,7	5	3,7	8	5,9	5	3,7
7	2	1,5	7	5,2	7	5,2	3	2,2	2	1,5	3	2,2	3	2,2	6	4,4	8	5,9
8	7	5,2	1	,7	5	3,7	1	,7	1	,7	2	1,5	3	2,2	7	5,2	9	6,7
9	4	3,0	1	,7	7	5,2	3	2,2	-	-	4	3,0	-	-	2	1,5	4	3,0

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların, % 23.7 ile 1. sırada “Dizi Film”leri izledikleri, % 23 ile 2. sırada “Yarışma” programlarını izledikleri, % 12.6 ile 3. sırada “Sinema” izledikleri, % 8.9 ile 4. sırada “Belgesel” izledikleri, % 5.9 ile 5. sırada “Eğlence programları” izledikleri, % 5.9 ile 6. sırada “Haber programları” izledikleri, % 5.9 ile 7. sırada “Spor programı” izledikleri, % 5.2 ile 8. sırada “Çizgi film” izledikleri ve % 5.2 ile 9. sırada “Açık oturum programları” izledikleri görülmektedir.

3.1.3. Çocukların Televizyon ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Çocukların anketin televizyon ile ilgili düşüncelerine ait maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.4’de verilmiştir.

Tablo 3.4. Çocukların Televizyon ile İlgili Düşünceleri

		f	%
Aile içi sohbeti engelliyor	Hiç Katılmıyorum	33	24,4
	Kısmen Katılmıyorum	19	14,1
	Emin Değilim	7	5,2
	Kısmen Katılıyorum	40	29,6
	Tamamen Katılıyorum	33	24,4
Aile bireylerinin sorunlarını ve çözümünü bulmayı sağlıyor	Hiç Katılmıyorum	48	35,6
	Kısmen Katılmıyorum	25	18,5
	Emin Değilim	28	20,7
	Kısmen Katılıyorum	18	13,3
	Tamamen Katılıyorum	13	9,6
Aile bireylerinin daha bencil olmasına neden oluyor	Hiç Katılmıyorum	54	40,0
	Kısmen Katılmıyorum	17	12,6
	Emin Değilim	15	11,1
	Kısmen Katılıyorum	23	17,0
	Tamamen Katılıyorum	23	17,0
Aile bireylerinin daha özverili olmasına neden oluyor	Hiç Katılmıyorum	51	37,8
	Kısmen Katılmıyorum	27	20,0
	Emin Değilim	23	17,0
	Kısmen Katılıyorum	15	11,1
	Tamamen Katılıyorum	16	11,9
Aile bireylerinin kendi başına buyruk olmasına neden oluyor.	Hiç Katılmıyorum	41	30,4
	Kısmen Katılmıyorum	19	14,1
	Emin Değilim	22	16,3
	Kısmen Katılıyorum	30	22,2
	Tamamen Katılıyorum	20	14,8

Tablo 3.4. (Devam)

Televizyon programlarının tercihinde aile içi tartışmalar olması bazen huzursuzluğa yol açmaktadır.	Hiç Katılmıyorum	36	26,7
	Kısmen Katılmıyorum	22	16,3
	Emin Değilim	17	12,6
	Kısmen Katılıyorum	36	26,7
	Tamamen Katılıyorum	21	15,6
Evde birkaç televizyon bulunduğu zaman aile içi ilişkiler zedeleniyor	Hiç Katılmıyorum	33	24,4
	Kısmen Katılmıyorum	14	10,4
	Emin Değilim	17	12,6
	Kısmen Katılıyorum	34	25,2
	Tamamen Katılıyorum	34	25,2
Aile içi ilişkileri konu alan yapımlar aile bireyleri arasındaki ilişkileri olumlu etkilemektedir	Hiç Katılmıyorum	22	16,3
	Kısmen Katılmıyorum	19	14,1
	Emin Değilim	41	30,4
	Kısmen Katılıyorum	30	22,2
	Tamamen Katılıyorum	20	14,8
Televizyon gençleri ailelerinden bağımsız yaşamaya ve davranmaya itmektedir	Hiç Katılmıyorum	40	29,6
	Kısmen Katılmıyorum	19	14,1
	Emin Değilim	22	16,3
	Kısmen Katılıyorum	36	26,7
	Tamamen Katılıyorum	14	10,4

Tablo incelendiğinde televizyon ile ilgili olarak:

“**Aile içi sohbeti engelliyor**” maddesine % 24.4’ü “Hiç Katılmıyorum”, % 14.1’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 5.2’si “Emin Değilim”, % 29.6’sı “Kısmen Katılıyorum” ve % 24.4’ü “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Aile bireylerinin sorunlarını ve çözümünü bulmayı sağlıyor**” maddesine % 35.6’sı “Hiç Katılmıyorum”, % 18.5’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 20.7’si “Emin Değilim”, % 13.3’ü “Kısmen Katılıyorum” ve % 9.6’sı “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Aile bireylerinin daha bencil olmasına neden oluyor**” maddesine % 40’ı “Hiç Katılmıyorum”, % 12.6’sı “Kısmen Katılmıyorum”, % 11.1’i “Emin Değilim”, % 17’si “Kısmen Katılıyorum” ve % 17’si “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Aile bireylerinin daha özverili olmasına neden oluyor**” maddesine % 37.8’i “Hiç Katılmıyorum”, % 20’si “Kısmen Katılmıyorum”, % 17’si “Emin Değilim”, %

11.1'i "Kısmen Katılıyorum" ve % 11.9'u "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"Aile bireylerinin kendi başına buyruk olmasına neden oluyor" maddesine % 30.4'ü "Hiç Katılmıyorum", % 14.1'i "Kısmen Katılmıyorum", % 16.3'ü "Emin Değilim", % 22.2'si "Kısmen Katılıyorum" ve % 14.8'i "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"Televizyon programlarının tercihinde aile içi tartışmalar olması bazen huzursuzluğa yol açmaktadır" maddesine % 26.7'si "Hiç Katılmıyorum", % 16.3'ü "Kısmen Katılmıyorum", % 12.6'sı "Emin Değilim", % 26.7'si "Kısmen Katılıyorum" ve % 15.6'sı "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"Evde birkaç televizyon bulunduğu zaman aile içi ilişkiler zedeleniyor" maddesine % 24.4'ü "Hiç Katılmıyorum", % 10.4'ü "Kısmen Katılmıyorum", % 12.6'sı "Emin Değilim", % 25.2'si "Kısmen Katılıyorum" ve % 25.2'si "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"Aile içi ilişkileri konu alan yapımlar aile bireyleri arasındaki ilişkileri olumlu etkilemektedir" maddesine % 16.3'ü "Hiç Katılmıyorum", % 14.1'i "Kısmen Katılmıyorum", % 30.4'ü "Emin Değilim", % 22.2'si "Kısmen Katılıyorum" ve % 14.8'i "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"Televizyon gençleri ailelerinden bağımsız yaşamaya ve davranmaya itmektedir" maddesine % 29.6'sı "Hiç Katılmıyorum", % 14.1'i "Kısmen Katılmıyorum", % 16.3'ü "Emin Değilim", % 26.7'si "Kısmen Katılıyorum" ve % 10.4'ü "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

3.1.4. Çocukların İnternet Kullanım Durumu ile ilgili Bulgular

Çocukların anketin internet kullanma durumu ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.5 ve Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.5. Çocukların İnternet Kullanım Durumu

		f	%
Evde internet ağı olma durumu	Evet	124	91,9
	Hayır	10	7,4
İnterneti aile üyelerinden en fazla kullananlar	Anne	2	1,5
	Baba	33	24,4
	Çocuklar	93	68,8
Hangi saatlerde evde internet kullanma durumu	7-12 saatleri arasında	4	3,0
	12-17 saatleri arasında	7	5,2
	17-22 saatleri arasında	75	55,6
	22-02 saatleri arasında	39	28,9
	Diğer saatler arasında	3	2,2
Günde ortalama kaç saat internet kullanma durumu	1 saatten az	29	21,5
	1-2 saat	54	40,0
	3-4 saat	27	20,0
	4 saatten fazla	15	11,1

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların, % 91.9'unun evinde internet varken % 7.4'ünün evinde internet yok, % 1.5'inin evinde interneti en fazla anne, % 24.4'ünün evinde interneti en fazla baba, % 68.8'inin evinde interneti en fazla çocukların kullandığını belirtmişler, % 3'ü 7-12 saatleri arasında, % 5.2'si 12-17 saatleri arasında, % 55.6'sı 17-22 saatleri arasında, % 28.9'u 22-02 saatleri arasında, % 2.2'si diğer saatler arasında internet kullanmakta, % 21.5'i interneti günde 1 saatten az, % 40'ı interneti günde 1-2 saat, % 20'si interneti günde 3-4 saat, % 11.1'i ev interneti günde 4 saatten fazla kullandığını belirtmiştir.

Tablo 3.6. Çocukların İnterneti En Çok Kullanma Durumları

	Elektronik postaları kontrol etmek		Bankacılık işlemleri		Alışveriş yapmak		MSN, ICQ, Skype kullanarak sohbet etmek		Sosyal medya kullanmak		Dizi, film, video, müzik		Haber, Güncel olaylar, Hava durumu		Okul / iş için araştırma yapmak		Oyun oynamak		Zaman geçirme	
Önem sırası	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	9	6,7	1	,7	7	5,2	7	5,2	41	30,4	10	7,4	5	3,7	31	23,0	15	11,1	2	1,5
2	8	5,9	5	3,7	11	8,1	6	4,4	20	14,8	14	10,4	12	8,9	21	15,6	15	11,1	3	2,2
3	7	5,2	6	4,4	6	4,4	8	5,9	14	10,4	29	21,5	6	4,4	17	12,6	5	3,7	7	5,2
4	8	5,9	2	1,5	6	4,4	12	8,9	8	5,9	10	7,4	6	4,4	7	5,2	17	12,6	8	5,9
5	5	3,7	1	,7	6	4,4	9	6,7	3	2,2	4	3,0	7	5,2	8	5,9	6	4,4	9	6,7
6	5	3,7	2	1,5	3	2,2	6	4,4	-	-	5	3,7	8	5,9	6	4,4	2	1,5	7	5,2
7	1	,7	2	1,5	2	1,5	4	3,0	-	-	-	-	13	9,6	4	3,0	-	-	4	3,0
8	8	5,9	1	,7	2	1,5	2	1,5	3	2,2	1	,7	2	1,5	2	1,5	5	3,7	3	2,2
9	1	,7	6	4,4	5	3,7	-	-	1	,7	2	1,5	-	-	2	1,5	3	2,2	4	3,0
10	-	-	9	6,7	2	1,5	1	,7	-	-	1	,7	2	1,5	1	,7	3	2,2	2	1,5

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan çocuklar, % 30.4 ile 1. sırada “Sosyal medya kullanmak”, % 15.6 ile 2. sırada “Okul / iş için araştırma yapmak”, % 21.5 ile 3. sırada “Dizi, film, video, müzik” izledikleri, % 12.6 ile 4. sırada “Oyun oynamak”, % 6.7 ile 5. sırada “MSN, ICQ, Skype kullanarak sohbet etmek”, % 5.2 ile 6. sırada “Zaman geçirmek” izlemek, % 9.6 ile 7. sırada “Haber, Güncel olaylar, Hava durumu” izlemek, % 5.9 ile 8. sırada “Elektronik postaları kontrol etmek”, % 3.7 ile 9. sırada “Alışveriş yapmak” ve % 6.7 ile 10. sırada “Bankacılık işlemleri” için interneti kullandıkları görülmektedir.

3.1.5. Çocukların İnternet ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Çocukların anketin internet ile ilgili düşüncelerine ait maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.7. Çocukların İnternet ile İlgili Düşünceleri

		f	%
Ailemle geçirdiğim zamanı azaltıyor	Hiç Katılmıyorum	43	31,9
	Kısmen Katılmıyorum	14	10,4
	Emin Değilim	5	3,7
	Kısmen Katılıyorum	46	34,1
	Tamamen Katılıyorum	20	14,8
Ailemle yüz yüze iletişimimi azaltıyor	Hiç Katılmıyorum	32	23,7
	Kısmen Katılmıyorum	17	12,6
	Emin Değilim	8	5,9
	Kısmen Katılıyorum	46	34,1
	Tamamen Katılıyorum	25	18,5
Sorumluluklarımı yerine getirmeme engel oluyor	Hiç Katılmıyorum	48	35,6
	Kısmen Katılmıyorum	11	8,1
	Emin Değilim	12	8,9
	Kısmen Katılıyorum	34	25,2
	Tamamen Katılıyorum	23	17,0
İnternete girmediğim zamanlarda kendimi yalnız hissediyorum.	Hiç Katılmıyorum	52	38,5
	Kısmen Katılmıyorum	7	5,2
	Emin Değilim	20	14,8
	Kısmen Katılıyorum	22	16,3
	Tamamen Katılıyorum	27	20,0
Derslerime hazırlanmamda etkili bir araç	Hiç Katılmıyorum	9	6,7
	Kısmen Katılmıyorum	8	5,9
	Emin Değilim	7	5,2
	Kısmen Katılıyorum	29	21,5
	Tamamen Katılıyorum	75	55,6

Tablo 3.7. (Devam)

İnternette edindiğim bilgileri ailemle paylaşıyorum	Hiç Katılmıyorum	15	11,1
	Kısmen Katılmıyorum	22	16,3
	Emin Değilim	10	7,4
	Kısmen Katılıyorum	42	31,1
	Tamamen Katılıyorum	39	28,9
Ebeveynlerim internette vakit geçirdikçe benimle ilgilenmiyor	Hiç Katılmıyorum	56	41,5
	Kısmen Katılmıyorum	17	12,6
	Emin Değilim	19	14,1
	Kısmen Katılıyorum	19	14,1
	Tamamen Katılıyorum	17	12,6
İnternet kullanım süresi aile içinde anlaşmazlıklara neden oluyor	Hiç Katılmıyorum	46	34,1
	Kısmen Katılmıyorum	11	8,1
	Emin Değilim	10	7,4
	Kısmen Katılıyorum	28	20,7
	Tamamen Katılıyorum	33	24,4

Tablo incelendiğinde internet ile ilgili olarak:

“**Ailemle geçirdiğim zamanı azaltıyor**” maddesine % 31.9’u “Hiç Katılmıyorum”, % 10.4’ü “Kısmen Katılmıyorum”, % 3.7’si “Emin Değilim”, % 34.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 14.8’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Ailemle yüz yüze iletişimi azaltıyor**” maddesine % 23.7’si “Hiç Katılmıyorum”, % 12.6’sı “Kısmen Katılmıyorum”, % 5.9’u “Emin Değilim”, % 34.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 18.5’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Sorumluluklarımı yerine getirmeme engel oluyor**” maddesine % 35.6’sı “Hiç Katılmıyorum”, % 8.1’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 8.9’u “Emin Değilim”, % 25.2’si “Kısmen Katılıyorum” ve % 17’si “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**İnternete girmediğim zamanlarda kendimi yalnız hissediyorum**” maddesine % 38.5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 5.2’si “Kısmen Katılmıyorum”, % 14.8’i “Emin Değilim”, % 16.3’ü “Kısmen Katılıyorum” ve % 20’si “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Derslerime hazırlanmamda etkili bir araç**” maddesine % 6.7’si “Hiç Katılmıyorum”, % 5.9’u “Kısmen Katılmıyorum”, % 5.2’si “Emin Değilim”, % 21.5’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 55.6’sı “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“İnternette edindiğim bilgileri ailemle paylaşıyorum” maddesine % 11.1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 16.3’ü “Kısmen Katılmıyorum”, % 7.4’ü “Emin Değilim”, % 31.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 28.9’u “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“Ebeveynlerim internette vakit geçirdikçe benimle ilgilenmiyor” maddesine % 41.5’i “Hiç Katılmıyorum”, % 12.6’sı “Kısmen Katılmıyorum”, % 14.1’i “Emin Değilim”, % 14.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 12.6’sı “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“İnternet kullanım süresi aile içinde anlaşmazlıklara neden oluyor” maddesine % 34.1’u “Hiç Katılmıyorum”, % 8.1’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 7.4’ü “Emin Değilim”, % 20.7’si “Kısmen Katılıyorum” ve % 24.4’ü “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

3.2. ANNE-BABA İLE İLGİLİ BULGULAR

Anne-babayla ilgili bulgular, demografik özellikleri, televizyon izleme, televizyon ile ilgili düşünceleri, internet kullanım durumu ve internet ile ilgili düşünceleri olmak üzere beş farklı alt başlıkta verilmiştir.

3.2.1. Anne-Babanın Demografik Özellikleri ile İlgili Bulgular

Anne-babanın anketin demografik özellikleri ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Anne-Babanın Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Erkek	61	44,9
	Kadın	75	55,1
Yaş	20-25 yaş	14	10,3
	25-30 yaş	15	11,0
	30-40 yaş	45	33,1
	40-50 yaş ve üzeri	62	45,6
Eğitim Düzeyi	İlkokul – Ortaokul	9	6,6
	Lise	21	15,4
	Fakülte-Yüksekokul	61	44,9
	Yüksek Lisans	7	5,1
	Doktora	38	27,9

Tablo 3.8. (Devam)

Medeni durum	Bekar	14	10,3
	Evli	121	89,0
	Boşanmış	1	,7
Annenin çalışma durumu	Evet	69	50,7
	Hayır	65	47,8
Çocuk durumu	1 çocuk	12	8,8
	2 çocuk	56	41,2
	3 çocuk ve üstü	50	36,8
	Çocuksuz	18	13,2

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan anne-babanın, % 44.9'u erkek ve % 55.1'i kadın, % 10.3'ü 20-25 yaşında, % 11'i 25-30 yaşında, % 33.1'i 30-40 yaşında ve % 45.6'sı 40-50 yaş ve üzeri, % 6.6'sı İlkokul – Ortaokul, % 15.4'ü Lise, % 44.9'u Fakülte-Yüksekokul, % 5.1'i Yüksek lisans ve % 27.9'u Doktora, % 10.3'ü bekar, % 89'u evli, % 0.7'si boşanmış, % 8.8'i 1 çocuklu, % 41.2'si 2 çocuk, % 36.8'i 3 çocuk ve üstüne sahipken % 13.2'si çocuksuz olduğu görülmektedir.

3.2.2. Anne-Babanın Televizyon İzleme Durumu ile ilgili Bulgular

Anne-babanın anketin televizyon izleme durumu ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.9 ve Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.9. Anne-Babanın Televizyon İzleme Durumu

		f	%
Evde TV olma durumu	Evet	131	96,3
	Hayır	5	3,7
Kaç TV olduğu	1 TV	44	32,4
	2 TV	67	49,3
	3 TV	21	15,4
	4 TV ve daha fazla	2	1,5
Günde ortalama kaç saat televizyon izleme durumu	1 saatten az	17	12,5
	1-2 saat	48	35,3
	3-4 saat	54	39,7
	4 saatten fazla	15	11,0
Hangi saatler arası daha yoğun televizyon izlenme durumu	7-12 saatleri arasında	6	4,4
	12-17 saatleri arasında	12	8,8
	17-22 saatleri arasında	88	64,7
	22-02 saatleri arasında	28	20,6

Tablo 3.9 (Devam)

Televizyonu ailece mi ayrı ayrı mı izleme durumu	Birlikte	76	55,9
	Ayrı	58	42,6
Daha çok ne zaman ailece televizyon izleme durumu	Akşamları	109	80,1
	Hafta sonları	24	17,6
	Diğer	1	,7
Aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatlerin olma durumu	Evet	92	67,6
	Hayır	37	27,2
Evde televizyon izlemenin dışında yapılan etkinlikler	Kitap okuma	39	28,7
	Ailece sohbet	24	17,6
	Tartışma (Fikir alışverişi)	6	4,4
	Çocuklarla ilgilenme	50	36,8
	Ev işlerine yardım ederim	10	7,4
	Diğer	2	1,5

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan anne-babanın, % 96.3'ünün evinde televizyon varken % 3.7'sinin evinde TV yok, % 32.4'ünün evinde 1 televizyon, % 49.3'ünün evinde 2 televizyon, % 15.4'ünün evinde 3 televizyon ve % 1.5'inin evinde 4 televizyon ve daha fazla var, % 12.5'i 1 saatten az, % 35.3'ü 1-2 saat, % 39.7'si 3-4 saat, % 11'i 4 saatten fazla televizyon seyretmekte, % 4.4'ü 7-12 saatleri arasında, % 8.8'i 12-17 saatleri arasında, % 64.7'si 17-22 saatleri arasında, % 20.6'sı 22-02 saatleri arasında daha yoğun olarak televizyon seyretmektedir, % 55.9'u televizyonu ailesiyle birlikte, % 42.6'sı yalnız başına televizyon seyretmektedir, % 80.1'i akşamları ailesiyle birlikte, % 17.6'sı hafta sonları ailesiyle birlikte, % 0.7'si diğer zamanlarda televizyon seyretmekte, % 67.6'sı aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatlerin olduğunu, % 27.2'si olmadığını belirtmiştir, evde televizyon izlemenin dışında % 28.7'si kitap okuduğunu, % 17.6'sı ailece sohbet ettiklerini, % 4.4'ü tartışma yaptıklarını, % 36.8'i çocuklarla ilgilendiğini, % 7.4'ü ev işlerine yardımcı olduğunu ve % 1.5'i diğer faaliyetlerde bulunduklarını belirtmiştir.

Tablo 3.10. Anne-Babanın Televizyonda En Çok İzledikleri Programlar

Önem sırası	Haber		Magazin-Eğlence		Açık oturum-Tartışma		Yarışma		Sinema		Belgesel	
	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%	f	%
1	80	58,8	14	10,3	13	9,6	14	10,3	13	9,6	3	2,2
2	15	11,0	20	14,7	39	28,7	22	16,2	15	11,0	2	1,5
3	7	5,1	13	9,6	14	10,3	24	17,6	28	20,6	-	-
4	8	5,9	7	5,1	8	5,9	13	9,6	19	14,0	-	-
5	3	2,2	15	11,0	10	7,4	9	6,6	10	7,4	-	-

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan anne-babaların, % 58.8 ile 1. sırada “Haber”leri izledikleri, % 28.7 ile 2. sırada “Açık oturum-Tartışma” programlarını izledikleri, % 20.6 ile 3. sırada “Sinema” izledikleri, % 9.6 ile 4. sırada “Yarışma” programlarını izledikleri, % 11 ile 5. sırada “Magazin-Eğlence programları” izledikleri ve “Belgesel” programlarını nerdeyse hiç denecek kadar çok az izledikleri görülmektedir.

3.2.3. Anne-Babanın Televizyon ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Anne-babanın anketin televizyon ile ilgili düşüncelerine ait maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.11. Anne-Babanın Televizyon ile İlgili Düşünceleri

		f	%
Televizyon aile içi iletişimi tehdit eder	Hiç Katılmıyorum	18	13,2
	Kısmen Katılmıyorum	19	14,0
	Emin Değilim	7	5,1
	Kısmen Katılıyorum	49	36,0
	Tamamen Katılıyorum	41	30,1
Aile bireylerini birbirine yabancılaştırır	Hiç Katılmıyorum	22	16,2
	Kısmen Katılmıyorum	28	20,6
	Emin Değilim	8	5,9
	Kısmen Katılıyorum	45	33,1
	Tamamen Katılıyorum	31	22,8
Aile içi problemlerimi unutturur	Hiç Katılmıyorum	53	39,0
	Kısmen Katılmıyorum	21	15,4
	Emin Değilim	19	14,0
	Kısmen Katılıyorum	26	19,1
	Tamamen Katılıyorum	15	11,0
Aile bireyleri birbirleriyle diyalog kurmakta zorlanır	Hiç Katılmıyorum	20	14,7
	Kısmen Katılmıyorum	26	19,1
	Emin Değilim	18	13,2
	Kısmen Katılıyorum	47	34,6
	Tamamen Katılıyorum	23	16,9
Aileyi bir arada tutar	Hiç Katılmıyorum	55	40,4
	Kısmen Katılmıyorum	29	21,3
	Emin Değilim	18	13,2
	Kısmen Katılıyorum	26	19,1
	Tamamen Katılıyorum	6	4,4

Tablo 3.11.(Devam)

Ailenin eğlence ihtiyacını karşılar	Hiç Katılmıyorum	16	11,8
	Kısmen Katılmıyorum	28	20,6
	Emin Değilim	23	16,9
	Kısmen Katılıyorum	55	40,4
	Tamamen Katılıyorum	12	8,8
Televizyon kullanımı aile içi iletişime engel olmayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılmalıdır.	Hiç Katılmıyorum	5	3,7
	Kısmen Katılmıyorum	8	5,9
	Emin Değilim	6	4,4
	Kısmen Katılıyorum	33	24,3
	Tamamen Katılıyorum	82	60,3
Aile bireylerinin daha özverili olmasına neden oluyor.	Hiç Katılmıyorum	66	48,5
	Kısmen Katılmıyorum	23	16,9
	Emin Değilim	25	18,4
	Kısmen Katılıyorum	13	9,6
	Tamamen Katılıyorum	7	5,1
Sevilen ortak programlarla aile içi paylaşım artıyor.	Hiç Katılmıyorum	12	8,8
	Kısmen Katılmıyorum	23	16,9
	Emin Değilim	20	14,7
	Kısmen Katılıyorum	60	44,1
	Tamamen Katılıyorum	19	14,0
Direkt konuşulmayan ailevi sorunların konuşulmasına zemin hazırlıyor.	Hiç Katılmıyorum	53	39,0
	Kısmen Katılmıyorum	22	16,2
	Emin Değilim	25	18,4
	Kısmen Katılıyorum	25	18,4
	Tamamen Katılıyorum	9	6,6

Tablo incelendiğinde televizyon ile ilgili olarak:

“**Televizyon aile içi iletişimi tehdit eder**” maddesine % 13.2’si “Hiç Katılmıyorum”, % 14’ü “Kısmen Katılmıyorum”, % 5.1’i “Emin Değilim”, % 36’sı “Kısmen Katılıyorum” ve % 30.1’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Aile bireylerini birbirine yabancılaştırır**” maddesine % 16.2’si “Hiç Katılmıyorum”, % 20.6’sı “Kısmen Katılmıyorum”, % 5.9’u “Emin Değilim”, % 33.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 22.8’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Aile içi problemlerimi unutturur**” maddesine % 39’u “Hiç Katılmıyorum”, % 15.4’ü “Kısmen Katılmıyorum”, % 14’ü “Emin Değilim”, % 19.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 11’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“**Aile bireyleri birbirleriyle diyalog kurmakta zorlanır**” maddesine % 14.7’si “Hiç Katılmıyorum”, % 19.1’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 13.2’si “Emin Değilim”, %

34.6'sı "Kısmen Katılıyorum" ve % 16.9'u "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"**Aileyi bir arada tutar**" maddesine % 40.4'ü "Hiç Katılmıyorum", % 21.3'ü "Kısmen Katılmıyorum", % 13.2'si "Emin Değilim", % 19.1'i "Kısmen Katılıyorum" ve % 4.4'ü "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"**Ailenin eğlence ihtiyacını karşılar**" maddesine % 11.8'i "Hiç Katılmıyorum", % 20.6'sı "Kısmen Katılmıyorum", % 16.9'u "Emin Değilim", % 40.4'ü "Kısmen Katılıyorum" ve % 8.8'i "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"**Televizyon kullanımı aile içi iletişime engel olmayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılmalıdır.**" maddesine % 3.7'si "Hiç Katılmıyorum", % 5.9'u "Kısmen Katılmıyorum", % 4.4'ü "Emin Değilim", % 24.3'ü "Kısmen Katılıyorum" ve % 60.3'ü "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"**Aile bireylerinin daha özverili olmasına neden oluyor.**" maddesine % 48.5'i "Hiç Katılmıyorum", % 16.9'u "Kısmen Katılmıyorum", % 18.4'ü "Emin Değilim", % 9.6'sı "Kısmen Katılıyorum" ve % 5.1'i "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"**Sevilen ortak programlarla aile içi paylaşım artıyor.**" maddesine % 8.8'i "Hiç Katılmıyorum", % 16.9'u "Kısmen Katılmıyorum", % 14.7'si "Emin Değilim", % 44.1'i "Kısmen Katılıyorum" ve % 14'ü "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

"**Direkt konuşulmayan ailevi sorunların konuşulmasına zemin hazırlıyor**" maddesine % 39'u "Hiç Katılmıyorum", % 16.2'si "Kısmen Katılmıyorum", % 18.4'ü "Emin Değilim", % 18.4'ü "Kısmen Katılıyorum" ve % 6.6'sı "Tamamen Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

3.2.4. Anne-Babanın İnternet Kullanım Durumu ile ilgili Bulgular

Anne-babanın anketin internet kullanma durumu ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.12 ve Tablo 3.13'de verilmiştir.

Tablo 3.12. Anne-Babanın İnternet Kullanım Durumu

		f	%
Evde internet ağı olma durumu	Evet	123	90,4
	Hayır	11	8,1
İnterneti aile üyelerinden en fazla kullananlar	Anne	6	4,4
	Baba	42	30,9
	Çocuklar	77	56,6
Hangi saatlerde evde internet kullanma durumu	7-12 saatleri arasında	6	4,4
	12-17 saatleri arasında	15	11,0
	17-22 saatleri arasında	68	50,0
	22-02 saatleri arasında	36	26,5
Günde ortalama kaç saat internet kullanma durumu	1 saatten az	31	22,8
	1-2 saat	56	41,2
	3-4 saat	31	22,8
	4 saatten fazla	5	3,7

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan anne-babanın, % 90.4'ünün evinde internet varken % 8.1'inin evinde internet yok, % 4.4'ünün evinde interneti en fazla anne, % 30.9'unun evinde interneti en fazla baba, % 56.6'sının evinde interneti en fazla anne-babanın kullandığını belirtmişler, % 4.4'ü 7-12 saatleri arasında, % 11'i 12-17 saatleri arasında, % 50'si 17-22 saatleri arasında, % 26.5'i 22-02 saatleri arasında internet kullanmakta, % 22.8'i interneti günde 1 saatten az, % 41.2'si interneti günde 1-2 saat, % 22.8'i interneti günde 3-4 saat, % 3.7'si evde interneti günde 4 saatten fazla kullandığını belirtmiştir.

Tablo 3.13. Anne-Babanın İnterneti En Çok Kullanma Durumları

	Elektronik postaları kontrol etmek		Bankacılık işlemleri		Alışveriş yapmak		MSN, ICQ,Skype kullanarak sohbet etmek		Sosyal medya kullanmak		Dizi, film, video, müzik		Haber, Güncel olaylar, Hava durumu		Okul / iş için araştırma yapmak		Oyun oynamak		İşimle ilgili sorumlulukları yerine getirme		Kültür-Sanat	
Önem sırası	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	34	25,0	6	4,4	8	5,9	1	,7	12	8,8	2	1,5	22	16,2	16	11,8	9	6,6	14	10,3	3	2,2
2	12	8,8	17	12,5	13	9,6	4	2,9	12	8,8	8	5,9	19	14,0	20	14,7	1	,7	8	5,9	3	2,2
3	11	8,1	20	14,7	16	11,8	9	6,6	10	7,4	8	5,9	14	10,3	6	4,4	3	2,2	3	2,2	7	5,1
4	10	7,4	8	5,9	8	5,9	6	4,4	12	8,8	7	5,1	7	5,1	5	3,7	3	2,2	7	5,1	4	2,9
5	7	5,1	8	5,9	2	1,5	2	1,5	7	5,1	6	4,4	7	5,1	3	2,2	6	4,4	4	2,9	7	5,1
6	2	1,5	1	,7	4	2,9	5	3,7	-	-	5	3,7	3	2,2	5	3,7	3	2,2	6	4,4	7	5,1
7	1	,7	2	1,5	3	2,2	2	1,5	2	1,5	-	-	4	2,9	3	2,2	2	1,5	4	2,9	4	2,9
8	2	1,5	1	,7	3	2,2	1	,7	3	2,2	3	2,2	1	,7	3	2,2	3	2,2	1	,7	3	2,2
9	1	,7	-	-	2	1,5	2	1,5	1	,7	1	,7	3	2,2	2	1,5	2	1,5	2	1,5	3	2,2
10	-	-	-	-	-	-	4	2,9	4	2,9	1	,7	1	,7	2	1,5	5	3,7	3	2,2	1	,7
11	1	,7	-	-	1	,7	-	-	-	-	1	,7	-	-	1	,7	2	1,5	5	3,6	2	1,5

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan anne-babaların, % 25 ile 1. sırada “Elektronik postaları kontrol etmek”, % 14.7 ile 2. sırada “Okul / iş için araştırma yapmak”, % 14.7 ile 3. sırada “Bankacılık işlemleri”, % 8.8 ile 4. sırada “Sosyal medya kullanmak”, % 5.1 ile 5. sırada “Kültür sanat”, % 3.7 ile 6. sırada “Dizi, film, video, müzik” izlemek, % 2.9 ile 7. sırada “Haber, Güncel olaylar, Hava durumu” izlemek, % 2.2 ile 8. sırada “Alışveriş yapmak”, % 1.5 ile 9. sırada MSN, ICQ,Skype kullanarak sohbet etmek, % 3.7 ile 10. sırada “Oyun oynamak”, % 3.6 ile 11. sırada işimle ilgili sorumlulukları yerine getirmek için interneti kullandıkları görülmektedir.

3.2.5. Anne-Babaların İnternet ile İlgili Düşüncelerine Ait Bulgular

Anne-babaların anketin internet ile ilgili düşüncelerine ait maddelerine verdikleri yanıtlar Tablo 3.14’de verilmiştir.

Tablo 3.14. Anne-Babaların İnternet ile İlgili Düşünceleri

		f	%
1 İnternet yüz yüze iletişimini zayıflatır	Hiç Katılmıyorum	26	19,1
	Kısmen Katılmıyorum	11	8,1
	Emin Değilim	3	2,2
	Kısmen Katılıyorum	41	30,1
	Tamamen Katılıyorum	44	32,4
2 İnternet ebeveyn çocuk ilişkilerini zayıflatır	Hiç Katılmıyorum	7	5,1
	Kısmen Katılmıyorum	19	14,0
	Emin Değilim	10	7,4
	Kısmen Katılıyorum	44	32,4
	Tamamen Katılıyorum	45	33,1
3 İnternet ailede rol çatışmasına neden olur	Hiç Katılmıyorum	34	25,0
	Kısmen Katılmıyorum	17	12,5
	Emin Değilim	23	16,9
	Kısmen Katılıyorum	32	23,5
	Tamamen Katılıyorum	19	14,0
4 İnternet bağımlılığı aile ilişkilerini ve aile içi iletişimi tehdit eder	Hiç Katılmıyorum	11	8,1
	Kısmen Katılmıyorum	5	3,7
	Emin Değilim	8	5,9
	Kısmen Katılıyorum	41	30,1
	Tamamen Katılıyorum	60	44,1
5 İnternet kullanımı aile içi iletişime engel olmayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılmalıdır.	Hiç Katılmıyorum	4	2,9
	Kısmen Katılmıyorum	9	6,6
	Emin Değilim	10	7,4
	Kısmen Katılıyorum	23	16,9
	Tamamen Katılıyorum	79	58,1

Tablo 3.14.(Devam)

6 Fikir alışverişinde bulunmamıza katkı sağlar	Hiç Katılmıyorum	19	14,0
	Kısmen Katılmıyorum	23	16,9
	Emin Değilim	22	16,2
	Kısmen Katılıyorum	48	35,3
	Tamamen Katılıyorum	13	9,6
7 Aile bireylerinin sosyalleşmesine katkı sağlar	Hiç Katılmıyorum	28	20,6
	Kısmen Katılmıyorum	25	18,4
	Emin Değilim	25	18,4
	Kısmen Katılıyorum	37	27,2
	Tamamen Katılıyorum	10	7,4

Tablo incelendiğinde internet ile ilgili olarak:

“İnternet yüz yüze iletişimini zayıflatır” maddesine % 19.1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 8.1’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 2.2’si “Emin Değilim”, % 30.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 32.4’ü “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“İnternet ebeveyn çocuk ilişkilerini zayıflatır” maddesine % 5.1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 14’ü “Kısmen Katılmıyorum”, % 7.4’ü “Emin Değilim”, % 32.4’ü “Kısmen Katılıyorum” ve % 33.1’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“İnternet ailede rol çatışmasına neden olur” maddesine % 25’i “Hiç Katılmıyorum”, % 12.5’i “Kısmen Katılmıyorum”, % 16.9’u “Emin Değilim”, % 23.5’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 14’ü “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“İnternet bağımlılığı aile ilişkilerini ve aile içi iletişimi tehdit eder” maddesine % 8.1’i “Hiç Katılmıyorum”, % 3.7’si “Kısmen Katılmıyorum”, % 5.9’u “Emin Değilim”, % 30.1’i “Kısmen Katılıyorum” ve % 44.1’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“İnternet kullanımı aile içi iletişime engel olmayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılmalıdır.” maddesine % 2.9’u “Hiç Katılmıyorum”, % 6.6’sı “Kısmen Katılmıyorum”, % 7.4’ü “Emin Değilim”, % 16.9’u “Kısmen Katılıyorum” ve % 58.1’i “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“Fikir alışverişinde bulunmamıza katkı sağlar” maddesine % 14’ü “Hiç Katılmıyorum”, % 16.9’u “Kısmen Katılmıyorum”, % 16.2’si “Emin Değilim”, %

35.3'ü “Kısmen Katılıyorum” ve % 9.6'sı “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

“Aile bireylerinin sosyalleşmesine katkı sağlar” maddesine % 20.6'sı “Hiç Katılmıyorum”, % 18.4'ü “Kısmen Katılmıyorum”, % 18.4'ü “Emin Değilim”, % 27.2'si “Kısmen Katılıyorum” ve % 7.4'ü “Tamamen Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

3.3. ANNE-BABA VE ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI İLE İLGİLİ BULGULAR

Anne-babanın ve çocukların anketin televizyon izleme durumu ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olup olmadığını anlamak amacıyla ki-kare analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 3.15'de verilmiştir.

Tablo 3.15. Anne-Babanın ve Çocukların Televizyon İzleme Durumu ile İlgili Karşılaştırma

		Anne-Baba		Çocuk		Ki-kare	p
		f	%				
Evde TV olma durumu	Evet	131	96,3	128	94,8	,364	,546
	Hayır	5	3,7	7	5,2		
Kaç TV olduğu	1 TV	44	32,4	36	26,7	2,406	,493
	2 TV	67	49,3	66	48,9		
	3 TV	21	15,4	29	21,5		
	4 TV ve daha fazla	2	1,5	1	,7		
Günde ortalama kaç saat televizyon izleme durumu	1 saatten az	17	12,5	28	20,7	8,830	,032
	1-2 saat	48	35,3	58	43,0		
	3-4 saat	54	39,7	33	24,4		
	4 saatten fazla	15	11,0	13	9,6		
Hangi saatler arası daha yoğun televizyon izlenme durumu	7-12 saatleri arasında	6	4,4	9	6,7	5,999	,199
	12-17 saatleri arasında	12	8,8	14	14,1		
	17-22 saatleri arasında	88	64,7	74	54,8		
	22-02 saatleri arasında	28	20,6	30	22,2		
	Diğer	-	-	4	3,0		
Televizyonu ailece mi ayrı ayrı mı izleme durumu	Birlikte	76	55,9	78	60,0	,154	,695
	Ayrı	58	42,6	54	40,0		

Tablo 3.15.(Devam)

Daha çok ne zaman ailece televizyon izleme durumu	Akşamları	109	80,1	84	62,2		
	Hafta sonları	24	17,6	37	27,4	8,437	,015
	Diğer	1	,7	5	3,7		
Aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatlerin olma durumu	Evet	92	67,6	84	62,2	1,753	,186
	Hayır	37	27,2	48	35,6		
Evde televizyon izlemenin dışında yapılan etkinlikler	Kitap okuma	39	28,7	27	20,0		
	Ailece sohbet	24	17,6	15	11,1		
	Tartışma (Fikir alışverişi)	6	4,4	13	9,6	12,090	,034
	Çocuklarla ilgilenme-Ders Çalışma	50	36,8	69	51,1		
	Ev işlerine yardım ederim	10	7,4	8	5,9		
	Diğer	2	1,5	-	-		

Tablo incelendiğinde, anne-babanın ve çocukların anketin televizyon izleme durumu ile ilgili “Günde ortalama kaç saat televizyon izleme durumu”, “Daha çok ne zaman ailece televizyon izleme durumu” ve “Evde televizyon izlemenin dışında yapılan etkinlikler” maddelerine verdikleri yanıtlar açısından aralarında farka ait ki-kare değerleri $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı iken diğer tüm maddelere ilişkin ki-kare değerleri $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgular, anne-babanın ve çocukların anketin televizyon izleme durumu ile ilgili “Günde ortalama kaç saat televizyon izleme durumu”, “Daha çok ne zaman ailece televizyon izleme durumu” ve “Evde televizyon izlemenin dışında yapılan etkinlikler” maddelerine verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olduğunu göstermektedir.

“Günde ortalama kaç saat televizyon izleme durumu” maddesine anne-babaların % 12.5’i “1 saatten az”, % 35.3’ü “1-2 saat”, % 39.7’si “3-4 saat”, % 11’i “4 saatten fazla”, çocukların % 20.7’si “1 saatten az”, % 43’ü “1-2 saat”, % 24.4’ü “3-4 saat”, % 9.6’sı “4 saatten fazla” yanıtını vermişlerdir. Sonuç olarak, anne-babaların çocuklara göre daha fazla televizyon izledikleri söylenebilir.

“Daha çok ne zaman ailece televizyon izleme durumu” maddesine anne-babaların % 80.1’i “Akşamları”, % 17.6’sı “Hafta sonları”, % 0.7’si “Diğer”, çocukların % 62.2’si “akşamları”, % 27.4’ü “Hafta sonları”, % 3.7’si “Diğer” yanıtını vermişlerdir. Sonuç olarak, anne-babalara göre daha çok akşamları ailece televizyon izledikleri belirtilirken, çocuklara göre daha çok hafta sonları ailece televizyon izledikleri söylenebilir.

“Evde televizyon izlemenin dışında yapılan etkinlikler” maddesine anne-babaların % 28.7’si “Kitap okuma”, % 17.6’sı “Ailece sohbet”, % 4.4’ü “Tartışma (Fikir alışverişi)”, % 36.8’i “Ders çalışırım”, % 7.4’ü “Ev işlerine yardım ederim”, % 1.5’i “Diğer”, çocukların % 20’si “Kitap okuma”, % 11.1’i “Ailece sohbet”, % 9.6’sı “Tartışma (Fikir alışverişi)”, % 51.1’i “Çocuklarla ilgilenirim”, % 5.9’u “Ev işlerine yardım ederim” yanıtını vermişlerdir. Sonuç olarak, anne-babaların çocuklara göre daha fazla oranda kitap okudukları, çocukların ise anne-babalara göre daha fazla oranda evde televizyon izleme dışında ders çalıştıkları söylenebilir.

Anne-babanın ve çocukların televizyonu en çok izleme durumları açısından aralarında ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla Spearmanrho sıra farkları korelasyon analizi uygulanmış, bulgular Tablo 3.16’da verilmiştir.

Tablo 3.16 Anne-Babanın ve Çocukların Televizyonu En Çok İzleme Durumları

		Anne-Baba	Çocuk	r	p
Televizyonda en çok izlenen programların önem sırası	Haber	1	6		
	Açık oturum-Tartışma	2	9		
	Sinema	3	3		
	Yarışma	4	2		
	Magazin-Eğlence	5	5	0,000	1,000
	Belgesel	6	4		
	Dizi film	7	1		
	Spor programı	8	7		
	Çizgi film	9	8		

Anne-Babanın ve çocukların televizyonu en çok izleme durumları açısından aralarında ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla Spearmanrho sıra farkları korelasyon analizi uygulanmış ve $r=.000$ olarak $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu anne-babanın ve çocukların televizyonu en çok izleme durumları açısından aralarında ilişki olmadığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle, anne-babanın ve çocukların televizyonu en çok izleme nedenleri açısından benzer olmadığı söylenebilir.

Anne-babanın ve çocukların anketin internet kullanma durumu ile ilgili maddelerine verdikleri yanıtlar açısından aralarında fark olup olmadığını anlamak amacıyla ki-kare analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 3.17’de verilmiştir.

Tablo 3.17. Anne-Babanın ve Çocukların İnternet Kullanma Durumu ile İlgili Karşılaştırma

		Anne-Baba		Çocuk		Ki-kare	p
		f	%	f	%		
Evde internet ağı olma durumu	Evet	123	90,4	124	91,9	,052	,820
	Hayır	11	8,1	10	7,4		
İnterneti aile üyelerinden en fazla kullananlar	Anne	6	4,4	2	1,5	4,551	,103
	Baba	42	30,9	33	24,4		
	Çocuklar	77	56,6	93	68,8		
Hangi saatlerde evde internet kullanma durumu	7-12 saatleri arasında	6	4,4	4	3,0	5,935	204
	12-17 saatleri arasında	15	11,0	7	5,2		
	17-22 saatleri arasında	68	50,0	75	55,6		
	22-02 saatleri arasında	36	26,5	39	28,9		
	Diğer	-	-	3	2,2		
Günde ortalama kaç saat internet kullanma durumu	1 saatten az	31	22,8	29	21,5	5,363	,147
	1-2 saat	56	41,2	54	40,0		
	3-4 saat	31	22,8	27	20,0		
	4 saatten fazla	5	3,7	15	11,1		

Tablo incelendiğinde, anne-babanın ve çocukların internet kullanma durumu ile ilgili tüm maddelere ilişkin ki-kare değerleri $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgular, anne-babanın ve çocukların internet kullanma durumu ile ilgili benzer özelliklerde olduğunu göstermektedir.

Anne-Babanın ve çocukların interneti en çok kullanma durumları açısından aralarında ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla Spearmanrho sıra farkları korelasyon analizi uygulanmış, bulgular Tablo 3.18’de verilmiştir.

Tablo 3.18. Anne-Babanın ve Çocukların İnterneti En Çok Kullanma Durumları

		Anne-Baba	Çocuk	r	p
İnterneti en çok kullanma önem sırası	Elektronik postaları kontrol etmek	1	8	,154	,633
	Okul / iş için araştırma yapmak	2	2		
	Bankacılık işlemleri	3	10		
	Sosyal medya kullanmak	4	1		
	Kültür sanat	5	11		
	Dizi, film, video, müzik	6	3		
	Haber, Güncel olaylar, Hava durumu	7	7		
	Alışveriş yapmak	8	9		
	MSN, ICQ,Skype kullanarak sohbet etmek	9	5		
	Oyun oynamak	10	4		
	İşimle ilgili sorumlulukları yerine getirmek	11	12		
	Zaman geçirmek	12	6		

Anne-babanın ve çocukların interneti en çok kullanma durumları açısından aralarında ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla Spearmanrho sıra farkları korelasyon analizi uygulanmış ve $r=.154$ olarak $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu anne-babanın ve çocukların interneti en çok kullanma durumları açısından aralarında ilişki olmadığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle, anne-babanın ve çocukların interneti en çok kullanma nedenleri açısından benzer olmadığı söylenebilir.

SONUÇ

Aile içi iletişim kapsamında anne baba ve çocuklar tarafından internet ve televizyon kullanma durumunun etkilerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada; ebeveynlerin ve çocukların televizyon ve internet kullanım durumları, hanelerdeki televizyon sayısı, interneti ve televizyonu ne amaçla kullandıkları, ebeveynler ve çocukların arasındaki iletişime etkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda;

1- Örneklem kitlesinde çocukların eğitim düzeyine bakıldığında büyük çoğunluğun ilköğretim düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır.

2- Çocukların ebeveynlerinin eğitim durumu verilen cevaplar göz önüne alındığında baba eğitim durumunun % 45 seviyesinde lisansüstü eğitim olduğu, anne eğitim seviyesinin % 34 seviyesinde lise düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu eğitim seviyeleri ile ailelerin televizyon ve internetin gençleri etkileyebileceğinin farkında olmaları gerektiği düşünülmektedir.

3- Anne babanın demografik özelliklerine bakıldığında anne babaların büyük çoğunluğu çalışmakta ve ortalama iki çocuğa sahip oldukları görülmektedir.

4- Verilen cevaplar doğrultusunda ebeveynlerden büyük çoğunluğunun evinde 3 televizyon olduğu, saat 17:00-22:00 arası iki saat televizyon izlediği görülmekle beraber, akşamları birlikte televizyon izlendiği en çok haberleri izledikleri görülmüştür. Aile birlikteyken televizyonun kapalı olduğu belirtilmiş olup, televizyon izlemenin dışında ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuklarıyla ilgilendiği yani çocukların derslerine yardım ya da çocuklarla vakit geçirme olarak belirtilmiştir.

5- Araştırmaya katılan çocukların verdikleri cevaplara bakıldığında büyük çoğunluğunun evinde ortalama iki televizyon olduğu, saat 17:00 – 22.00 arası iki saat televizyon izlediği görülmektedir. Ayrıca aile içinde akşamları birlikte televizyon izlendiği, daha çok dizi film izlendiği, aile birlikteyken televizyonun kapalı olduğu ve televizyon izlemenin dışında çocukların ders çalıştığı görülmüştür.

6- Bunlara dayanarak ebeveynlerin çocuklara göre daha fazla televizyon izlediği, ebeveynlerin ve çocukların izledikleri programların birbirinden farklılık gösterdiği ve ebeveynlerin çocuklarına zaman ayırdıkları gözlenmektedir. Bu da ebeveynlerin televizyonu orantılı, doğru ve faydalı kullanmak açısından çocukları yönlendirilebileceğinin farkında olabileceğini düşündürmektedir.

7- Ebeveynlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda televizyon ile ilgili düşünlerine bakıldığında;

Televizyonun aile içi iletişimi tehdit ettiği, aile bireylerini birbirine yabancılaştırdığı, aile bireylerinin diyalog kurmakta zorlandığı, ailenin eğlence ihtiyacının karşılandığı, sevilen ortak programların aile içi paylaşımı artırdığı görülmekte olup, aile içi problemlerin televizyon izlerken ötelenmediği, aileyi bir arada tutmadığı, aile bireylerinin daha özverili olmadığı, konuşulamayan aile içi problemlerin televizyon başındayken konuşulmadığı görülmektedir.

8- Çocukların verdikleri cevaplar doğrultusunda televizyon ile ilgili düşüncelerine bakıldığında;

Çocukların çoğunluğu televizyonun aile içi sohbeti engellediğini, program tercihinde anlaşılmaması durumunda aile içi huzursuzluklara yaşandığı, evde birden fazla televizyon olmasının aile içi ilişkileri zedelediğini, aile içi ilişkileri konu alan yapımların aile bireylerini olumlu etkilediği konusunda emin olunmadığı görülmüş olup, aile bireylerinin televizyon başındayken sorunlarına çözüm bulunmadığı, aile bireylerinin özverili olmadığı buna rağmen aile bireylerinin bencil olmadığı, evde birden fazla televizyon bulunsa bile aile bireylerinin başına buyruk davranmadıkları, televizyonun kurgusal dünyasına karşın gençlerin bağımsız yaşamaya özenmedikleri görülmüştür.

9- Genel olarak ebeveynler de çocuklar da televizyonun aile içi iletişime engel olduğu görüşünü taşımaktadır. Aile içindeki televizyon sayısının aile bireyleri arasındaki diyalogu engellediği, aile bireylerinin program tercihlerinde özverili olunmadığı, televizyonun aile içi problemleri unutturmadığı görülmüştür. Televizyonun aile içi iletişime engel olamayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılması televizyonu aile içi iletişim için zarar olmaktan çıkaracağı ortak paylaşımlarla faydalı hale getirilebileceği düşünülmektedir.

10- İnternet kullanım durumu açısından ebeveyn ve çocuklar ele alındığında;

Her iki araştırma sonucuna göre evde internet ağı bulunmakta, en fazla çocuklar kullanmakta, saat 17:00-22.00 arası ortalama iki saat kullanılmakta olduğu görülmüştür. Bu da benzer özellikler olduğunu göstermektedir.

11- İnternetin ne amaçla kullanıldığı incelendiğinde; ebeveynler ve çocuklar arasında benzer özellik olmadığı görülmüştür. Çocuklar interneti öncelikli olarak sosyal

medya için kullanırken ebeveynlerin elektronik postalarını kontrol etmek için kullandığı görülmüştür.

12- Çocukların internet ile ilgili düşünceleri incelendiğinde; çoğunluğun aile ile geçirilen zamanın azaldığını, aile ile yüz yüze iletişimi zayıflattığı, derslere hazırlanmakta etkili olduğu, internette edinilen bilgilerin aile içinde paylaşıldığı görülmektedirken, internetin sorumlukların yerine getirilmesinde engel teşkil etmediği, internete girilmediği zamanlarda yalnızlık hissedilmediği, internet kullanımının süresinin aile içinde anlaşmazlıklara sebep olmadığı ve ebeveynlerin internet kullanımından dolayı çocukları ihmal etmediği görülmektedir.

13- Ebeveynler de çocuklar gibi internetin yüz yüze iletişimi zayıflattığını düşünmekte olup, internetin ebeveyn çocuk ilişkilerini zayıflattığını, internet bağımlılığının aile ilişkilerini tehdit ettiğini, fikir alışverişinde bulunma hususunda katkı sağladığını, aile bireylerinin sosyalleşmesine katkı sağladığını düşündükleri görülmüştür.

14- Ebeveynlerin yeterli düzeyde eğitim aldıkları düşünüldüğünde gençlerin internet kullanırken ailelerin kontrolünde olmaları, internet kullanımına sınırlama getirerek aile ilişkilerine zarar vermeden doğru ve yararlı bir şekilde kullanmaları konusunda çocukları yönlendirebileceği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Teknolojinin insan hayatına getirdiği kolaylık ve rahatlık insanın sosyal yaşamını daraltmıştır. İnsanlar teknolojik rahatlıkla boş zamanlarını çoğaltırken bu boş zamanları araştırmamıza konu olan televizyon ve internet ile doldurmayı tercih etmektedirler.

. Teknolojik gelişmeler sosyal değişimden daha hızlı ilerlediği için arada bir denge sağlanması gerekmektedir. Bu süreç içinde aile de etkilenmiştir. Günümüzde ailelerin birçoğu sadece akşamları beraber vakit geçirebilmektedir. Bu zaman diliminde de ebeveynlerin kendi sorumluluklarıyla, çocukların kendi sorumluluklarıyla ilgilendiği düşünülürse kuvvetli aile ilişkilerinin oluşması mümkün gibi görülememektedir. Bunun için belirli zaman dilimlerinde aile içi toplantılar yapılmalı, aile bireylerinin paylaşımlarının artırılması sağlanmalı ve aile içi iletişime yönelik eğitimler yapılmalıdır.

. Aile fertlerinin ailenin birliği ve bütünlüğü için gerekli olduğu hissettirilmeli ve bu yönde bilinç oluşturulmalıdır. Böylece aile ilişkileri daha sağlam kurulan aileler oluşacak ve ailesinden uzaklaşan birey kendinde bir eksiklik hissedecektir.

. Çocukların okul dışında sosyal aktivitelere katılmaya çalışılmasıyla sosyal çevresinin genişletilmeye çalışılması sağlanmalıdır.

. Ebeveynlerin küçük yaşlardan itibaren çocukların boş zaman algısını geliştirmesi sağlanmalı, boş zamanı “boş” olarak değil kendileri ve aileleri için “faydalı zaman” haline dönüştürmeye çalışması sağlanmalıdır.

. Günümüz hayat şartlarında zaten birbirine çok fazla zaman ayıramayan aile bireylerinin ilişkileri bozulabilir. Bu durumda aile bireyleri birbirini bırakmadan herhangi bir teknolojik aletin kucağına itmeden birbirlerinin duygu dünyalarına girme konusunda bilinçlendirilmelidir.

. Aile bireylerinin hep birlikte olduğu ve birlikte gerçekleştireceğı hobiler gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır.

. Televizyon ve internetin zararlı etkilerinden korunmak için öncelikle ebeveynler bilinçlenmeli daha sonra aile bireyleri yönlendirmelidir. Bunların kullanımına bir sınırlama getirilmesi aile içinde sağlıklı bir iletişimin oluşmasına daha sağlıklı bir zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarcalı, S. (1997). *Türkiye’de Kamusal Radyodan Özel Radyo ve Televizyona Geçiş Süreci*. Ankara: Punto.
- Alemdar, K. ve Erdoğan İ. (2002). *Öteki Kuram Kitle İletişimine Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Open Society Institute.(2005). *Avrupa’da Televizyon: Düzenleme, Politikalar ve Bağımsızlık, İzleme Raporu*. Erişim Tarihi: 4 Nisan 2012, http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/volone_20051011_0.pdf.
- Akgül, M.(1995). *İnternet: Bilgiye Erişimin Yeni Araç ve Olanakları*, Ankara: Bilkent Üniversitesi Yayınları.
- Alankuş, S. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, İstanbul: Bia.
- Atabek, Ü. (2001). *İletişim ve Teknoloji*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Bal, H. Ç. (2002). *Bilgisayar ve İnternet*. Rize: Akademi Yayınevi.
- Baltacı, Ö. *İletişim ve İletişim Becerileri*, Erişim Tarihi: 21 Şubat 2012, <http://www.pdrcliyiz.biz/iletisim-iletisim-becerileri-t4976.html>.
- Baran, A.G.(2004). “Türkiye’de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi”, *Türkiyat Araştırma Dergisi*, Sayı: 1, Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2012, http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/agb_model/agb_model.htm.
- Batmaz V. Aksoy A. (1995). *Türkiye’de Televizyon ve Aile*. Ankara:T.C Başbakanlık, Aile Araştırma Kurumu.
- Bölükbaşı, K.(2005). “İnternet Kafeler”. *İnternet ve Toplum*. Ahmet Tarcan (Ed.) Ankara: Anı Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2005). *Keşkesiz Bir Yaşam İçin İletişim*.İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dönmezer, İ. (1999).*Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Çalapkulu, Ç.(2011). *Türk Aile İçi İlişkilerinde İletişim Süreci Eşler Arası İletişim Düzeyi Üzerine Deneme*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.ErişimTarihi:17 Ocak2012, www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/001.pdf.
- Çelenk,S.(2002).“Medyada Kaynak Bölüşümü ve Rating Savaşları”, Erişim Tarihi: 5 Mayıs2012, <http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=803>.

- Çelik, C. (2010). “Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din, Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 8. Erişim Tarihi 30Aralık2011, www.karadenizdergi.com/turkce/wp-content/uploads/8.3.pdf.
- Erkal, M. (1991). *Türk Ailesi ve Batı Avrupa'daki Bazı Değişmeler. Aile Yazıları II*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Demir, E. (2006). *Birey Yaşamına İlişkin Konularda İnternet Kullanımının Etkisinin Belirlenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erdoğan, E. (2008). *İletişimin Temel Özellikleri*, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2012, <http://www.erdalerdogdu.com/pr-halkla-iliskiler/iletisimin-temel-ozellikler>.
- Erdoğan, İ. (1999). “İlk Çağlardaki Egemen İletişim Biçimleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Kültür ve İletişim*. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013, <http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/ancient.pdf>.
- Freire P. (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi*. (Çev: Dilek Hattatoğlu ve Erol Özbek). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Gökçe, B. (1991). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazıları I*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Gökçöl, O. “Bilgi Teknolojileri ve İnternet/Çokça Sorulan Sorular”. Erişim Tarihi: 08.08.2012, <http://www.eng.bahcesehir.edu.tr/css/bolum2/bolum2.html>.
- Günalp, C. (2007), *Kamu ve Özel Televizyon Yayıncılığında İzleyici Araştırmaları ve Ratingin Rolü*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hançerlioğlu, O. (2001). *Toplumbilim Sözlüğü*, (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Innis, H.(1951). *The Bias Of Communciation*. Erişim Tarihi 12 Mayıs 2013, <http://www.media-studies.ca/articles/innis.htm>.
- İlhan, V. (2005). *Teknolojide İnsani Boyut: Yeni İletişim Teknolojilerinin Gündelik Hayattaki Yeri (Kayseri Örneği)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnternetin Doğuşu ve Tarihi Gelişimi. Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2012, <http://www.belgeler.com/blg/8xx/nternetin-douu-ve-geliim-sreci>.
- Järtsch, B. ve Pre_Ssler, H. (1996), “İnternet”, *Deutschland Dergisi*, 4, 44-49.

- Kağıtçıbaşı, Ç.(1991).*Aile ve Kültürel Psikoloji, Aile Yazıları III*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.
- Kara, H.(2003) “*Bilgisayar/İnternet Teknolojisi ve Değişen Gazetecilik*”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, (Der. Sevda Alankuş), İstanbul: Bia.
- Könezoğlu, B.(2006). *Aile ve Ailenin Korunması*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mangır, M.(2011). Aile İçi İletişimin Aile Üzerine Etkileri, Erişim Tarihi 29 Aralık2011, <http://www.doktorsitesi.com/yazi/aile-ici-iletisimin-aile-uzerindeki-etkileri>.
- Marks, K. (1969).“Alman İdeolojisi”. *Feuerbach*,(Çeviren Sevim Belli), İstanbul: Sol Yayınları.
- Medya Okuryazarlığı İçerikleri Aile Çocuk ve Televizyon.(2012)Erişim Tarihi: 13 Aralık 2012, http://medyatiki.blogspot.com/2012_08_01_archive.html.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Gazetecilik Radyo Televizyon Tarih*, Ankara: MEB.
- Mutlu, E.(1991). *Televizyonu Anlama*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum*.Ankara: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu.
- Mutlu, E. (2001) “Ne Olacak Bu Kamu Yayıncılarının Hali?”*.Medya Politikaları*. (Der. D. Beybin Kejanlıoğlu, Sevilay Çelenk, Gülseren Adaklı), Ankara: İmge.
- Mutlu E. (2005). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Odabaşı, H.F. (2002). *Çocuk ve İnternet*. İstanbul: Kapital Medya A.Ş.
- Oskay, Ü. (1998). *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. İstanbul: Der Yayıncılık.
- Oskay, Ü. (1999). *İletişimin ABC' si*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özgüven, İ. E.(2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özkalp, E.(2000).*Sosyolojiye Giriş*. (10. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özmen F.(2007). *Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi ve Bir Uygulama Örneği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztoprak, M.T. (2001). *Bilgisayar İletişim Ağlarının Büro Çalışanları Üzerine Etkileri ve Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Pak, N.K.(2001).“İnternet Haftası Açılış Toplantısı Konuşması”.(12.04.2001). TÜBİTAK, Erişim Tarihi: 26.09.2012, <http://www.internethaftasi.org.tr/hafta01/acilis/tubitak.html>
- Sartori, G. (2004). *Görmenin İktidarı*, (Çev.Gül Batuş, Bahar Ulukan). Ankara: İletişim Yayınları.
- Tarcan, A.(2005). *İnternet ve Toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TUİK, (2012). *Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, Ankara:TUİK.
- Tutar, Yılmaz ve Erdönmez, C. (2003).*Genel ve Teknik İletişim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tutar, H. Yılmaz,K.(2003).*Genel İletişim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Türkoğlu, N. (2003), *Kitle İletişimi ve Kültür*. İstanbul: Naos Yayınları.
- Vergin, N.(1991). *Toplumsal Değişme ve Türkiye’de Aile*, Aile Yazıları III. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.
- Vivan, J. (1999). *Media of MassCommunication, Fifth Edition*. Boston: Allynand Bacon,http://www.gobokee.net/get_book.php?u=aHR0cDovL2FjLWpvdXJuYWwub3JnL2pvdXJuYWwvMjAwOC9TcHJpbmcvQm9va1JldmldzIucGRmClRoZSBNZWRpYSBvZiBNYXNzIENvbW11bmljYXRpb24gKDkgZWQuKQ=
- Yalçın, C.(2003). “Sosyolojik Bir Bakış Açısıyla İnternet”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 77-89.
- Yaman, E. (2011). *İletişimin Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H.(2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana- Baba ve Çocuk: Ailede Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, A.N. (1999). *Kamu Yayın Kurumları ve Yeniden Yapılanma*, Ankara: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu.
- Yücedoğan, G. (2002) “İnternet Haberciliği”, *İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi* XIV, 143-150.
- Zeybek, I. (2002). Yeni Bir İletişim Dizgesi: Chat Dili, *İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt: XIV,417-434.

EKLER

Ek 1. Ebeveyn Anket Formu

Anket / Televizyon ve İnternet Kullanımı / EBEVEYN

Bu anket, televizyon ve internet kullanımının Türk aile yapısı üzerindeki etkisini incelemek üzere yapılmaktadır.

1) Cinsiyetiniz? 1 () Erkek 2() Kadın

2) Yaşınız

1() 20-25 2() 25-30 3() 30-40 4() 40-50 ve üzeri

3) Eğitim Düzeyiniz?

1() İlkokul – Ortaokul 2() Lise 3() Fakülte-Yüksekokul 4() Yüksek Lisans 5 () Doktora

4) Medeni Durumunuz ? 1() Bekar 2() Evli 3() Boşanmış

5) Çocuk Durumu 1() 1 2() 2 3() 3-+ 4() Çocuksuz

6) Ev hanımının iş durumu 1() Çalışıyor 2() Çalışmıyor

Televizyon İzleme ve İnternet Kullanım Durumu

1) Evinizde televizyon var mı? 1 () Evet 2() Hayır

(CEVABINIZ HAYIR İSE 10.SORUYA GEÇİNİZ)

2) Kaç televizyon var? 1() 1 2()2 3()3 4()4-+

3) Günde ortalama kaç saat televizyon izlersiniz?

1()1 saatten az 2() 1-2 saat 3() 3-4 saat 4() 4 - +

4) Hangi saatler arası daha yoğun televizyon izlemektesiniz?

1() 7-12 2()12-17 3()17-22 4()22-02

5) Televizyonu ailece mi ayrı ayrı mı izlersiniz? 1() Birlikte 2()Ayrı

6) Daha çok ne zaman ailece televizyon izlersiniz?

1() Akşamları 2()Hafta sonları 3()Diğer.....

7)En çok hangi programları izlersiniz, lütfen önem sırasına göre belirtin?

1() Haber 2() Magazin-Eğlence 3() Açık oturum-Tartışma 4() Yarışma 5() Sinema
6()Diğer(Lütfen belirtiniz).....

8) Aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatler var mı?

1) Evet 2) Hayır

9) Evde tv. izlemenin dışında ne tür etkinlikler yaparsınız?

1) Kitap okuma 2) Sohbet 3) Tartışma(Fikir alışverişi) 4) Ev işleri / Ev İşlerine yardım

5) Çocukların dersine yardım etmek 6) Çocuklarla oyun oynamak 7)Diğer(Lütfen belirtiniz)

10)Aşağıda televizyon ile ilgili düşünceler yer almaktadır. Lütfen size uygun olanı işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum1	Kısmen Katılmıyorum2	Emin Değilim3	Kısmen Katılmıyorum4	Tamamen Katılmıyorum5
1 Televizyon aile içi iletişimi tehdit eder					
2Aile bireylerini birbirine yabancılaştırır					
3Aile içi problemlerimi unutturur					
4 Aile bireyleri birbirleriyle diyalog kurmakta zorlanır					
5Aileyi bir arada tutar					
6Ailenin eğlence ihtiyacını karşılar					
7Televizyon kullanımı aile içi iletişime engel olmayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılmalıdır.					
8Aile bireylerinin daha özverili olmasına neden oluyor.					
9Sevilen ortak programlarla aile içi paylaşım artıyor.					
10Direkt konuşulmayan ailevi sorunların konuşulmasına zemin hazırlıyor.					

11) Evinizde internet ağı var mı? 1 () Evet

2 () Hayır

12) İnterneti aile üyelerinden en fazla kim kullanıyor?

1) Anne 2) Baba 3) Çocuk/Çocuklar

13) Günün hangi saatinde evde internet kullanıyorsunuz?

1) 7-12 2)12-17 3)17-22 4)22-02 5 ()Diğer(Lütfen belirtiniz).....

14) Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz?

1)1 saatten az 2) 1-2 saat 3) 3-4 saat 4) 4 - +

15) İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsunuz, lütfen önem sırasına göre numaralandırınız?

1() Elektronik postaları kontrol etmek. 2() Bankacılık işlemleri 3() Alışveriş yapmak. 4() Sohbet programlarını kullanarak (MSN, ICQ,Skype gibi) kullanarak sohbet etmek 5() Sosyal medya kullanmak (Facebook,Twiter) 6() Dizi, film, video, müzik (Youtube) izlemek/dinlemek 7() Haber, Güncel olaylar, Hava durumunu takip etmek 8() Okul / iş için araştırma yapmak 9() Oyun oynamak 10() İşimle ilgili sorumlulukları yerine getirme 11() Kültür – Sanat 12 () Diğer(Belirtiniz).....

16) Aşağıda internet ile ilgili düşünceler yer almaktadır. Lütfen size uygun olanı işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum1	Kısmen Katılmıyorum2	Emin Değilim 3	Kısmen Katılıyorum 4	Tamamen Katılıyorum 5
1 İnternet yüz yüze iletişimini zayıflatır					
2 İnternet ebeveyn çocuk ilişkilerini zayıflatır					
3 İnternet ailede rol çatışmasına neden olur					
4 İnternet bağımlılığı aile ilişkilerini ve aile içi iletişimi tehdit eder					
5 İnternet kullanımı aile içi iletişime engel olmayacak ölçüde aile tarafından sınırlandırılmalıdır.					
6 Fikir alışverişinde bulunmamıza katkı sağlar					
7 Aile bireylerinin sosyalleşmesine katkı sağlar					

ANKETİMİZ BİTMİŞTİR. KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER...

Ek 2. Çocuk Anket Formu

Anket / Televizyon ve İnternet Kullanımı / ÇOCUK

Bu anket, televizyon ve internet kullanımının Türk ailesinde aile içi iletişimi incelemek üzere yapılmaktadır.

1) Cinsiyetiniz? 1() Erkek 2() Kız

2) Yaşınız 1() 10-13 2() 13-16 3() 16-19 4() 20 ve üzeri

3) Eğitim Düzeyiniz?

1() İlkokul – Ortaokul 2() Lise 3() Fakülte-Yüksekokul 4() Yüksek Lisans 5() Doktora

4) Annenizin eğitim durumu nedir?

1() İlkokul 2() Ortaokul 3() Lise 4() Üniversite/Yüksekokul 5() Yüksek Lisans 6() Doktora

5) Anneniz çalışıyor mu? 1() Evet 2() Hayır

6) Babanızın eğitim durumu nedir?

1() İlkokul 2() Ortaokul 3() Lise 4() Üniversite/Yüksekokul 5() Yüksek Lisans 6() Doktora

7) Babanız çalışıyor mu? 1() Evet 2() Hayır

Televizyon İzleme ve İnternet Kullanım Durumu

1) Evinizde televizyon var mı? 1() Evet 2() Hayır

CEVABINIZ HAYIR İSE 11. SORUYA GEÇİNİZ

2) Kaç televizyon var? 1() 1 2() 2 3() 3 4() 4-+

3) Günde ortalama kaç saat televizyon izlersiniz?

1() 1 saatten az 2() 1-2 saat 3() 3-4 saat 4() 4 - +

4) Hangi saatler arası daha yoğun televizyon izlemektesiniz?

1() 7-12 2() 12-17 3() 17-22 4() 22-02 5() Diğer(Belirtiniz).....

5) Televizyonu ailece mi ayrı ayrı mı izlersiniz? 1() Birlikte 2() Ayrı

6) Daha çok ne zaman ailece televizyon izlersiniz?

1() Akşamları 2() Hafta sonları 3() Diğer (Belirtiniz).....

7) En çok hangi programları izlersiniz, lütfen önem sırasına göre numaralandırınız?

1() Çizgi Film 2() Magazin-Eğlence 3() Açık oturum-Tartışma 4() Dizi Film 5() Yarışma 6() Belgesel 7() Sinema

8() Haber 9() Spor Programı 10() Diğer (Belirtiniz).....

8) Aile bir aradayken televizyonun kapalı olduğu saatler var mı? 1 () Evet 2() Hayır

9) Evde televizyon izlemenin dışında ne tür etkinlikler yaparsınız?

1() Kitap okuma 2 () Ailece sohbet 3() Tartışma (Fikir alışverişi) 4() Ders çalışırım 5 () Ev işlerine yardım ederim

6()Diğer(Lütfen belirtiniz).....

10)Aşağıda televizyon ile ilgili düşünceler yer almaktadır. Lütfen size uygun olanı işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum1	Kısmen Katılmıyorum2	Emin Değilim3	Kısmen Katılmıyorum4	Tamamen Katılmıyorum5
1 Aile içi sohbeti engelliyor					
2 Aile bireylerinin sorunlarını ve çözümünü bulmayı sağlıyor.					
3 Aile bireylerinin daha bencil olmasına neden oluyor.					
4 Aile bireylerinin daha özverili olmasına neden oluyor.					
5 Aile bireylerinin kendi başına buyruk olmasına neden oluyor.					
6Televizyon programlarının tercihinde aile içi tartışmalar olması bazen huzursuzluğa yol açmaktadır.					
7 Evde birkaç televizyon bulunduğu zaman aile içi ilişkiler zedeleniyor.					
8 Aile içi ilişkileri konu alan yapımlar aile bireyleri arasındaki ilişkileri olumlu etkilemektedir.					
9 Televizyon gençleri ailelerinden bağımsız yaşamaya ve davranmaya itmektedir.					

11) Evinizde internet ağı var mı? 1() Evet 2() Hayır

12) İnterneti aile üyelerinden en fazla kim kullanıyor?

1() Anne 2() Baba 3() Çocuk/Çocuklar

13) Günün hangi saatinde evde internet kullanıyorsunuz?

1() 7-12 2()12-17 3()17-22 4()22-02 5 ()Diğer(Lütfen belirtiniz).....

14) Günde ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz? 1()1 saatten az 2() 1-2 saat3() 3-4 saat 4 () 4 - +

15) İnterneti hangi amaçlar için kullanıyorsunuz, lütfen önem sırasına göre numaralandırınız?

1() Elektronik postaları kontrol etmek. 2 () Bankacılık işlemleri 3() Alışveriş yapmak.

4() Sohbet programlarını kullanarak (MSN, ICQ,Skype gibi) kullanarak sohbet etmek

5() Sosyal medya kullanmak (Facebook,Twitter) 6() Dizi, film, video, müzik (Youtube) izlemek/dinlemek

7() Haber, Güncel olaylar, Hava durumunu takip etmek 8() Okul / iş için araştırma yapmak

9() Oyun oynamak 10() Zaman geçirme 11() Diğer(Belirtiniz).....

16) Aşağıda internet ile ilgili düşünceler yer almaktadır. Lütfen size uygun olanı işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum1	Kısmen Katılmıyorum2	Emin Değilim3	Kısmen Katılıyorum4	Tamamen Katılıyorum5
1Ailemle geçirdiğim zamanı azaltıyor					
2Ailemle yüz yüze iletişimimi azaltıyor					
3Sorumluluklarımı yerine getirmeme engel oluyor					
4İnternete girmediğim zamanlarda kendimi yalnız hissediyorum.					
5Derslerime hazırlanmamda etkili bir araç					
6İnternette edindiğim bilgileri ailemle paylaşıyorum					
7Ebeveynlerim internette vakit geçirdikçe benimle ilgilenmiyor					
8İnternet kullanım süresi aile içinde anlaşmazlıklara neden oluyor					

ANKETİMİZ BİTMİŞTİR. KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Esra ERDOĞAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Batman / 22.04.1982
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Tv ve Sinema
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	Orta Derece Arapça - İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	TRT – Samanyolu Televizyonu
Projeler	Sudenaz (Belgesel)
Çalıştığı Kurumlar	Toprak Mahsulleri Ofisi Erzurum Şube Müdürlüğü
İletişim	
E-Posta Adresi	esras25@gmail.com
Tarih	